

Høgskolen
i Innlandet

Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk

Elizabeth Langsrud

Usikkerheten i barnevernsarbeidet

**En begrepsliggjøring av barneverntjenestens strategier
overfor uforutsigbarhet, usikkerhet og tvetydighet ved
beslutninger om hjelpetiltak**

Ph.d.-avhandling i Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling
2020

Elizabeth Langsrud

Usikkerheten i barnevernsarbeidet

En begrepsliggjøring av barneverntjenestens strategier
overfor uforutsigbarhet, usikkerhet og tvetydighet
ved beslutninger om hjelpetiltak

Ph.d.-avhandling

2020

Ph.d. i barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling
Fakultet for lærerutdanning og pedagogikk

Trykk: Flisa Trykkeri A/S
Utgivelsessted: Elverum

© Elizabeth Langsrud, 2020

Det må ikke kopieres fra publikasjonen i strid med åndsverkloven
eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor.

Ph.d.-avhandling nr. 18

ISBN trykt utgave: 978-82-8380-204-7
ISBN digital utgave: 978-82-8380-205-4
ISSN trykt utgave: 2535-7433
ISSN digital utgave: 2535-7441

Sammendrag

Tre av fire familier i barnevernet mottar frivillige hjelpetiltak. Til tross for at dette er den vanligste tiltaksformen i barneverntjenesten, synes forskningsfeltet å ha vært mest opptatt av beslutninger om omsorgsovertakelse og plasseringer av barn utenfor hjemmet. Hensikten med denne avhandlingen er å få mer innsikt i prosessen som leder fram til beslutninger om frivillige hjelpetiltak. Gjennom avhandlingen utforsker jeg hva som er mest utfordrende i beslutningsarbeidet, og hvordan utfordringen håndteres av barneverntjenesten, samt hvordan barneverntjenesten argumenterer for beslutningene i de skriftlige vedtakene.

Datamaterialet består av intervjuer med til sammen 18 barnevernsarbeidere samt 23 enkeltvedtak med tildeling av frivillige hjelpetiltak. Av *grounded theory*-analysen kommer det fram at hovedutfordringen i beslutningsprosessen handler om usikkerheten som følger av uforutsigbarhet, usikkerhet og tvetydighet i beslutningsarbeidet. Analysen synliggjør tre strategier som barneverntjenesten benyttet i et forsøk på å eliminere slik usikkerhet. Disse strategiene presenteres i avhandlingen i form av tre konseptuelle hypoteser: *en barnevernskapt virkelighet*, *problemfragmentering* og *normalitetsmålestokken «gode nok foreldre»*. De tre konseptuelle hypotesene bygger på mønstrene som vokste fram av analysen av intervjuene. Det er en begrepsliggjøring av studiens empiriske data og representerer hovedresultatet som ligger til grunn for avhandlingen (jf. artikkel I–III).

Den første konseptuelle hypotesen diskuteres med utgangspunkt i Berger og Luckmans konstruktivistiske perspektiv i artikkel I. *En barnevernskapt virkelighet* kan i dette perspektivet forstås som et uttrykk for at barneverntjenestens oppfatning av virkeligheten er internalisert gjennom en spesifikk institusjonell logikk av normer som er formet av et juridisk og psykologisk språk. I artikkelen argumenteres det for at denne normen uttrykker standarden for hvordan virkeligheten i familien forstås og håndteres av barneverntjenesten. Implikasjoner av en slik standard kan inkludere en endret selvoppfatning hos foreldrene og en snevrere ramme for foreldreskap for foreldre i barnevernet enn for andre foreldre.

Den andre konseptuelle hypotesen drøftes i lys av et kompleksitetsperspektiv i artikkel II. *Problemfragmentering* refererer til barnevernsarbeidernes beskrivelser av fragmentering av familiens behov for å redusere usikkerhet i beslutningsprosessen. I denne artikkelen argumenteres det for at barneverntjenestens opplevelse av usikkerhet kan forklares med systemisk usikkerhet i barnevernet, og forfatterne foreslår at det kan være en fordel å anvende kompleksitetsteori som ramme for problemløsning.

Den tredje konseptuelle hypotesen diskuteres i artikkel III med referanse til Foucaults teori om disiplinær makt. I artikkelen argumenteres det for at *normalitetsmålestokken «gode nok foreldre»* i dette perspektivet kan forstås som et uttrykk for en oppfordring til selvundertrykkelse gjennom standarder for normalitet som er basert på humanitetsvitenskapens vekt på statistikk fra psykologi og medisin. Artikkelen diskuterer

mulige implikasjoner av å benytte «gode nok foreldre» som et mål på normalitet, inkludert innvirkning på forholdet mellom barnevernsarbeider og foreldre.

I tillegg til intervjuene inneholder avhandlingen en analyse av argumentasjonen og begrunnelsen for hjelpetiltak i 23 enkeltvedtak. Argumentasjonsanalysen synliggjør at det foreligger en diskrepans mellom forvaltningslovens begrunnelsesnorm og barneverntjenestens praksis, jf. artikkel IV. I artikkelen diskuteres avstanden mellom norm og praksis i et rettssikkerhetsperspektiv.

Avhandlingens bidrag til forskningsfeltet ligger primært i de fire artiklens samlede begrepsliggjøring av barneverntjenestens praksis. Gjennom en identifisering, begrepsfesting og teoretisering av mønstre ved barnevernsarbeidernes muntlige beskrivelser og skriftlige argumentasjon bidrar avhandlingen med en større forståelse for hvilken tenkning, kunnskap og rasjonalitet som uttrykkes i håndteringen av usikkerhet i beslutningsprosessen knyttet til vedtak om frivillige hjelpetiltak. Avhandlingens resultater og påfølgende diskusjon utfordrer samtidig den etablerte tenkningen om at barneverntjenestens beslutningsarbeid kan styres og kontrolleres utenfra – herunder gjennom en rettsliggjøring av kravet til skriftlig begrunnelse.

Abstract

Three in four families in the child welfare service receives voluntary preventive measures. Despite these being the most widely used measures, the focus in child welfare research has largely been on decisions such as care orders and the placement of children outside of the home. The purpose of this study has therefore been to develop the understanding of the process leading to decisions on voluntary preventive measures. The thesis investigates what child welfare services experience as challenging in the decision-making process, how these challenges are handled, as well as how they argue their choices in the written decisions.

The data consists of interviews with a total of 18 child welfare workers, as well as 23 individual decisions of voluntary preventive measures. A grounded theory analysis revealed uncertainty as a result of unpredictability, uncertainty and ambiguity, as the main challenge in the decision-making process. The analysis further identified three strategies used by the child welfare service in the attempt to eliminate the experience of such uncertainty. These strategies are presented in the thesis as three conceptual hypotheses: *Constructed reality in child welfare*, *problem fragmentation* and *the normality measure “good enough parents”*. The three conceptual hypotheses constitute the main result from the study which forms the basis of the thesis (cf. Article I-III).

The first conceptual hypothesis is discussed in relation to Berger and Luckman’s constructivist perspective in article I. *Constructed reality in child welfare* can in this perspective be understood as an expression of the child welfare service’s conception of reality, internalized through a specific institutional logic of norms, shaped by legal and psychological language. This article argues that this norm expresses a general standard for how the reality of the family is understood and handled by the child welfare service. The implications of such a standard may include a changed sense of self-understanding from the parents and a narrower framework for parenting for parents within the child welfare service than that of other parents.

The second conceptual hypothesis is discussed in relation to a complexity perspective in article II. *Problem fragmentation* refers to the child welfare workers’ descriptions of their attempts to manage the experience of uncertainty in the decision-making process through fragmenting the needs of the family. This article argues that the child welfare service’s experience of unpredictability can be explained by systemic uncertainty in the child welfare service and proposes that applying complexity theory as a framework for problem-solving may be an advantage.

The third conceptual hypothesis is discussed in article III with reference to Foucault’s theory of disciplinary power. This article argues that *the normality measure “good enough parents”* in this perspective can be understood as an expression of a call for self-suppression, through standards of normality based on the humanities’ focus on statistics, particularly within the fields of psychology and medicine. The article discusses possible implications of using

“good enough parents” as a measure of normality, including implications for the relationship between the child welfare worker and the parents.

In addition to the interviews, the thesis includes an argument analysis of 23 individual decisions on voluntary preventive measures, from which it emerged that the norm of providing reason under the Public Administration Act was breached by the child welfare service's practice (cf. article IV). This article discusses inconsistencies between the norm and the practice in the perspective of the rule of law.

The contribution of the thesis to the scientific field lies primarily in the four articles' conceptualization of practices in the child welfare service. Through identification and conceptualization of patterns in child welfare workers' descriptions and written argumentation, the thesis presents a greater understanding of the thinking, knowledge and rationale expressed in the management of uncertainty in the decision-making process for voluntary preventive measures. Further, the results of the study and the following discussion in the four articles challenges established thinking regarding decision-making processes within the child welfare service as controllable and manageable from the outside – including legalization of requirement of justification.

Takk

Takk til min tidligere leder ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Kristin Viggen, som initierte dette doktorgradsarbeidet.

Takk til professor emeritus Graham Clifford (NTNU) for gode faglige innspill i forbindelse med utarbeidelse av prosjektbeskrivelsen.

Takk til Høgskolen i Sør-Trøndelag/NTNU, som har finansiert arbeidet med avhandlingen.

Takk til barnevernsarbeiderne som stilte opp og delte sine refleksjoner og erfaringer med å foreta beslutninger om hjelpetiltak – og til familiene som samtykket til innsyn i betydningsfulle deler av deres liv.

Takk til miljøet ved ph.d.-programmet Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling ved Høgskolen i Innlandet for oppfølgingen under gjennomføringen av doktorgradsarbeidet.

Takk til mine to veiledere professor Willy Lichtwarck (NTNU) og professor Halvor Fauske (Høgskolen i Innlandet) for innsiktsfull kritisk veiledning, oppmuntring, spennende diskusjoner og begeistring for avhandlingens tema.

Takk til mine tre opponenter under henholdsvis doktorgradløpets start-, midtveis- og sluttseminar: stipendiat/psykolog Ulrika Håkansson (Høgskolen i Innlandet), professor Pär Nygren (Høgskolen i Innlandet) og førsteamanuensis Hilde Aamodt (OsloMet) for nyttige tilbakemeldinger i viktige faser i arbeidet.

Takk til bibliotekar Hilde Kaalvik for god veiledning i forbindelse med litteratursøk i bibliotekets databaser.

Takk til Bjørn Lichtwarck for verdifulle kommentarer på utkast til avhandlingens artikkel II.

Takk til anonyme fagfeller for gode innspill til forbedringer på utkast til avhandlingens artikler.

Takk til kollega Edgar Marthinsen samt tidligere kollega Ragnhild Collin-Hansen for nyttige kommentarer på utkastet til «kappens» manus.

Takk til Nora Hansen og David Bell for korrektur av henholdsvis artiklenes engelske sammendrag og det engelske sammendraget i «kappen». Takk til Anne Juberg for språkvaske av «kappens» manus.

Takk til øvrige kollegaer ved Institutt for sosialt arbeid for støttende kommentarer underveis i doktorgradsløpet.

Takk også til min nåværende leder ved institutt for sosialt arbeid (NTNU), Riina Kiiik, for vennlig press og avgjørende tilrettelegging i arbeidet med å ferdigstille avhandlingen.

En spesiell takk til Knut. Denne avhandlingen hadde garantert ikke blitt levert uten din oppmuntring og støtte.

Trondheim, 8. mai 2020
Elizabeth Langsrud

Til Julie og Silje

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Abstract.....	iii
Takk	v
Innholdsfortegnelse	ix
Oversikt over avhandlingens artikler.....	xi
1. Introduksjon	1
1.1 Avhandlingens faglige plassering	1
1.2 Avhandlingens forskningsmessige hovedtema	2
1.3 Legitimering av barneverntjenestens hjelpetiltak	3
1.4 Et tilbakeblikk på barnevernet – noen utviklingstrekk.....	5
1.4.1 Rettsliggjøring av et nytt felt – et offentlig barnevern trer fram.....	5
1.4.2 Rettssikkerhet – fra tvang til både tvang og tjenester	7
1.4.3 Kompleksitet og dilemmaer.....	8
1.5 Fenomenet «hjelpetiltak»	9
1.5.1 Fra plassering til hjelpetiltak som den dominerende beslutning.....	9
1.5.2 Fra «relevante» til «riktige» hjelpetiltak.....	11
1.6 Kort om avhandlingens videre oppbygning	11
1.7 Kunnskap om beslutningsprosessen ved hjelpetiltak	12
1.7.1 Gjennomføring av litteratursøk.....	12
1.7.2 Hva vet man om beslutningsprosessen ved hjelpetiltak?.....	13
1.7.3 Utredning – etablering av det faktiske grunnlaget.....	14
1.7.4 Resonnering rundt familiens situasjon.....	15
1.7.5 Problemdefinering	16
1.7.6 Valg og virkninger av hjelpetiltak	17
1.7.7 Dokumentasjon av faktiske forhold og faglige vurderinger	18
2. Metode	21
2.1 Vitenskapsteoretisk fundament for studien	21
2.1.1 Studiens metodologiske forankring	21
2.1.2 Klassisk grounded theorys metodologiske røtter	22
2.2 Empirisk datagrunnlag: metodevalg og gjennomføring.....	23
2.2.1 Valg av metode	23
2.2.2 Klassisk, videreutviklet eller konstruktivistisk grounded theory?.....	23
2.2.3 Hva innebærer det at studien er inspirert av grounded theory?	25
2.2.4 Utvalg av informanter	25
2.2.5 Intervjuer med barnevernsarbeidere	26
2.2.6 Dokumenttekster	27
2.3 Personvern og etiske overveielser	28
2.4 Analysearbeidet – metodevalg og gjennomføring.....	29
2.4.1 Grounded theory-analyse av intervjuene	29
2.4.2 Argumentasjonsanalyse av vedtakstekstene	32

2.5	Vitenskapsteoretiske utfordringer og metodiske begrensninger.....	34
2.6	Kvalitetskriterier ved kvalitative studier.....	35
2.6.1	Gyldighet	35
2.6.2	Overførbarhet.....	37
2.6.3	Pålitelighet	37
2.6.4	Bekreftbarhet	39
2.6.5	Grounded theorys gyldighetstest av det emperibaserte resultatet	40
3.	En sammenfatning av artiklene i avhandlingen.....	41
3.1	Artikkel I.....	41
3.1.1	Dokumentere påstander om faktum.....	42
3.1.2	Justere påstander om faktum	42
3.1.3	Avskrive påstander om faktum.....	42
3.1.4	Sannsynliggjøre påstander om faktum	43
3.1.5	Sosialkonstruktivisme.....	44
3.2	Artikkel II.....	44
3.2.1	Biter	45
3.2.2	Problemfokusering.....	45
3.2.3	Uforutsigbarhet.....	45
3.2.4	Teori om komplekse adaptive systemer	45
3.3	Artikkel III	46
3.3.1	Gode nok foreldre	46
3.3.2	Tilknytning og samspill	47
3.3.3	Maktteori	47
3.4	Artikkel IV	47
3.4.1	Rettsikkerhetens ideal vs beslutningsrammens realitet.....	48
4.	Diskusjon.....	49
4.1	Usikkerhetsaspektet	49
4.1.1	Mangelfull informasjon	50
4.1.2	Troverdighetsutfordringer	53
4.1.3	Mangel på forutsigbarhet.....	54
4.2	Tvetydighetsaspektet.....	56
4.2.1	Tolkningsforskjeller.....	57
4.2.2	Ulike perspektiver.....	58
4.3	Feilbarlighet	59
4.4	Avsluttende kommentarer	60
4.4.1	Avhandlingens resultater og bidrag til kunnskapfeltet	61
4.4.2	Avhandlingens betydning for praksisfeltet.....	62
	Litteraturliste	65
	Artikkel 1.....	79
	Artikkel 2.....	97
	Artikkel 3.....	113
	Artikkel 4.....	129
	Vedlegg	147

Oversikt over avhandlingens artikler

Artikkel I

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2019a). Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(1), 74–89.
<https://doi.org/10.18261/issn.1891-18382017-02-05>

Artikkel II

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (under utgivelse). Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori. En lineær problemløsning innenfor et ikke-lineært system? *Tidsskrift for velferdsforskning*.

Artikkel III

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(02), 126–138.
<https://doi.org/10.1826/issn.2464-3076-2019-01-05>

Artikkel IV

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2019b). Et empirisk blikk på forholdet mellom begrunnelseskravet som norm og barneverntjenestens praksis ved beslutninger om hjelpetiltak. *Retfærd*, 2019(1), 45–59.

1. Introduksjon

1.1 Avhandlingens faglige plassering

Denne avhandlingen henter faglige perspektiver fra både sosiologi og juss. Det sistnevnte har spilt en stadig økende rolle i forsøk på å løse velferdsstatens problemer – herunder det barnevernsfaglige arbeidet med å bistå foreldre i å sørge for at barnet har en tilfredsstillende omsorgssituasjon. En implikasjon av denne utviklingen er at lover i økende grad har blitt benyttet som styringsverktøy (Lundeberg, 2005). Den største utfordringen med å løse denne typen velferdsproblemer er at samfunnet og problemet er komplekst – hvorav løsningen synes å være å forsøke å redusere kompleksiteten til det som er juridisk relevant (Mathiesen, 2011). En annen implikasjon er dermed at profesjonsutøvere – som barnevernsarbeidere – har blitt tillagt rollen med å bygge bro mellom politikk, vitenskap og juss (Oppedal, 2014). Dette har igjen medført økte krav til rettsanvendelse og rasjonell analytisk tilnærming til problemene som tjenesten er satt til å håndtere (Lundeberg, 2005).

Til tross for at resultater fra forskning og statlig tilsyn (Helsetilsynet, 2012, 2017, 2019; Riksrevisjonen, 2012) har vist at lovverket i praksis delvis blir neglisjert når det tas beslutninger, har rettsanvendelsen i liten grad blitt gitt oppmerksomhet i den sosialvitenskapelige litteraturen (Oppedal, 2014). Det kan tolkes dit hen at jussen ikke identifiseres med det profesjonsfaglige arbeidet, selv om mange av grunnverdiene – som eksempelvis vern om personlig integritet, rettferdighet, verdighet, frihet og retten til deltakelse – er de samme (Oppedal, 2014). Tilsvarende gis etableringen av individets og familiens faktiske situasjon liten oppmerksomhet i den rettsvitenskapelige litteraturen – til tross for faktums sentrale betydning i den praktiske rettsanvendelsen (Løvli, 2019). Dette kan forstås som et uttrykk for et samtidig krav til nærhet og praktisert distanse mellom profesjonsfaglig utøvelse og rettsanvendelse.

Denne faglige spenningen har også kommet til uttrykk i tidligere lovreformer på barnevernsfeltet. Eksempelvis fikk psykologiske teorier og faglig skjønn større tyngde i 1953-loven til fortrenkning av de juridiske aspektene ved barnevernsarbeidet. I 1992-loven ble derimot de psykologiske teoriene og det faglige skjønnen strammet inn til fordel for en større vektlegging av det juridiske aspektet. Departementet påpeker imidlertid i forarbeidene til 1992-loven at det ikke er mulig å fjerne skjønnselementet fra beslutningene ettersom de balanserer mellom sosialfaglig kunnskap på den ene siden og barnevernlovens krav på den andre (NOU 1985: 18, s. 157). Fordi ambisjonen min med avhandlingen er å oppnå en større forståelse av barneverntjenestens beslutningsarbeid, er det tilsvarende nødvendig at avhandlingen plasseres innenfor et tverrfaglig kunnskapsfelt. Og etter hvert som de substantive kategoriene fra empirien vokste fram, fant jeg at ulike perspektiver fra henholdsvis kunnskaps- og retts sosiologi i tillegg til kompleksitetsteori var relevante for utviklingen og forståelsen av barneverntjenestens strategier i beslutningsarbeidet.

1.2 Avhandlingens forskningsmessige hovedtema

Resultater fra forskningsprosjektet *Det nye barnevernet*¹ har vist at foreldre er opptatt av hvorfor barneverntjenesten kommer fram til de beslutningene som den gjør, og at de ikke alltid forstår hvorfor de tilbys et bestemt tiltak framfor et annet. *Det nye barnevernet* har også synliggjort at familier og barneverntjenesten ikke nødvendigvis har den samme oppfatningen av hva som ligger til grunn for familiens behov for tiltak.

Beslutninger om hjelpetiltak er samtidig et område som det har vært forsket relativt lite på i Norge.² Det foreligger dermed få studier og lite forskningsbasert litteratur om beslutningsprosessen³ forut for frivillige hjelpetiltak (Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen & Hvinden, 2014; Christiansen, Bakketeig, Skilbred, Madsen, Havnen, Aarland & Backe-Hansen, 2015; Midjo, 2010; Stang, 2007). Resultatene fra *Det nye barnevernet* tilsier imidlertid at det både ut fra etiske og rettssikkerhetsmessige hensyn bør tilstrebes mer kunnskap om beslutningsprosessen fram til vedtak om frivillige hjelpetiltak.

Av den grunn har jeg i avhandlingen hatt oppmerksomhet på å utforske hva som er barneverntjenestens faglige hovedutfordring i barnevernsarbeidet – avgrenset til beslutninger om frivillige hjelpetiltak overfor familier med sammensatte behov. Videre har jeg sett nærmere på hvordan barneverntjenesten håndterer denne utfordringen gjennom å utforske mønstre i barnevernsarbeideres beskrivelse av deres resonnering rundt faglige utfordringer og løsninger. Avhandlingens problemstilling ble dermed *hva som er barneverntjenestens hovedutfordring i beslutningsarbeidet, og hvordan denne håndteres*.

Intervjuene med barnevernsarbeidere ble innledet med at de ble presentert for noen overordnede temaer som de skulle reflektere rundt: *hvordan de forsto og vektla familiens livssituasjon, hvilke avveininger de foretok, samt hva de la til grunn for beslutningen som ble tatt*, jf. vedlegg 4.

I tillegg til å studere hva som er barneverntjenestens hovedutfordring i beslutningsarbeidet, har jeg i avhandlingen et ytterligere søkelys på hva slags argumentasjon som kommer til uttrykk i de skriftlige individuelle vedtakene. Jeg anså det som relevant å studere barneverntjenestens skriftlige vedtaksdokumenter ut fra et argumentasjonsperspektiv på grunn av økende oppmerksomhet på familiens rettssikkerhet. Barneverntjenesten er etter forvaltningsloven, jf. barnevernlovens forsvarlighetskrav, forpliktet til å gi en skriftlig begrunnelse for sine beslutninger om hjelpetiltak. En viktig rettssikkerhetsgaranti for foreldre

---

¹ Se Clifford, Fauske, Lichtwarck og Marthinsen (2015), Fauske, Lichtwarck, Marthinsen, Willumsen, Clifford og Kojan (2009) samt Marthinsen og Lichtwarck (2013).

² Et sentralt unntak er forskningsprosjektet «Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak», som omfatter tiltaket råd og veiledning, se Christiansen (2015), Christiansen, Bakketeig, Skilbred, Madsen, Kristofersen og Hvinden (2015), Ljones, Hollekim og Christiansen (2019) samt Skilbred og Havnen (2015, 2017).

³ I denne sammenhengen refererer *beslutningsprosess* til at familiens situasjon og beslutning om frivillig hjelpetiltak kognitivt føyes sammen.

og barn er at de avveininger som er gjort, framkommer i denne begrunnelsen. Denne plikten er langt på vei ikke blitt etterfulgt i praksis (Helsetilsynet, 2012, 2017, 2019; Riksrevisjonen, 2012; Stang, 2007, s. 316). Kritikken fra tilsynsmyndighetene har blant annet vært rettet mot manglende dokumentasjon av faglige vurderinger i barnevernets dokumenter. Det framgår ikke av dokumentene om barneverntjenesten har gjort avveininger, og hva slags avveininger det eventuelt har vært snakk om. På denne bakgrunn har tilsynsmyndighetene hevdet at det ikke er mulig å forstå *hvordan* eller *hvorfor* barneverntjenesten har kommet fram til beslutningen som er fattet. Funn i studier av andre sammenlignbare profesjonsutøveres rettsanvendelse støtter opp under denne antakelsen. Bjørnebekk (2010) og Welstad (2011) har beskrevet tilsvarende mangler med hensyn til hvilke argumenter som har blitt vektlagt, men også begrunnelsen for at noen hensyn har blitt tillagt mer vekt enn andre. Det siste temaet i avhandlingen handler dermed om *hvilken argumentasjon og begrunnelse som kommer til uttrykk i enkeltvedtakene om hjelpetiltakene som familiene mottok*.

1.3 Legitimering av barneverntjenestens hjelpetiltak

Det er en grunnlovsfestet menneskerett for barn å vokse opp hos sine foreldre. Foreldrene har på sin side en lovfestet plikt etter barneloven til å sikre at barnet får nødvendig omsorg. Den primære omsorgsoppgaven ligger med andre ord hos foreldrene, og barneverntjenestens sekundære ansvar etter barnevernloven aktiveres derfor kun hvis barnet ikke mottar nødvendig omsorg fra sine foreldre. Det subsidiære ansvaret som tilligger barnevernet, følger også av barns grunnleggende menneskerettigheter – som retten til liv, utvikling og omsorg (Bendiksen & Haugli, 2018, s. 171). Nødvendig offentlig omsorg kan være begrunnet i både fravær av omsorg og i belastninger som påføres barnet – eksempelvis som resultat av alvorlige konflikter mellom foreldrene (Buer & Fauske, 2009, s. 105). I slike tilfeller handler barneverntjenestens oppgave i første rekke om å hjelpe foreldrene til å yte den nødvendige omsorgen overfor barnet. Det at frivillige hjelpetiltak statistisk sett er den vanligste tiltaksformen i barneverntjenesten, jf. SSB (2019), kan dermed ses som uttrykk for at denne formen for tiltak også er hovedregelen etter gjeldende barnevernlov.

Hjelpetiltak etter barnevernloven forutsettes å være kunnskapsbaserte.⁴ I Barne- og likestillingsdepartementets tidligere forskningsstrategi (2009, s. 4) ble «kunnskapsbasert» beskrevet som at «(...) fagutøvelsen baseres på best mulig tilgjengelig vitenskapelig kunnskap sammen med utøverens erfaringer, kritiske og etiske vurderinger, brukernes preferanser og kontekstuelle hensyn». Ifølge den senere lovproposisjonen (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013, s. 65) oppnås kunnskapsbaserte tiltak ved en «(...) systematisering av praksiserfaringer gjennom forskning og fagutvikling». Kunnskapsbaserte tiltak i barnevernet, slik de omtales i strategidokumentet og i lovforarbeidene, synes dermed å inkludere et langt bredere spekter av tiltak enn de rene evidensbaserte tiltakene.⁵

---

4 Jf. tidligere FoU-strategi (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 86) og lovproposisjon (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 4).

5 Betegnelsen kunnskapsbasert medisin ble introdusert i Tidsskrift for Den norske legeförening i 1995 – som er en norsk oversettelse av den engelske betegnelsen *evidence-based medicine*, som ble lansert i 1991 av den

Lovproposisjonen (2013, s. 86) viser til psykologforeningens definisjon av evidensbasert praksis.⁶ Denne kan også oppfattes som en utvidet definisjon av den medisinske forståelsen av betegnelsen «kunnskapsbasert» (Backe-Hansen, 2009, s. 5). Såfremt den medisinske forståelsen legges til grunn, benytter barneverntjenesten i realiteten svært få kunnskapsbaserte tiltak. Det er bare et fåtall spesialiserte veiledningstiltak som har vært gjenstand for effektstudier (Christiansen, 2015, s. 134 flg.). Det mangler også forskningskunnskap om det vanligste tiltaket i barneverntjenesten: generelle råd og veiledning.⁷ Dette tiltaket synes først og fremst å være fundert på normativ kunnskap fra humanvitenskapene. Denne type kunnskap endres i tråd med samfunns- og fagutviklingen. Vurderingen påvirkes også av hva den enkelte vektlegger som best for barn – noe som gir den en dynamisk karakter (Kvalø & Köhler-Olsen, 2016, s. 32). Dette tilsier at oppfatninger om tiltakets egnethet ofte vil måtte bygge på en sammensatt vurdering. Når begrunnelsen ikke kan ta utgangspunkt i tidligere effektstudier, stilles det krav til at begrunnelsen er konkret i det enkelte tilfellet. Tilsyn med barneverntjenestene har som nevnt vist at tjenestene i praksis ikke har fulgt opp kravet til å begrunne sine beslutninger om valg av hjelpetiltak (Helsetilsynet, 2012, 2017, 2019). Det kan innebære at det heller ikke innad i barneverntjenestene foreligger en helhetlig forståelse av tiltakenes begrunnelse.

For familiene som mottar hjelpetiltak fra barneverntjenesten, er det, som tidligere nevnt, derimot svært viktig å forstå hvordan barneverntjenesten har kommet fram til beslutningen om hjelpetiltak i familien (Clifford et al., 2015). Det synes ikke bare å være viktig for foreldrene, men også for mange av barna som berøres av barneverntjenestens intervensjoner i familiens liv (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017, s. 72). Hvilke hensyn som har blitt vektlagt, og på hvilken måte dette har blitt gjort, har også betydning fordi det kan være flere interesser som skal ivaretas, og det kan være ulike oppfatninger om hva som vil være den beste eller foretrukne løsningen. Både etiske og rettssikkerhetsmessige hensyn aktualiserer dermed avhandlingens forskningsmessige søkelys: Det er nødvendig med mer kunnskap om hva som er mest utfordrende for barneverntjenesten i beslutningsarbeidet, og hvordan den håndterer dette.

I de to neste kapitlene i avhandlingen presenterer jeg den metodiske framgangsmåten og de empiriske resultatene fra intervjuer og dokumentstudier. Men før dette synes jeg det er

---

kanadiske legen Gordon Guyatt (Bondevik & Engebretsen, 2018). Ifølge Bondevik og Engebretsen (2018) har kunnskapsbasert medisin, i løpet av årene som har fulgt, blitt en hegemonisk måte å tenke og handle på innen medisinsk forskning.

6 Norsk Psykologforening definerer evidensbasert psykologisk praksis som «integrering av den beste tilgjengelige forskningen med klinisk ekspertise sett i sammenheng med pasientens egenskaper, kulturelle bakgrunn og ønskemål» (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 86).

7 Jf. blant annet kapittel 6 om «Tiltak rettet mot foreldre og samhandling mellom foreldre og barn» i en kunnskapsstatus om hjelpetiltak i barnevernet (Christiansen, 2015), kapittel 6 om «Råd og veiledning som hjelpetiltak» i en forskningsrapport om hjelpetiltak i barnevernet (Skilbred & Havnen, 2015) samt artiklene «Hvilke former for råd og veiledning trengs i barnevernet?» (Skilbred & Havnen, 2017) og «Råd og veiledning som tiltak i barneverntjenesten – Utviklingsstøtte for barn eller standardisering av foreldreskap?» (Ljones et al., 2019).

hensiktsmessig å gi et riss av noen hovedtrekk ved utviklingen av fagkunnskapen og de rettslige rammene rundt beslutninger om hjelpetiltak – med andre ord et tilbakeblikk på sentrale utviklingslinjer som kan ha betydning for hjelpetiltakets posisjon og utforming innenfor dagens barneverntjeneste.

1.4 Et tilbakeblikk på barnevernet - noen utviklingstrekk

1.4.1 Rettsliggjøring av et nytt felt - et offentlig barnevern trer fram

I Norge er det en lang tradisjon for at det offentlige tar vare på barn som av ulike grunner ikke får tilstrekkelig og nødvendig omsorg fra sine foreldre (Totland, 2015, s. 205). I en periode på godt over hundre år har barnevernsfeltet hatt tre store lovreformer. Det er vanlig å regne begynnelsen på det offentlige barnevernet tilbake til lov om forsømte børn (1896), kalt vergerådsloven, som i sin tid førte til at Norge ble det første landet i verden med et offentlig barnevern (NOU 2009: 8). Før vergerådslovens ikrafttredelse i 1900 bestod det nærmeste man kan kalle et slags «offentlig barnevern» av noen spredte bestemmelser i kriminal-, skole- og fattiglovgivningen (Lindboe, 2012, s. 39). Tiltakene etter vergerådsloven bygget på datidens pedagogiske innfallsvinkler, som handlet om at barn skulle innordne seg samfunnets krav til disiplin (Kroken, 2015, s. 55). Selve tiltaket bidro til å definere normbryteren som enten barnet eller foreldrene (Picot, 2014, s. 639). Tiltaket kunne dermed omfatte både påtale og formaninger til foreldre som forsømte sine barn, men i første rekke gjaldt tiltakene plassering av barn med uønsket atferd utenfor hjemmet – i fosterhjem eller skolehjem (Clifford et al., 2015).

Den rettslige utviklingen kan ses som uttrykk for datidens faglige oppfatning om at barnas avvikende atferd i all hovedsak var et resultat av foreldrenes laster og en forsømt barneoppdragelse (Buer & Fauske, 2009, s. 100). Den første lovreformen var dermed ikke nødvendigvis begrunnet i bare omtanken for barna, men var trolig like mye et svar på samfunnets behov for å håndtere barnas uønskede atferd og gjøre dem til nyttige mennesker (Dahl, 1978). Ofte handlet dette om barn fra fattige familier og barn som skolen definerte som vanskelige (Seip, 1984, s. 212). En banebrytende tanke som oppstod på den tiden, var at tiltakene like fullt ikke skulle være straff, og at barna ikke ble definert som lovbrytere. I stedet skulle barna oppdras til å utvise selvbeherskelse og disiplin (Lindboe, 2012, s. 39–40). I et slikt perspektiv kan vergerådslovens formål oppfattes som et forsøk på «å normalisere barn for å verne samfunnet» ved å utsette dem for middelklassens verdier og idealer (Kroken, 2015, s. 56–58).

Da barnevernloven av 1953 ble vedtatt – den andre lovreformen – ble de de pedagogiske innfallsvinklene svekket til fordel for utviklingspsykologiske perspektiver (Clifford et al., 2015). Mens man under vergerådsloven hadde vært opptatt av symptomene, som barnets atferd, ble oppmerksomheten nå flyttet over på årsakene til barnets vansker (Sveri, 1957, s. 32). Avgjørende for et slikt perspektivskifte var utviklingen av den psykiatriske og psykologiske kunnskapen – samtidig som en økende velstand etter annen verdenskrig også bidro til mer oppmerksomhet på barns psykososiale miljø (Kroken, 2015, s. 55). Loven skilte seg fra tidligere lov gjennom ny språkdrakt, hvor ord som *Formaning* og *Advarsel* ble fjernet

og erstattet med uttrykk som *forebyggende åtgjerder* (NOU 2008: 9, s. 53). Et viktig prinsipp i loven fra 1953 var at barnevernet i første rekke skulle tilby familien ulike former for hjelp, og at dette skulle være tuftet på et samarbeid mellom barnevernet og foreldrene (Hagen, 2001, s. 224). Imidlertid var barnevernloven av 1953 både vag og upresis – både når det gjaldt *når* og *på hvilket grunnlag* barnevernet kunne gripe inn i familielivet (Sveri, 1957, s. 43). Kriteriene for vurderingen av foreldrenes omsorg bygde i langt større grad på skjønn enn kriteriene i den forrige loven (Marthinsen, Lichtwarck, Fauske & Clifford, 2013). Mangelfull omsorg for barnet ble eksempelvis forklart ut fra «(...) et samspill mellom samfunnsforhold, kulturelle forhold, ytre stressfaktorer og samlivsforhold, samt personlighetsfaktorer hos både foreldre og barn» (Buer & Fauske, 2009, s. 107). Sveri (1957, s. 44) hevdet at vagheten var bevisst og hadde sammenheng med et ønske om å kunne intervensere til enhver tid i familiene på en uformell måte såframt det var ansett som nødvendig av hensyn til barnet. Ericsson (1996) oppfattet lovens vaghete som en legitimering av en mer tildekkende form for inngripen i familienes privatliv. Et eksempel på vaghete som trekkes fram av Clifford et al. (2015, s. 21), var begrepet «omsorgssvikt». Begrepet ble benyttet i både politiske og faglige sammenhenger uten at innholdet ble nærmere definert. Heller ikke innen britisk⁸ eller nordisk⁹ forskning hadde man klart å identifisere et vitenskapelig grunnlag for et tilsvarende begrep innenfor lovgivningen i disse landene (Marthinsen et al., 2013).¹⁰ Det humanvitenskapelige kunnskapsgrunnlaget bidro således til en mer «vurderingspreget» lov – og etter hvert til en profesjonalisering av arbeidet i barnevernet. I tillegg til sosionomer og vernepleiere fikk man på slutten av sekstitallet også en egen profesjon for barnevernet i form av barnevernspedagogen (Kroken, 2015, s. 60).

Den tredje lovreformen på barnevernsfeltet kom gjennom loven om barneverntjenester av 1992, som er gjeldende barnevernslov i dag. Begge barnevernslovene hadde som utgangspunkt at det var en nødløsning å plassere barn utenfor hjemmet (Lindboe, 2009, s. 14). Selv om loven av 1992 var en videreføring av 1953-loven, gikk den lenger enn de foregående lovene i å legge vekt på forebyggende arbeid (Barne- og familiedepartementet, 1992; Lindboe, 2012, s. 41). Den var tuftet på en ny faglig forståelse av problembelastede familier og barn (Hagen referert i NOU 2000: 12, s. 354). Sammen medførte dette en omfattende endring i barnevernets arbeid blant annet ved at frivillige hjelpetiltak ble mer vektlagt (Backe-Hansen et al., 2014). En viktig hensikt bak 1992-loven var dessuten å gjøre barneverntjenester mer tilgjengelige samt å flytte den dominerende samhandlingsformen mellom barneverntjenesten og familien fra tvang og over på frivillighet. Fra å være opptatt av klare brudd på omsorgskontrakten mellom foreldre og barn har utviklingen i barnevernet gått i retning av et felles prosjekt om «god nok» omsorg – men uten at det samtidig har blitt tydeliggjort hva et slikt prosjekt egentlig innebærer (Backe-Hansen et al., 2014, s. 15).

---

⁸ Se Parton, Thorpe og Wattan (1997) samt Thorpe (1994).

⁹ Se Claezon (1987) og Egelund (1997).

¹⁰ Det vil si andre forhold enn påviselig fysisk skade eller klart ulovlige forhold som direkte kan subsumeres under straffelovgivningens bestemmelser (Marthinsen et al., 2013).

Fra å være gjenstand for relativt sett lite kritikk etter opprettelsen av det første lovgrunnlaget for et offentlig barnevern har kritikken av barnevernet stadig økt i omfang. Dette kan ha sammenheng med at barnevernet og samfunnets normaliseringssystem synes å være sammenvevd (Kroken, 2015, s. 66) – uten at det er en tydelig enighet rundt hva som er «normalt». Kritikken mot barnevernet har kommet fra et bredt spekter av aktører i Norge, men også fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, hvor det har vært reist kritiske spørsmål relatert til omsorgsovertakelser (Emberland, 2016, s. 329, 2018, s. 584). Norge har blant annet blitt kritisert for mangelfullt beslutningsgrunnlag, mangelfulle avveininger og mangelfull begrunnelse.¹¹ Kritikken her hjemme har i mange tilfeller handlet om manglende likebehandling – i form av store kvalitetsforskjeller som kan tilskrives egenskaper eller ferdigheter hos de enkelte barnevernsarbeiderne som familiene blir tildelt (Totland, 2015, s. 206). Både fravær av likebehandling, kritikk av manglende forutsigbarhet og innsyn i beslutningsprosessen har medført mer oppmerksomhet på rettssikkerhet og ikke minst rettsgarantier. Mange familier har opplevd beslutningsprosessen som fremmed og utilgjengelig (Clifford et al., 2015). Nylig har Høyesterett slått fast at «vedtak etter barnevernloven må både bygge på et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag, inneholde en balansert og tilstrekkelig bred avveining og ha en tilfredsstillende begrunnelse» (HR-2020-661-S, avsn. 171).

1.4.2 Rettssikkerhet - fra tvang til både tvang og tjenester

Det er vanlig å skille mellom rettssikkerhetsidealer og rettssikkerhetsgarantier (NOU 2019: 5, s. 139). Førstnevnte inneholder elementer med karakter av mål, mens sistnevnte er virkemidler for å nå slike mål (NOU 2019: 5, s. 139). I forvaltningsretten forstås «rettssikkerhet» ofte som en samlebetegnelse på beskyttelse mot overgrep og vilkårlighet – det å kunne forutberegne sin rettsstilling samt forsvare sine interesser (Eckhoff & Smith, 2018, s. 60). En forutsetning for både forutberegnelighet og mulighet til å ivareta egne interesser er en transparent forvaltning. I den forbindelse kan det være betryggende at Norge rangeres høyt på listen over land i verden med hensyn til å utvise åpenhet i forvaltningen, selv om Norges plassering ligger bak både Danmark, Finland og Sverige (Transparensy.org referert i NOU 2019: 5, s. 145).

Da barnevernloven av 1953 ble utarbeidet, var det som nevnt et mål å dempe den juridiske innflytelsen som hadde preget den tidligere vergerådsloven (Hagen, 2001, s. 224). Det gjaldt først og fremst det strafferettslige preget i vergerådsloven. Som følge av dette ble lovens kriterier uklare, idet det var et uttalt ønske fra politisk hold om å overlate mer til barnevernsarbeidernes skjønnsmessige vurderinger. Dette førte til kritikk av lovens materielle og prosessuelle regler, spesielt den skjønnsmessige og prediktive vurderingen av barnets videre utvikling (Ericsson, 1996; Hagen, 2001).¹² I lovens forarbeider ble heller ikke rettssikkerhet drøftet i nevneverdig grad. Det skyldes trolig at rettssikkerhetsbetraktninger på den tiden i første omgang ble knyttet til spørsmålet om bruk av tvang ved omsorgsovertakelse. Det var en generell oppfatning om at rettssikkerheten ble ivaretatt av de prosedurale reglene

---

¹¹ Se eksempelvis Case of Strand Lobben and others v. Norway (2019).

¹² «Risikovurdering» ble etter hvert et aktuelt tema for barnevernforskningen fra 1990-årene (Hagen, 2001).

som satte rammene for nemndenes avgjørelser med påfølgende klageadgang (Hagen, 2001, s. 187–188). Dette ble imidlertid problematisert gjennom Benneches (1967) undersøkelse av blant annet 64 ankesaker avgjort av Sosialdepartementet. Undersøkelsen var todelt: For det første ønsket Benneche å kaste lys over om lovverket gav tilfredsstillende rettssikkerhet for familiene, og for det andre ønsket hun å undersøke hvorvidt rettssikkerhetsgarantiene var virksomme i praksis (Benneche, 1967, s. 11). Undersøkelsen viste at rettssikkerheten på dette punktet, men også på andre områder, ikke var tilstrekkelig ivaretatt (Benneche, 1967, s. 275–279).

Et uttalt hovedmotiv bak gjeldende barnevernslov av 1992 var derfor økt rettssikkerhet for foreldre og barn (NOU 2000: 12, s. 243), først og fremst for foreldrene gjennom fylkesnemnd og retten til overprøving av vedtak. Intensjonen om økt rettssikkerhet ble videreført i de siste lovendringene som ble foretatt i någjeldende barnevernlov¹³ og i høringsnotatet til ny barnevernlov¹⁴. Nå er rettssikkerheten i første instans særlig vektlagt. Det mest problematiske sett fra et rettssikkerhetssynspunkt, men også fra barnets rettsvernssynspunkt, er de fasene av en barnevernssak som i begrenset grad er underlagt kontroll, eller hvor kontrollen er tillagt barneverntjenesten selv (NOU 2000: 12). I lovendringene til 1992-loven har økt rettssikkerhet i stor grad vært synonymt med flere lovbestemmelser som gir barn og foreldre flere rettigheter og barneverntjenesten flere plikter. Imidlertid har det vært få problematiseringer i NOU-en, lovproposisjonen og høringsnotatet om barneverntjenestens mulighet i praksis til å etterleve alle lovpålagte oppgaver og nye krav. Sett i lys av ovennevnte perspektiv er det ikke sikkert at trusselen mot rettssikkerheten først og fremst ligger i selve lovverket, men kanskje heller i forvaltningen av dette (NOU 2000: 12).

1.4.3 Kompleksitet og dilemmaer

Et annet tema som har blitt problematisert de senere årene, er kompleksiteten i barnevernet (for eksempel av Christiansen & Kojan, 2016; Fish & Hardy, 2015; Hood, 2018; Munro, 2011; Munro, Cartwright, Hardie & Montushi, 2016; Stevens & Cox, 2008; Stevens & Hassett, 2007). Kompleksitetstemaet har i de fleste sammenhenger blitt relatert til de problemene som barnevernet er satt til å løse, og som har blitt oppfattet som såkalte «gjenstridige problemer»¹⁵ (eksempelvis Backe-Hansen, Smette & Vislie, 2017, s. 9; Direktoratet for forvaltning og IKT, 2014, s. 7; Fauske, Kvaran & Lichtwarck, 2017, s. 48). Kompleksitet har også blitt knyttet til temaet tverrfaglig samarbeid (blant annet Fauske, Lichtwarck, Bennin & Buer, 2016; Hood, 2014). Munro (2011) har pekt på at flere studier har synliggjort at problemene som barnevernet er satt til å løse, er komplekse og derfor ikke tillater lineære løsninger. Har man forsøkt å løse ett problem, har det stadig dukket opp nye og uventede problemer. Innenfor barnevernsfeltet i Norge synes imidlertid kompleksitetstemaet i mange tilfeller å ha blitt framstilt som en

---

¹³ Jf. Barne- og likestillingsdepartementet (2017) og NOU 2000: 12.

¹⁴ Jf. Barne- og familiedepartementet (2019).

¹⁵ Begrepet er en norsk oversettelse av Rittel og Webbers (1973) begrep «wicked problems». I dansk barnevernsfaglig litteratur benyttes begrepet «vilde» problemer, se for eksempel Henriksen (2015, s. 131).

sannhet i seg selv som ikke trenger noen utdyping eller nærmere forklaring (Jansen, 2018, s. 1525). Fauske et al. (2017) synes å representere et unntak når de i sin artikkel har drøftet empiri fra *Det nye barnevernet* i lys av kompleksitetsteori, samt Rittel og Webbers begrep «wicked problems». Artikkelforfatterne har foretatt et analytisk skille mellom enkle, kompliserte og komplekse problemer – i den hensikt å tydeliggjøre sammenhengen mellom type problem og type tiltak som i størst mulig grad er egnet til å «løse» problemet.

Et sentralt spørsmål er hvorvidt alle problemene som barneverntjenesten forsøker å løse, i realiteten er komplekse (Fauske et al., 2017). Jansen (2018, s. 1538) har stilt spørsmål om det kan tenkes at kompleksiteten har blitt en slags metafor på det som oppleves som vanskelig fordi ulike hensyn kommer i konflikt – det som ofte omtales som et dilemma. Et eksempel på et dilemma er at mange oppfatter tvang versus behandling basert på frivillighet som to gjensidig utelukkende fenomener (Hagen, 2001, s. 224). Et annet dilemma er at undersøkelsen etter barnevernsloven skal gjøres så skånsom som mulig, mens forvaltningsloven stiller krav til at saken er så godt opplyst som mulig (NOU 2016: 16) – noe som innebærer en skjønnsmessig avveining av forvaltningslovens utredningsplikt¹⁶ samt barnevernloven forsvarlighetskrav¹⁷ og varsomhetsplikt¹⁸. Man kan nødvendigvis ikke avvise at slike dilemmaer på samme tid også handler om kompleksitet. I mange tilfeller involveres menneskelig kognisjon, emosjoner og interaksjon – som per se kan sies å være komplekse fenomener. Likevel bør ikke dette tas for gitt. Fauske et al. (2017, s. 50) og Jansen (2018, s. 1537) har begge vist til at kompleksiteten bør utforskes eller «pakkes ut» for å tydeliggjøre hva den handler om. Det vil gjøre det enklere å forholde seg til kompleksiteten og formodentlig også kunne bidra til å finne en best mulig måte å håndtere den på (Fish & Hardy, 2015; Munro et al., 2016).

1.5 Fenomenet «hjelpetiltak»

1.5.1 Fra plassering til hjelpetiltak som den dominerende beslutning

Fram til begynnelsen av åttitallet var det dominerende tiltaket å plassere barnet utenfor hjemmet (Marthinsen et al., 2013), selv om myndighetene som nevnt allerede ved vedtakelsen av 1953-loven åpnet opp for forebyggende tiltak når det kunne forhindre at barnet ble plassert (Lindboe, 2012). Fra nittitallet og utover har utviklingen vært preget av en sterk vekst i hjelpetiltak (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013; NOU 2009: 8; NOU 2016: 16). Utviklingen fortsatte etter gjeldende lov om barneverntjenester av 1992 (forkortet barnevernloven), som videreførte de forebyggende tiltakene under betegnelsen hjelpetiltak. I 1953-loven var vilkårene for forebyggende tiltak de samme som for omsorgsovertakelse, men med en ny lov ble terskelen for hjelpetiltak senket ut fra en oppfatning om at det ikke var heldig med like strenge krav til disse tiltakene (Barne- og familiedepartementet, 1992, s. 31). Loven åpner også for at barn kunne plasseres utenfor hjemmet som hjelpetiltak når foreldrene

---

¹⁶ Jf. forvaltningsloven § 17.

¹⁷ Jf. barnevernloven § 1-4.

¹⁸ Jf. barnevernloven § 4-2 annet ledd.

samtykket til det. Også begrepsbruken ble endret gjennom en nedtoning av begrepet «barnevern» ved at flere barneverntjenester endret navnet sitt først til «Hjelpetjenesten» og senere til «Barne- og familietjenesten» (Marthinsen et al., 2013).

Formålet med hjelpetiltak etter dagens barnevernlov er «å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien», jf. § 4-4 første ledd. Formålsbestemmelsen ble inntatt i loven for syv år siden og kan ses i lys av utviklingen i barnevernet med større grad av søkelys på styrking av foreldreferdigheter, barnets utvikling og samspillet mellom barn og foreldre (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Rettsutviklingen kan ses i sammenheng med at psykologisk tenkning i økende grad har dominert problemforståelse og løsninger i feltet. Med forslaget til lovendringen ønsket myndighetene også å legge mer vekt på hva som var ønsket virkning med hjelpetiltaket, samt en større bevissthet rundt valg av tiltak¹⁹. I den forbindelse innførte de et skille mellom såkalte *kompenserende* og *strukturendrende* tiltak basert på terminologien som benyttes innenfor forskning (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013, s. 148). Førstnevnte sikter til tiltak som først fremst er ment å avhjelpe familien eller barnets omsorgssituasjon, mens strukturendrende²⁰ tiltak tar sikte på å skape mer varige endringer i familien. I lovproposisjonen (s. 148) ble skillet begrunnet ut fra et ønske om å anvende tilsvarende begreper som ble benyttet innenfor forskning.

Ifølge SSB er råd og veiledning²¹ barnevernets hyppigst benyttede hjelpetiltak i hjemmet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019). Det er også det tiltaket som benyttes mest uansett hvilke forhold som ligger til grunn for at hjelpetiltak er iverksatt (Christiansen et al., 2015). Statistikken over anvendelsen av dette tiltaket løper imidlertid bare tilbake til 2007 – som var det året råd og veiledning ble en egen kategori i kommunenes rapportering til SSB (Christiansen, 2015, s. 52; Skilbred & Havnen, 2017, s. 238). Siden tiltaket, som nevnt, i liten grad vært gjenstand for forskning, finnes det svært begrenset vitenskapelig kunnskap om, samt i hvilken grad, hjelpetiltakene virker (Backe-Hansen, 2009, s. 12; Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013; Christiansen, 2015, s. 140; Fauske et al., 2017, s. 46; Munro, 2020). Det reelle innholdet i begrepet «råd og veiledning» framstår dessuten i det store og hele som relativt diffust (Clifford et al., 2015, s. 241).

---

¹⁹ I NOU 2016: 16 (s. 142) er det et forslag i ny § 9 første ledd om at «barneverntjenesten plikter å tilby og sette i verk 'egnede hjelpetiltak'». I utredningen ble det presisert at man med «egnet» refererte til «kunnskapsbaserte tiltak som barnevernet mener kan bidra til å bedre situasjonen». I et senere høringsnotat om forslag til lovendring (Barne- og familiedepartementet, 2019, s. 92–93) hevder departementet at «egnede» hjelpetiltak ikke bør avgrensnes til kunnskapsbaserte tiltak, slik utvalget foreslo. Departementet er av den oppfatning at å stille krav til at tiltak «(...) bygger på kunnskap om hva som virker ut i fra forskning og praksiserfaring» vil innebære en uønsket begrensning (Barne- og familiedepartementet, 2019, s. 92).

²⁰ Loven benytter uttrykket *omsorgsendrende* tiltak ved pålegg om denne type hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4, tredje ledd.

²¹ Råd og veiledning som tiltakskategori må imidlertid ikke forveksles med forvaltningens generelle veiledningsplikt, jf. forvaltningslovens § 17 eller barneverntjenestens generelle plikt til å gi råd og veiledning, jf. barnevernloven § 2-1 fjerde ledd bokstav a. Råd og veiledning som hjelpetiltak forutsetter at vilkårene i § 4-4 annet ledd er oppfylt.

1.5.2 Fra «relevante» til «riktige» hjelpetiltak

Etter hvert som det ble mer søkelys på rettssikkerhet, har begrepsbruken i offentlige dokumenter gått fra «relevante»²² til «riktige»²³ hjelpetiltak. Tilsvarende utvikling har foregått innen faglitteraturen.²⁴ Tankegangen som kommer fram i de offentlige dokumentene, er at hvis man bare utreder barnet og barnets situasjon tilstrekkelig, gir dette grunnlag i seg selv for å sette inn det «riktige» tiltaket (se for eksempel Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). Ser man dette i lys av at «kunnskapsbasert kunnskap» i barnevernet hverken er veldefinert eller entydig, kan man som Eriksen og Skivenes (1998) stille spørsmål om det er mulig for barnevernet å fatte «riktige» beslutninger om hjelpetiltak. De juridiske kriteriene er heller ikke klare, idet bestemmelsene er skjønnsmessige (NOU 2016: 16). Det er usikkert om utviklingspsykologisk eller annen atferdsvitenskapelig kunnskap gir et tilstrekkelig grunnlag for å fatte slike beslutninger. Etersom skjønnsutøvelsen forutsettes å ta utgangspunkt i humanvitenskapelig kunnskap hvor det vil være usikkert hvilken endring som er mulig å oppnå, kan det dermed være uhensiktsmessig snakke om «riktig» hjelp.

1.6 Kort om avhandlingens videre oppbygning

Videre i dette kapitlet presenteres en kunnskapsoversikt over beslutninger i barnevernet. Oversikten begrenser seg til studier som vurderes å være av betydning for beslutninger om hjelpetiltak. Også studier om omsorgsovertakelse kan inneholde momenter med relevans for beslutninger om hjelpetiltak. Det skyldes at skillelinjene mellom hjelpetiltak og omsorgsovertakelse i noen tilfeller framstår som uklar, og at hjelpetiltak som hovedregel må være forsøkt før det fattes beslutning om omsorgsovertakelse. Slike studier er derfor tatt med i oversikten. Redegjørelsen er ikke uttømmende. Hensikten er å gi en oversikt som i tilstrekkelig grad synliggjør hull i kunnskapen om barnevernsarbeidernes beslutninger og bidrar til å plassere avhandlingen i forskningsfeltet. Avslutningsvis i kapitlet presenterer jeg hovedtemaet som blir nærmere utforsket i denne avhandlingen.

I kapittel 2 redegjør jeg for avhandlingens vitenskapsteoretiske utgangspunkt, metodevalg, etiske overveielser samt den praktiske gjennomføringen av innsamling av data og analyser. Resultatene, nærmere bestemt de konseptuelle begrepshypotesene *barnevernskapt virkelighet*, *problemfragmentering* og *normalitetsmålestokk*, presenterer jeg i avhandlingens kapittel 3 sammen med resultatet fra vedtaksanalysen. I avhandlingens fjerde – og siste – kapittel foretar jeg en utdypende diskusjon rundt avhandlingens samlede resultatet i lys av tre sentrale aspekter ved kompleksitet: usikkerhet, tvetydighet og feilbarlighet. I tillegg beskriver jeg noen mulige implikasjoner av studiens resultat for praksisfeltet.

---

²² Se for eksempel NOU 2009: 8, s. 22.

²³ Se eksempelvis NOU 2016: 16, s. 106. Se også Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013), Barne- og familiedepartementet (2019) og Barne- og likestillingsdepartementet (2017).

²⁴ I faglitteraturen vises det til et allment krav overfor barnevernsarbeidere om at deres vurderinger og beslutninger må oppfattes som «riktige», se Backe-Hansen (2004), Læret og Skivenes (2016) og Midjo (2010).

1.7 Kunnskap om beslutningsprosessen ved hjelpetiltak

1.7.1 Gjennomføring av litteratursøk

I forbindelse med utarbeidelse av prosjektbeskrivelsen foretok jeg det første litteratursøket. Målet den gangen var å gå åpent ut for å få en oversikt over hvilke temaer det forelå kunnskap om, og hvilke temaer som i mindre grad har blitt utforsket med hensyn til beslutningsprosessen ved vedtak om hjelpetiltak. Med andre ord var ikke hensikten å foreta en fullstendig identifisering, systematisering og vurdering av eksisterende forskning. Jeg foretok likevel noen nødvendige avgrensninger for å sikre at søket favnet den konteksten, målgruppen og prosessen som studien hadde til hensikt å utforske.

Grunnlaget for å inkludere en artikkel var at den var skrevet på et nordisk språk eller engelsk, at studien/analysen omhandlet barnevernsarbeidere, at studien/analysen omhandlet barnevernsarbeideres resonnering i beslutningsprosessen i barnevernet, at artikkelen var basert på originaldata, teoretisk analyse eller review, at artikkelen var publisert i en vitenskapelig journal, samt at artikkelen var fagfellevurdert. Grunnlaget for å utelukke artikkelen var at den omhandlet foreldres, barns eller samarbeidspartneres tanker eller oppfatninger rundt beslutningsprosessen, at den omhandlet evaluering eller analyse av bestemte metodeverktøy for beslutninger i barnevernet, at den omhandlet resonnering utenfor barnevernets kontekst, at den omhandlet terskelvurderinger for omsorgssvikt i barnevernets beslutninger, samt at den omhandlet resonnering i beslutninger rundt allerede plasserte barn, for eksempel oppfølging i fosterhjem eller tilbakeføring til foreldre mv. Jeg gjorde søk i begynnelsen av 2015 i Embase, PsychInfo, Cinahl, Medline, Svemed+, Scopus, Sage Journal, Academic Search Elite og Idunn. Litteratursøking ble ikke begrenset til utgivelsesår.

Underveis i avhandlingsarbeidet anså jeg «snøballmetoden» som en formålstjenlig tilnærming til å øke litteraturtilfanget. Denne formen for kildesøk innebar å sjekke ut mulige relevante referanser i litteraturen som allerede var kjent. Nye kunnskapskilder framkom også da jeg deltok på ph.d.-kurs og konferanser, samt under veiledning. I motsetning til det første åpne litteratursøket avgrenset jeg «snøballmetoden» til litteratur med direkte relevans for temaene som framkom etter den innledende analysen av datamaterialet. Denne litteraturen omfatter et bredere spekter av kunnskapskilder i form av forskingsartikler, fagbøker, rapporter, kronikker, offentlige utredninger mv. En slik tilnærming til kunnskapskildene er i tråd med *grounded theory* – hvor alt anses som data så lenge det har relevans for det som har vokst fram av empirien (jf. Glaser, 2010; Glaser & Strauss, 1967/1999). Å få et bredest mulig tilfang av kilder har vært et sentralt og viktig ledd i utviklingen av de konseptuelle hypotesene. Et bredt kildetilfang har også vært viktig for den påfølgende diskusjonen av hvordan barneverntjenestens hovedutfordring og strategier kan forstås. Jeg foretok senere ytterligere to

litteratursøk²⁵ i oppdateringsøyemed i Oria og på Idunn for perioden mai 2016–mai 2019.²⁶ Avhandlingen er ytterligere supplert med relevante kilder fra perioden juni 2019–april 2020.

1.7.2 Hva vet man om beslutningsprosessen ved hjelpetiltak?

Etter at forskningen på beslutninger i barneverntjenesten i Norge begynte på 1990-tallet, har særlig tre eldre studier²⁷ blitt stående for ettertiden. I NOU 2000: 12 var det en gjennomgang av funn fra disse studiene. En sentral konklusjon i utredningen var at empirien, på grunn av de mange sidene ved de undersøkte sakene, ikke gav holdepunkt for en klar oppfatning om hvorvidt beslutningene om hjelpetiltak var preget av helhetlige vurderinger, eller om de egentlig mest bar preg av å være tilfeldige løsninger. I en kunnskapsoversikt fra 2006 oppsummerte Haaland, Sverdrup, Andresen og Kristofersen at med unntak av de manualbaserte programmene forelå det svært lite forskning om hjelpetiltak. Barnevernloven av 1992 hadde på det tidspunktet fått virke i 13 år, og – i tråd med lovens hensikt – hadde det skjedd en økning i bruken av hjelpetiltak. Det har tilsvarende vært en ytterligere økning i antall hjelpetiltak i tiden etter 2006 (Backe-Hansen et al., 2014; Christiansen, 2015). Den stadige økende bruken av hjelpetiltak kan sies å ha mottatt forbausende liten oppmerksomhet fra forskere, fagmiljøer og media i praksis, selv om enkelte forskere har pekt på behovet for å undersøke samsvaret mellom familiens problemer og hjelpen som har blitt satt inn (Clifford et al., 2015). Hovedinntrykket etter en gjennomgang av ovennevnte litteratur er at kunnskapen om beslutninger om hjelpetiltak fremdeles er mangelfull. Mange av studiene som har vært utført, har hatt søkelys på barneverntjenestens rolle og modeller for gjennomføring av undersøkelser (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli, 2015, s. 7). I tillegg har forskernes interesse i stor grad vært knyttet til tvang og omsorgsovertakelse (Midjo, 2010). Dette gjelder ikke bare i Norge, men også i andre land²⁸ (Clifford et al., 2015).

På bakgrunn av litteratursøkene har det dermed vært vanskelig å lage en oversikt over bestemte mønstre eller fastlagte prinsipper for barnevernets vurderingsgrunnlag i beslutningsprosessen. Ulike empiriske studier gir til dels ulike inntrykk av hvordan barnevernet arbeider og hvilke kriterier de legger til grunn for sine beslutninger – noe som gjør sammenstillingen av forskningen utfordrende. Studiene benytter ulike begreper og tilnærminger. Dernest viser studiene et mangfold av forskjellige faktorer som kan virke inn på beslutningene. Dette kan ha sammenheng med barnevernsfeltets bredde. Blant annet har de skandinaviske velferdsmodellene bidratt til å utvikle et barnevern som, i tillegg til å ha som mål å beskytte barn mot omsorgssvikt, i høy utstrekning iverksetter hjelpetiltak i et forebyggende perspektiv.

---

²⁵ Søkeordene child welfare, child protection, social workers, decision making og reasoning ble benyttet.

²⁶ Det første søket omfattet fagfellevurderte artikler i perioden 1999–2014. Det foreligger en kunnskapsoversikt av Vis, Lauritzen og Fossum (2016) for perioden 2005–mai 2016. I tillegg er det en oversikt over norsk forskning i årene 1993–1998 i NOU 2000: 12.

²⁷ Disse er Drugli og Marthinsen (1998), Havnen, Christiansen og Havik (1998) og Næss, Havik, Offerdal og Wærness (1998).

²⁸ Terskelvurderinger og beslutninger rundt barn som er plassert utenfor hjemmet, har de siste 20 årene vært gjenstand for omfattende forskningsaktivitet internasjonalt, se blant annet Claezong (1987), Cross og Casanveuva (2009), Egelund og Thomsen (2002), Helm (2011) og Östberg (2010).

I det følgende gjør jeg likevel et forsøk på å skissere et bilde av de studiene som har tatt utgangspunkt i de mest sentrale elementene i beslutningsprosessen hvor målet er å kartlegge og vurdere behovet for om det bør fattes vedtak om hjelpetiltak. Gjennomgangen begrenses således til studier som kan ha betydning for dette kunnskapsområdet, men som allerede nevnt er den ikke ment å være uttømmende. Hensikten med framstillingen er å synliggjøre kunnskapshull og plassere denne avhandlingen i forskningsfeltet.

1.7.3 Utredning - etablering av det faktiske grunnlaget

De rettslige rammene rundt offentlig forvaltning, her barnevernet, inneholder ofte detaljerte vilkår som refererer til faglige vurderinger, faktiske forhold mv., og som derfor skaper et stort informasjonsbehov (Schartum, Jansen & Tranvik, 2018, s. 8). Ved etablering av det faktiske grunnlaget for beslutninger om frivillige hjelpetiltak er barneverntjenesten avhengig av å få informasjon og opplysninger fra sentrale samarbeidsinstanser som skole, PP-tjeneste, helsestasjon, barnehage osv. Opplysninger fra disse tjenestene supplerer informasjonen som barneverntjenesten får fra foreldrene og barnet. Til sammen fungerer informasjonen som grunnlag, det vil si premiss, for avklaring av barnets atferd og omsorgssituasjon samt mulige årsaker. Det kan synes vanskelig å oppstille helt faste regler for utvelgelsen av informasjonsgrunnlaget, men bruk av ulike kartleggingsverktøy er ment å gi støtte i dette arbeidet (Kvello, 2015; Munro, 1999; Munro et al., 2016). En rapport om barnevernets undersøkelsesarbeid (Vis, Storvold, Skilbred, Christiansen & Andersen, 2015) viste at en stor andel barneverntjenester benyttet kartleggingsverktøy i undersøkelsesarbeidet, og at «Kvello-malen» ble anvendt mest. Funn i svenske studier indikerer imidlertid at enkelte typer av informasjon systematisk ser ut til å bli utelatt i kartleggingsverktøy, uten at dette synes å være begrunnet i at undersøkelsen ikke skal gjøres mer omfattende enn nødvendig (det såkalte proporsjonalitetsprinsippet) (Karlsson, 2020, s. 12). På den annen side synes visse aspekter, ifølge Karlsson, å bli oftere dokumentert enn andre, uten at dette heller ikke framstår som saklig begrunnet – noe som på sin side kan sies å stride mot proporsjonalitetsprinsippet. Karlsson (2020, s. 14) frykter dermed at det er en diskrepans mellom intensjonen bak kartleggingssystemene og hvordan disse i praksis blir benyttet av barneverntjenesten. Midjo (2010) ser framveksten av slike undersøkelsesmodeller som et uttrykk for det kunnskapssyn at bruk av ulike metoder for informasjonsinnhenting gjør barnevernsarbeideren i stand til å avdekke en objektiv virkelighet om familien.

Litteraturgjennomgangen til Vis, Lauritzen og Fossum (2016) indikerer at vi har lite kunnskap om hvilke saksopplysninger det norske barnevernet innhenter, og hvilke opplysninger de tillegger mest vekt når de fatter vedtak om hjelpetiltak. Studier fra andre sammenlignbare forskningsfelt, som Nav, har imidlertid vist at profesjonsutøvere kan vektlegge informasjon som ikke er relevant (se eksempelvis Mandal, Dyrstad, Melby & Midtgård, 2016). Studier fra barnevernsfeltet har vist at barneverntjenesten i stor grad baserer seg på psykologisk kunnskap og derfor innhenter informasjon om samspill, mens den i mindre grad innhenter informasjon om sosioøkonomiske forhold (Juil, 2010; Keddell, 2017). En slik avgrenset innfallsvinkel kan medføre at foreldrene i liten grad slippes til i forming av virkelighetsbildet, og at barneverntjenestens beslutning derfor i liten grad gjenspeiler familiens virkelighetsforståelse (Juil, 2010; Midjo, 2010). En av konklusjonene i Midjos (2010) studie var at

undersøkellesprosessen var preget av barnevernsarbeiders behov for å forenkle, entydiggjøre og lukke perspektiver.

1.7.4 Resonnering rundt familiens situasjon

Fra nittitallet og utover begynte flere forskere på barnevernsfeltet å interessere seg for de kognitive aspektene ved beslutningsprosessen. Backe-Hansen (1995) foretok en teoretisk analyse av beslutninger i barnevernet i lys av Festingers teori om kognitiv dissonans. Analysen viste at barnevernsarbeidere ofte opplever manglende samsvar mellom kognitive elementer og løser dette gjennom å begrense inntak av ny kunnskap eller andre perspektiver (Backe-Hansen, 1995). Rød (1998) fant at barnevernsarbeiderens analysearbeid manglet struktur og framstod som en faglig forenkling av virkeligheten. Munro (1999) argumenterte for at barnevernsarbeidere har en tendens til å bruke informasjon som kommer lettest til tankene – uten at dette nødvendigvis er det som er mest relevant for beslutningen. I en dansk studie belyste Egelund og Thomsen (2002) hva saksbehandlere la vekt på i sine vurderinger gjennom vignetter og gruppeintervjuer. De oppdaget store variasjoner i måter å tenke og resonnerer på.²⁹ Backe-Hansen (2005) analyserte saksframlegg i 16 barnevernssaker. Hun la merke til at barnevernet enten løftet fram et enkelt og synlig kjennetegn («trumfkort»), som for eksempel foreldrenes rusmisbruk. Alternativt ble argumentasjonen organisert som et «puslespill», hvor bestemte kjennetegn gikk igjen (Backe-Hansen, 2005). Platt (2006) samt Cross og Casanveuva (2009) har anført at det ofte er flere faktorer som virker inn på beslutningen i den enkelte sak, som for eksempel grad av dokumentasjon, grad av konkretisering, alvorlighetsgrad, risiko, foreldres ansvarlighet mv. Burton (2009) fikk i sin studie øye på en tilbøyelighet hos barnevernsarbeidere til å overse eller avvise ny informasjon når disse ikke passet inn med egne vurderinger. Dersom den motstridende informasjonen gjaldt familiens perspektiv, fant Crea (2010) en tendens hos barnevernsarbeidere til i større grad å vektlegge risikofaktorene hos familien. Kriz og Skivenes (2010) oppdaget en sammenheng mellom barnevernsarbeideres klassifisering av familien og hvordan de senere forholdt seg til familien. Kojan (2011) synliggjorde i sin studie at foreldrenes klasses tilhørighet påvirket vurderingen av forholdene ved familien.

De siste ti årene synes det å være en liten dreining i perspektivet rundt vurderingen av de faktiske forholdene fra det rent psykologisk kognitive aspektet til at det også antydes en slags kompleksitetstenkning (se eksempelvis Backe-Hansen, Kojan & Christiansen, 2016; Christiansen & Kojan, 2016; Fauske et al., 2016, 2017; Fish & Hardy, 2015; Hood, 2014, 2018; Jansen, 2018; Munro, 2011; Munro et al., 2016; Stevens & Cox, 2008; Stevens & Hassett, 2007). For eksempel har det blitt hevdet at analysen av innsamlet informasjon i praksis er en kompleks oppgave fordi det er mange faktorer som gjensidig påvirker vurderingene (Helm, 2011, s. 896).³⁰

---

²⁹ Dette gjaldt både vurdering av alvorlighetsgraden, argumenter som ble tillagt vekt, og beslutningsresultatet.

³⁰ En strategi som derfor har vært benyttet av barnevernsarbeidere for å håndtere utfordringen med usikkerhet, har vært å redusere innsatsen til et begrenset antall forhold (Platt, 2006). I studien til Platt var dette meldingens

Organisasjoner har flere måter å håndtere risiko på (Rexvid, Blom, Evertsson & Forssén, 2012, s. 2). Et element som er av nyere dato for en slik håndtering, er modeller for risikovurdering som en slags standardisering av kartleggings- og vurderingsarbeidet. Hensikten med slike standardiserte modeller synes å være et ønske om å heve kvaliteten på innsamlet informasjon og den faglige analysen av denne. Behovet for slike standardiserte modeller kan ses i sammenheng med et underliggende tenkesett i barnevernets praksis hvor det hele tiden søkes å være på den sikre siden (Aamodt, 2016). Det er imidlertid lite som tyder på at bruk av modeller for risikovurdering fører til at barnevernsarbeidere tolker risiko mer likt (Regehr, Bogo, Shlonsky & LeBlanc, 2010, s. 626). Det synes heller ikke å være noen garanti for at et område blir bedre belyst såframt modeller ber barnevernsarbeidere om å vektlegge bestemte former for informasjon (Ångman, 2009). Det samme gjelder for hvordan informasjonen analyseres, og i hvilken grad den på et senere tidspunkt vektlegges som relevant (Helm, 2011). Det er heller ingen garanti for at modeller bidrar til å synliggjøre barnevernsarbeideres rasjonale bak beslutningene (de Kwaadsteniet, Barklink, Witteman, Berge & van Yperen, 2013, s. 349).

Litteraturgjennomgangen av Vis et al. (2016) indikerer videre at beslutninger i barnevernssaker bestemmes av hvordan saksforholdene tolkes og vektlegges. De inkluderte studiene dokumenterer at saksbehandlere i barnevernet vurderer saksopplysninger forskjellig. En nyere spansk studie (Mosteiro Beloki, Sobremonte & Rodríeges, 2018) basert på 181 respondenter fra barnevernet har antydnet tilsvarende høy variasjon i den profesjonelles oppfattelse og fortolkning av virkeligheten. Denne studien viste også indikasjoner på at variasjonen i virkelighetsoppfatning påvirket deres vurdering og beslutning om valg av tiltak (Mosteiro et al., 2018, s. 183).

1.7.5 Problemdefinering

Ofte kan usikkerheten ved barnevernets problemstillinger knyttes til lovverkets bruk av vage ord og uttrykk, for eksempel «særlig behov». En slik vaghet kan føre til uenighet blant barnevernsarbeidere om hva som faller utenfor eller innenfor (Stokes & Taylor, 2014, s. 394). Svendsen (2014) fant i sin studie at lovverkets vaghet fører til at lovens vilkår er gjenstand for kontinuerlig fortolkning. Forfatteren fant også at det medfører en utfordring for involverte parter å finne fram til en omforent forståelse av hva som ligger i lovens vilkår, idet fortolkningen blir påvirket av partenes fortolkningsramme.

Andre studier har vist at usikkerhet kan handle om uenighet mellom barneverntjenesten, foreldre og samarbeidspartnere om hva som er problemet, og hvilke tiltak som bør iverksettes (Saltiel, 2013, s. 20). Christiansen (2011) stilte i sin studie spørsmål ved hvordan barnevernsarbeideren tolket uenighet mellom dem selv og foreldrene, herunder refleksjoner rundt ulikheter i posisjon og forståelse. I studien fant han at barnets problemer i all hovedsak ble knyttet til foreldrenes måte å være foreldre på, spesielt mors væremåte.

---

konkretisering av innhold, troverdighet hos foreldre, risikovurdering, bekreftelse av anklager og sakens alvorlighetsgrad.

Det kan sies å ha vært en tendens at beslutningene begrunnes med forhold knyttet til foreldrene mer enn til barnets situasjon (Christiansen & Anderssen, 2011, s. 212). Til tross for at barnevernsarbeiderne har hatt oppmerksomhet på foreldrene, har de knyttet deres problemer til foreldrenes egenskaper heller enn til konteksten de inngår i (Keddell, 2011). I en annen studie fant Keddell (2017) at når fortolkningen av barnets beste ble konsentrert rundt psykologiske og emosjonelle behov hos barnet, medførte det at det profesjonelle blikket på foreldrenes fungering tok utgangspunkt i et tilknytningsteoretisk perspektiv. Christiansen et al. (2015, s. 90–92) viste i sin studie til at iverksatte hjelpetiltak blant annet skulle bidra å løse følelsesmessige vansker hos barna, psykiske vansker hos foreldrene og grensesettingsproblematikk. Tall fra SSB har vist at den hyppigste begrunnelsen for barneverntjenestens iverksettelse av hjelpetiltak i familien var «manglende foreldreferdigheter» (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2019).

1.7.6 Valg og virkninger av hjelpetiltak

Tall fra SSB (2019) viser at barnevernet i 2018 til sammen mottok 57 013 meldinger. Av disse utgjorde foreldrenes meldinger til barneverntjenesten i underkant av 8 %. Den største andelen kom fra henholdsvis barneverntjenesten (14,4 %) og politiet (13,8 %). Skolen stod for i overkant av 12 %. Både politi og skole melder rutinemessig til barneverntjenesten, førstnevnte ved kontakt med barn eller med foreldre som har barn i forbindelse med kriminalitet. Sistnevnte melder rutinemessig ved blant annet høyt skolefravær. Det følger av vilkår om opplysningsplikt til barneverntjenesten (meldeplikt) at den offentlig ansatte ikke trenger å bygge på sikker viten, men bestemmelsens alternative vilkår innebærer at for eksempel manglene ved barnets omsorgssituasjon (jf. barnevernloven § 4-12 første ledd bokstav a) må framstå som alvorlige. Det har vært en jevn økning i antall meldinger siden 2013 med en svak nedgang i 2018. Omtrent 20 % av meldingene blir henlagt, det vil si ca. 11 000 meldinger (SSB, 2019). Den største delen av henleggelsene gjelder rutinemessige meldinger fra politiet. Enkelte har tatt til orde for at flere av meldingene er i strid med barnevernloven, som eksempelvis skolens rutinemessige melding til barneverntjenesten ved høyt skolefravær (Ohnstad, 2020). Barneverntjenesten har plikt til innen en uke å foreta en faglig vurdering av innkomne meldinger og avgjøre om meldingen skal henlegges, følges opp med en videre undersøkelse eller iverksette akuttiltak, jf. barnevernloven § 4-2, jf. § 4-3.

I løpet av kalenderåret 2018 ble det fattet nesten 14 000 vedtak om råd og veiledning av barneverntjenesten (Statistisk sentralbyrå., 2019). I tillegg ble det, ifølge SSB, fattet til sammen over 8000 vedtak om foreldreveiledningsprogram og andre tiltak for å styrke foreldreferdigheter. Likevel har virkningene av hjelpetiltak i liten grad vært gjenstand for forskning³¹, blant annet gjelder dette hvilke *virksomheter* som er knyttet til det store omfanget av hjelpetiltak (Christiansen, 2015, s. 140; Clifford et al., 2015). Virkningene av det vanligste

---

³¹ Et sentralt forskningsprosjekt i Norge som omfatter tiltaket råd og veiledning, er «Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak», se blant annet Christiansen (2015), Christiansen et al. (2015) samt Skilbred og Havnen (2017).

tiltaket, råd og veiledning, er *usikre* (Christiansen et al., 2015; Fauske et al., 2017, s. 46).³² Unntaket er foreldreveiledningsprogrammer, men i disse tilfellene er deltakerne i liten grad blitt rekruttert fra barnevernet. Men Christiansen (2015) har et poeng når han påpeker at selv om det er forsket lite på effekten av tiltak, er ikke dette synonymt med at tiltakene ikke virker. Studien *Det nye barnevernet* indikerer imidlertid at både barneverntjenesten og andre helse- og oppveksttjenester ikke lykkes med å gi effektiv hjelp til familier der omsorgen for barn som bor hjemme, gir grunn til bekymring, og hvor familien er eksponert for flere risikofaktorer (Marthinsen et al., 2013). Resultater fra *Det nye barnevernet* tyder på at de vanligste tiltakene som benyttes overfor familier med sammensatte problemer, ikke i tilstrekkelig grad er egnet til å redusere disse familienes vansker (Clifford et al., 2015). Tidligere gjennomgang av forskningsresultater har også påpekt at tiltak som kun rettes mot enkeltstående risikoforhold, har som oftest liten eller ingen effekt når barn og deres familier er eksponert for mange ulike typer risikoforhold (Bekkhuis, 2012, s. 6).

Backe-Hansen et al. (2014) har pekt på at det store antallet hjelpetiltak tilsier at man bør få mer kunnskap om og virkninger av hjelpetiltakene som igangsettes. Ett område som de særlig har trukket fram, er hva som påvirker den store variasjonen i bruk av saksgrunnlag og valg av tiltak (Backe-Hansen et al., 2014). Studien *Det nye barnevernet* har vist at måten barnevernet kommer fram til sine avgjørelser på, er av vel så stor betydning for familien som selve innholdet i tiltaket (Clifford et al., 2015; Marthinsen et al., 2013).

1.7.7 Dokumentasjon av faktiske forhold og faglige vurderinger

Forskningslitteraturen har påpekt at barnevernsarbeidere ofte ikke har noen tydelig angivelse av hva som er formålet med hjelpetiltakene som iverksettes (Christiansen et al., 2015). Noe av grunnen til mangelfull angivelse kan være at det nesten er umulig å forutsi hva utfallet av en beslutning for et bestemt barn vil innebære i et framtidig perspektiv (Archard & Skivenes, 2009). Hvis man kunne spore en positiv effekt av et konkret tiltak, ville det likevel være usikkert hvorvidt effekten vedvarer over tid (Oslo Economics, 2017). Selv om mange av familiene i barnevernet selv har bedt om hjelp fra barneverntjenesten, er det likevel ikke uvesentlig hvordan og med hvilken begrunnelse barnevernsarbeiderne utøver sin autoritet og makt i møte med familiene. Autoritetstemaet synes særlig vesentlig så lenge foreliggende forskning indikerer at tiltakene overfor sårbare familier i liten grad synes å redusere vanskene familiene står overfor, eller at virkningene i det hele tatt er svært usikre (Backe-Hansen et al., 2014; Christiansen et al., 2015; Clifford et al., 2015; Fauske et al., 2017; Marthinsen et al., 2013).

Det finnes ikke i dag et eksplisitt og tydelig krav til dokumentasjon av barneverntjenestens faglige vurderinger og hvilke faktiske forhold som ligger til grunn for beslutningsgrunnlaget etter barnevernloven (NOU 2016: 16, s. 107). Kravene følger imidlertid direkte av

---

³² Dette til tross for at «egnet hjelpetiltak» rettslig forutsettes å være «kunnskapsbaserte tiltak som skal bidra til å bedre situasjonen» (NOU 2016: 16, s. 142).

forvaltningsloven for de beslutninger som defineres som enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 24. Videre kan en ut fra forsvarlighetskravet i barnevernloven § 1-4 slutte at barneverntjenesten har plikt til å dokumentere sine faglige vurderinger av de opplysninger som tjenesten mottar og de beslutninger som tas (Kane, 2018). Med andre ord skal det *i teorien* være mulig for foreldre og barn med partsrettigheter å lese seg fram til *hvordan* barnevernet har vurdert situasjonen, og *hvorfor* beslutninger er tatt (NOU 2016: 16).

I påfølgende metodekapittel (kapittel 2) behandler jeg avhandlingens vitenskapsteoretiske utgangspunkt, metodevalg, etiske overveielser samt den praktiske gjennomføringen av innsamling av data og analyser. Kapitlet etterfølges av en presentasjon av avhandlingens resultater, herunder de konseptuelle hypotesene (kapittel 3). Dernest diskuterer jeg det samlede resultatet i lys av usikkerhet, tvetydighet og feilbarlighet (kapittel 4), hvor avhandlingens resultat plasseres inn i eksisterende litteratur. I tillegg oppsummerer jeg avhandlingens betydning for barnevernsfeltets praksis.

2. Metode

2.1 Vitenskapsteoretisk fundament for studien

Vitenskapsteori handler om hvilke underliggende antakelser teori og vitenskap hviler på – med andre ord hvilke forutsetninger og problemer som er forbundet med å framskaffe vitenskapelig kunnskap. Vitenskap handler på sin side om systematisert kunnskap om hva som er «sant», og hvordan man kan finne fram til det (Moses & Knutsen, 2012). Vitenskapsteorien har sine røtter i filosofien og har blitt beskrevet som en undergruppe av filosofiske problemstillinger med ulike vitenskapelige metoder som tema (Doublet, 1995). Synet på hvorvidt virkeligheten består av kun én eller flere sannheter, har ofte sammenheng med hvilken av de ulike vitenskapsfilosofiske tradisjonene man har knyttet seg an til (Sohlberg & Sohlberg, 2013).

To sentrale spørsmål i vitenskapsfilosofien er hva slags kunnskap som anses å være gyldig, og hvordan slik kunnskap kan oppnås. Det er et ontologisk spørsmål *hva* virkeligheten består av. Videre er det et epistemologisk spørsmål om *hvordan* vi kan framskaffe kunnskap om det som er virkelig (Benton & Craib, 2011). Sagt på en annen måte handler ontologien om vårt verdensbilde, mens epistemologien refererer til vårt kunnskapssyn (Sohlberg & Sohlberg, 2013). Moses og Knutsen (2012, s. 5) hevder at refleksjoner rundt ontologiske og epistemologiske spørsmål kan sammenlignes med de overveielser man foretar i forbindelse med påkledning – som når man tilpasser klesvalget ut fra hvor man har tenkt seg. I dette ligger det trolig en forståelse av at kunnskap kan innta ulike former, og at metodologisk posisjon og framgangsmåte dermed må tilpasses både kunnskapsområdet og typen kunnskap vi ønsker mer viten om. En annen posisjon til dette spørsmålet kunne være at man la til grunn én altomfattende metodologi, eksempelvis i form av enten naturalisme eller konstruktivisme.

Uavhengig av hvilken posisjon man har i dette spørsmålet, er det uansett grunnleggende å redegjøre for hvordan man tenker at kunnskap om det man vil utforske, kan framskaffes. Grunnen er at det har betydning for de forskningsmessige valgene som foretas, herunder hvilke metoder som anses å gi pålitelig kunnskap om det som skal utforskes. I bunn og grunn handler en slik redegjørelse om å gjøre underliggende antakelser om hva kunnskap er, og hvordan man kan finne fram til kunnskap, mer eksplisitt (Moses & Knutsen, 2012). I tillegg kan det bidra til å bevisstgjøre ens egen, ofte implisitte, forståelse av verden mer eksplisitt. Et siste moment er at en slik redegjørelse kan bidra til å utvikle ens eget kunnskapssyn – som vil ha sammenheng med det som kjennetegner fenomenet eller objektet som undersøkes.

2.1.1 Studiens metodologiske forankring

Det har opp igjennom tidene vært ulike vitenskapelige teorier om hvordan man kan framskaffe kunnskap om virkeligheten. Blant annet synes dette å ha sammenheng med at ulike fag tar utgangspunkt i forskjellige verdensanskuelser (Tjora, 2018, s. 15). Likeledes har det vært delte meninger om i hvilken grad kunnskapen speiler eller konstruerer virkeligheten, det vil si skiller mellom former for naturalisme eller konstruksjonisme (Danermark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 2003). Hvilken vitenskapelig posisjon – metodologi – man velger, bør som nevnt ha

sammenheng med hvilke forutsetninger man mener foreligger for kunnskapsproduksjon – sett i lys av hva det søkes kunnskap om.

Utgangspunktet for avhandlingen var et ønske om å utforske spørsmålet om hva som er barneverntjenestens hovedutfordring, og håndteringen av denne – avgrenset til beslutninger om frivillige hjelpetiltak. Grunnlaget for en slik utforskning var barnevernsarbeideres beskrivelser av sine tankeoperasjoner rundt utfordring og løsninger. En slik intensjon om å forstå sammenhenger ut over informanter som individer stilte dermed krav til en metodisk framgangsmåte som var egnet til både å utlede intersubjektive mønstre fra empiriske data og utvikle konsepter som ikke bare beskriver, men også forklarer mønstrene. Valget falt på *grounded theory* nettopp fordi den hevder å benytte en systematisk framgangsmåte til å utlede konseptuelle hypoteser fra data (Glaser, 2010).

2.1.2 Klassisk grounded theorys metodologiske røtter

Ut fra det Glaser og Strauss (1967/1999), og senere Glaser (1998/2010), skriver om den vitenskapsfilosofiske forankringen til grounded theory, er det vanskelig å knytte den til ett bestemt kunnskapssyn (Guvå & Hylander, 2005; Midré, 2009). Glasers (1998/2010, s. 41) egen redegjørelse for metodens røtter kan oppleves som vag, idet han ikke eksplisitt antyder noe særlig ut over å hevde at metodens røtter finnes i både kvantitativ metodologi og i kvalitativ matematikk.³³ Slik gjør han et poeng ut av metodens brede og ikke-lineære vitenskapsteoretiske fundament, men uten å gå i detalj. Dette kan være en viktig grunn til at ulike forskere har argumentert for å plassere Glasers klassiske grounded theory innenfor en rekke ontologiske posisjoner – herunder positivisme, pragmatisme, symbolsk interaksjonisme og fenomenologi (Guvå & Hylander, 2005, s. 15; Nathaniel, 2011, s. 192). Flere teoretikere har hevdet at klassisk grounded theory på grunn av sin vektlegging av meningsbærende fenomener kan forstås som fundert i et hermeneutisk vitenskapssyn (Midré, 2009; Nathaniel, 2011). Innen psykologisk forskning har grounded theory blitt kritisert for at tilnærmingens kunnskapssyn kan oppfattes som positivistisk – med lite rom for refleksivitet (Willig, 2013, s. 236). Gynnild (2006, s. 82) oppfatter imidlertid grounded theory som fri fra epistemologiske kategoriseringer og hevder at Glaser på mange måter har avvist andres forsøk på å sette merkelapper på tilnærmingen. Selv hevder Glaser (1998/2010) at det er mulig å oppdage objektiv kunnskap gjennom å følge en bestemt systematisk kodeprosess – noe som tenkelig kan relateres til et positivistisk kunnskapssyn.

Når det gjelder metodens tilhørighet innenfor et interaksjonistisk kunnskapssyn, avviser ikke Glaser dette fullstendig. Det kan bunne i at tidligere medforsker og medforfatter³⁴, Strauss, hadde sitt vitenskapssyn forankret i symbolsk interaksjonisme (Rennies referert i Glaser,

---

³³ *Kvalitativ matematikk* refererer til at det i matematikken benyttes kvalitative analyser for å få fram de viktigste grunnene til et gitt problem, som deretter adresseres kvantitativt (Dedò, 2017). Videre handler det om kvalitative resonnementer rundt hvordan ting henger sammen (Dedò, 2017). Sistnevnte har betydning innen retorikk og kompleksitetsteori.

³⁴ «Awareness of Dying» (1965) og «Discovering Grounded Theory» (1967/1999).

1998/2010). Symbolsk interaksjonisme handler om å forstå og forklare mellommenneskelige prosesser gjennom å utforske mønstre i deltakernes interaksjon (Tjora, 2018, s. 26). Det er hevdet at et slikt perspektiv – om at sannhet oppfattes som noe intersubjektivt – også kan utledes av grounded theory (Willig, 2013, s. 241). På den annen side har Glaser (1998/2010) anført at grounded theory *ikke* er opptatt av filosofiske konsepter – som forholdet til sannhet – og at dette innebærer at metoden ikke har bånd til *ett* bestemt kunnskapssyn.

Dermed har han også overfor dem som har antydnet at grounded theory kan plasseres innenfor konstruktivismen, tilbakevist all argumentasjon om metodens konstruktivistiske røtter (Glaser, 2003). Etter hans oppfatning er ikke konstruksjonen av konseptuelle hypoteser³⁵ det samme som at metoden i seg selv er konstruktivistisk, ettersom de konseptuelle hypotesene er koblet til en ytre sett objektiv empirisk virkelighetsoppfatning (Glaser, 2003). At noe er «grounded», kan i så måte sies å være uforenelig med tanken om at noe er konstruert (Thomas & James, 2006).

2.2 Empirisk datagrunnlag: metodevalg og gjennomføring

2.2.1 Valg av metode

Metode er et virkemiddel for å svare på ulike spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 217). De ulike metodene kan imidlertid bare besvare det de er konstruert for å besvare (Danermark et al., 2003). Metodespørsmålet er således rent praktisk, men det må også kunne begrunnes epistemologisk (Moses & Knutsen, 2012). Sistnevnte handler om at metoden man velger, må være egnet for det man ønsker å utforske, og for formålet med dette (Moses & Knutsen, 2012). Hensikten var som nevnt å utforske barneverntjenestens hovedutfordring og dens håndtering av denne. Denne utforskningen skulle skje gjennom barnevernsarbeideres beskrivelser av sine tankeoperasjoner rundt faglige utfordringer og løsninger – og dermed falt valget på en induktiv tilnærming inspirert av grounded theory. *Tankeoperasjoner* refererer til det «å tenke en tanke eller tankerekker» (Det Norske Akademis ordbok, 2018). Begrepet beskriver det kognitive elementet – med andre ord den psykologiske prosessen – som utføres med tankene (Det Norske Akademis ordbok, 2018). Grounded theory er en tilnærming som har vist seg å være spesielt egnet der forskning har lagt vekt på prosesser (Boolsen, 2010), slik at den ble vurdert som passende til å fremme den type informasjon som studien var ute etter. Dessuten er metoden anbefalt å benyttes på områder der det er begrenset med forskning fra før (Boolsen, 2010).

2.2.2 Klassisk, videreutviklet eller konstruktivistisk grounded theory?

Grounded theory er en empiribasert tilnærming, hvor man utleder konseptuelle hypoteser fra data ved å benytte en systematisk framgangsmåte (Glaser, 1998/2010). Metoden ble i sin tid utviklet av Glaser og Strauss og har senere blitt videreutviklet. Glasers *klassiske grounded theory* er den varianten som regnes for å være nærmest metoden slik den ble beskrevet i Glaser

---

³⁵ Jf. Glasers og Strauss (1967/1999, s. 39) uttrykk [conceptual] «hypotheses», som refererer til en begrepsmessig tanke eller påstand om sammenhenger mellom kategorier.

og Strauss' bok «Discovering Grounded Theory» fra 1967 (Breckenridge, 2014). To andre varianter som også benyttes av mange forskere, er Corbin og Strauss' *videreutviklede grounded theory*³⁶ og Charmaz' *konstruktivistiske grounded theory*³⁷. Førstnevnte skiller seg fra klassisk grounded theory ved at framgangsmåten framstilles noe mer stringent, mens sistnevnte skiller seg fra de to andre retningene ved å forutsette forskerens manglende mulighet til å legge fra seg sin forforståelse i møte med det som studeres (Breckenridge, 2014). En fellesnevner for retningene synes å være prinsippet om at dataene ikke skal smittes av etablerte teorier under den første delen av kodingen. Imidlertid har forfatterne ulike synspunkter på hvordan og i hvilken grad dette kan oppnås. Glaser (1998/2010) oppfordrer til at man ikke setter seg inn i teori før man har foretatt den første kodingen i analysen, mens Corbin og Strauss (2015) anbefaler at man leser seg opp på teori for så å legge kunnskapen mentalt på hyllen under kodingen. Charmaz (2014) ser derimot ingen grunn til å ikke sette seg inn i teori siden hun er av den oppfatning at forskerens erfaringer og kunnskap alltid vil påvirke kodingen. Hun hevder at utfordringen dermed består i – så langt det er mulig – å minimalisere en aktiv bruk av teori.

Når det gjelder utviklingen av de konseptuelle hypotesene, det vil si teoretiseringen³⁸, finnes det både likheter og ulikheter mellom de tre retningene. Glaser (1998/2010) hevder på den ene siden at de konseptuelle hypotesene framtrer av empirien, samtidig som han også framhever forskerens konstruksjon i utvikling av abstrakte konseptuelle hypoteser. Under abstraheringen hevder han at forskeren må benytte seg av alle relevante data, herunder sin egen erfaring og kunnskap. Glaser (1998/2010) slår fast at det er forskeren som tolker og forklarer data, og han underslår ikke tanken om at andre forskere ville kunne utvikle andre konseptuelle hypoteser basert på samme empiri fordi de benytter andre data og abstraherer ulikt. Imidlertid fastholder Glaser at samtlige konseptuelle hypoteser gjenspeiler det som studeres, så lenge de er solid forankret i empirien gjennom en systematisk og sammenlignende koding. Corbin og Strauss kan derimot forstås dit hen at det er de samme konseptuelle hypotesene som vil framkomme, uavhengig av hvilken forsker som forestår abstraheringen (Guvå & Hylander, 2005).

I lys av studiens målsetting anså jeg Glasers klassiske grounded theory som det mest hensiktsmessige valget. Bakgrunnen for dette var retningens vektlegging av en åpen tilnærming, dens betoning av frie beskrivelser samt søkelys på å la mønstrene springe ut av empirien gjennom en sentrert systematisk og sammenlignende koding – hvor det tas høyde for å bringe inn minst mulig påvirkning fra annen data i den første kodingen.

---

³⁶ Jf. boken «Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory» (2015). Boken ble først utgitt i 1990 med tittel «Basics of Grounded Theory».

³⁷ Jf. boken «Constructing Grounded Theory» (2014), som ble utgitt første gang i 2006.

³⁸ Teori kan i sin enkleste form referere til en måte å forstå noe på (Tjora, 2017, 2018, s. 74), men siden det ofte stilles strengere krav til å betegne noe som en teori, synes avhandlingens resultat best å omtales som konseptuelle hypoteser.

2.2.3 Hva innebærer det at studien er inspirert av grounded theory?

Gjennom sin systematikk kan tilnærmingen i klassisk grounded theory framstå som oversiktlig å komme inn i. Det var derfor først etter å ha jobbet en stund med prosjektet at Glasers (1998/2010) betoning av at metoden i realiteten må læres gjennom anvendelse, ble tydelig for meg. Når jeg anfører at studien er inspirert av klassisk grounded theory, innebærer det at jeg har vektlagt de tre mest sentrale elementene i metoden: for det første å ha en åpen tilnærming i både intervjusituasjon og i den påfølgende analysen av intervjuene, for det andre å fragmentere hvert enkelt intervju og foreta en systematisk koding av disse, og for det tredje å foreta en systematisk sammenligning av de kodede intervjuene, jf. pkt. 2.4.

Gjennom å ta utgangspunkt i informantenes beskrivelser under analysen av meningsinnholdet hevder Glaser (1998/2010) at teorien forblir empiribasert til tross for at den samtidig forutsetter at forskeren fortolker, kategoriserer og teoretiserer dataene. Den empiribaserte teorien som utledes gjennom en grounded theory-analyse, er i bunn og grunn et sett med hypotetiske begreper samt mer eller mindre sannsynlige påstander om sammenhengen mellom disse (Glaser, 1998/2010, s. 23).

Med støtte i metodelitteraturen stod intervjuet fram som et hensiktsmessig virkemiddel for å framskaffe relevant empiri til en analyse av hva som var barneverntjenestens hovedutfordring, med utgangspunkt i hvordan barnevernsarbeiderne beskrev at de opplevde og håndterte denne. Brinkmann og Kvale (2014, s. 1) innleder sin bok om intervjuer med å stille spørsmål om hvorfor man ikke snakker med folk hvis man ønsker å vite mer om hvordan de forstår verden og livene sine. Målet med intervjuer er å få fylldig informasjon om andres synspunkter og perspektiver (Thagaard, 2013, s. 95). Siden samtalen er grunnleggende for menneskelig interaksjon, er den spesielt egnet til å hjelpe oss med å forstå verden fra et individs subjektive ståsted (Brinkmann & Kvale, 2014, s. 3). Individuelle intervjuer er eksempelvis godt egnet til å gripe kompleks informasjon som individers tankeverden, meninger og følelser (Thagaard, 2013, s. 95; Tjora, 2017, s. 114; Aase & Fossåskaret, 2014). Blant annet kan åpne kvalitative intervjuer være et redskap til å få innsyn i hvordan informanten opplever ting, samt kunnskap om hvordan dette påvirker handlemåter (Baklien, 2009). Ifølge Glaser (2001, 1998/2010) er «alt data», det være seg dokumenter, observasjoner, samtaler mv. Intervju med barnevernsarbeidere falt i så måte inn under tilnærmingens anbefalte virkemidler for å etablere et relevant empirisk datagrunnlag.

2.2.4 Utvalg av informanter

Avhandlingen er knyttet an til en større forskningsstudie: *Det nye barnevernet*. På bakgrunn av avhandlingens formål og problemstilling benyttet jeg samme inklusjonskriterier for det strategiske utvalget av kommuner som i *Det nye barnevernet*. Strategisk utvalg refererer i dette tilfellet til kommuner hvor barneverntjenesten er under press, men som viser variasjon med hensyn til sosiale forhold og omfang av aktivitet innenfor barneverntjenesten (Fauske et al., 2009). Videre har avhandlingen samme søkelys på familier med sammensatte problemer som i *Det nye barnevernet*. Dette er familier der foreldrene selv har vært rammet av omsorgssvikt i sin egen barndom, samt familier der foreldrene hadde utviklet problemer i ungdomstiden og

de første voksenårene (Clifford et al., 2015; Marthinsen & Lichtwarck, 2013). I tillegg til at familiesituasjonen samsvarte med beskrivelsen av disse to familietyper, var barna også hjemmeboende.

Tabell 1. *Grunnlaget for avhandlingens empiriske datamateriale*

Barneverntjeneste	Antall informanter	Antall reelle barnevernssaker	Antall gjeldende enkeltvedtak
Nr. 1	6	8	8
Nr. 2	6	8	8
Nr. 3	6	7	7
= 3 barneverntjenester	= 18 informanter	= 23 barnevernssaker	= 23 enkeltvedtak

Til sammen omfattet utvalget tre barneverntjenester. Disse hadde beliggenhet i tre ulike fylker og var ulikt organisert. Ved to av tjenestene hadde barnevernsarbeideren ansvar for å følge barnet under hele perioden familien var i kontakt med barnevernet, mens den tredje hadde inndelt oppfølgingen av barn og familie i ulike team. Ved hver av disse barneverntjenestene ble seks barnevernsarbeidere intervjuet, det vil si at det til sammen ble foretatt 18 intervjuer. Utvalget av barnevernsarbeidere representerte erfaringer med å undersøke og beslutte hjelpetiltak til familier med sammensatte problemer. Rekrutteringen av disse gikk gjennom barnevernsledere, som valgte ut barnevernsarbeidere ut fra kriteriet om å ha erfaring med denne type barnevernsarbeid (beslutte hjelpetiltak til familier med sammensatte problemer).

2.2.5 Intervjuer med barnevernsarbeidere

Intervjuet står stødig som forskningsmetode i kvalitativ forskning (Thagaard, 2013, s. 97), og Tjora (2017) peker på at det dermed er viktig at forskeren tar et bevisst metodevalg, og ikke bare følger feltets tradisjon. Utgangspunktet for intervjuene må imidlertid ses i sammenheng med ønsket om mer kunnskap om barneverntjenestens beslutningsarbeid og at kunnskap om tjenestens hovedutfordring og håndteringen av denne trolig best lar seg realisere gjennom barnevernsarbeideres beskrivelser. Den enkelte barnevernsarbeideren valgte både sted og tid for intervjuet. Hensikten med å overlate dette til informantene var at de skulle føle seg tryggere og kunne velge tidspunkter hvor de ble minst mulig forstyrret.

Selv om Glaser (1998/2010) er av den oppfatning at man ikke bør benytte intervjuguide, tilførte det en trygghet å ha noen temaer med mulige oppfølgingsspørsmål som utgangspunkt for samtalene. Andre grunner til at jeg utarbeidet en intervjuguide, var behovet for å stille forberedt i intervjusituasjonen og framstå seriøs overfor informantene, samt dokumentere overfor NSD hvilken type informasjon studien hadde intensjon om å framskaffe gjennom intervjuene.

Barnevernsarbeiderne ble som nevnt innledningsvis presentert for noen temaer som de ble oppfordret til å reflektere rundt, jf. vedlegg 4. Dette handlet om *hvordan de forsto og vektla familiens livssituasjon, hvilke avveininger de foretok, samt hva de la til grunn for beslutningen som ble tatt*. I tråd med grounded theory var spørsmålene formulert med sikte på å frambringe åpne svar – knyttet til handling og prosess, og det var åpenhet for at rekkefølgen på temaene

ble fraveket i intervjusituasjonen. Hensikten var å gi barnevernsarbeiderne mulighet til å gå i dybden i det de ønsket å fortelle, og at de kunne beskrive beslutningsarbeidet med egne ord. I første omgang fikk barnevernsarbeiderne reflektere fritt over de nevnte hovedtemaene. Dette resulterte i at flere snakket seg igjennom store deler av intervjuet på egen hånd. Og under samtalen tilstrebet jeg at oppmerksomheten ikke skulle dreie over i en annen retning enn det som syntes å oppta barnevernsarbeideren. Av den grunn ble oppfølgingsspørsmål holdt på et minimum, noe som innebar at oppfølgingsspørsmålene ble reservert til der det var nødvendig for å holde samtalen i gang eller det var ønskelig med et mer utdypende svar. I flere tilfeller holdt det å benytte prober³⁹ for å skape flyt i samtalen. I tillegg var det mulig å trekke veksler på flere års erfaring med å veilede kommunalt ansatte. Dette var på et annet fagfelt, men tilførte likevel en trygghet med hensyn til å holde en tilbakelemt posisjon og avvente barnevernsarbeideren fortsettelse når fortellingen stoppet litt opp. Intervjuene hadde en varighet på ca. 1,5 time.

Jeg tok opp intervjuene på en digital lydopptaker, og de ble deretter transkribert. Til sammen utgjorde materialet fra intervjuene omtrent 27 timer med lydfiler og ca. 550 sider med tekst. Alle informantene samtykket til å ta opp samtalen, men flere kikket bort på lydopptakeren under oppvarmingsspørsmålene. Etter hvert som de kom i gang med å fortelle om familien, virket det som om de hadde glemt lydopptakeren. Når det gjelder transkriberingen, kan denne medføre tap av viktige visuelle effekter og stemninger i intervjusituasjonen (Tjora, 2017). Lydopptakene ble spilt igjennom i flere omganger, og jeg utarbeidet memos i etterkant av intervjuet.⁴⁰ Jeg vurderte at antall intervjuer var tilstrekkelig fordi det kom til et metningspunkt i samtalen med hensyn til nye aspekter.

Samtalene med barnevernsarbeiderne handlet om saker de jobbet aktivt med, og som de selv hadde valgt ut. Alle barnevernsarbeiderne hadde både innhentet og vurdert informasjon om familien samt besluttet hjelpetiltak.⁴¹ I utvalgsriterierene for familiene inngikk det som tidligere nevnt mange belastninger og sammensatte problemer samt at de hadde vært tilknyttet barneverntjenesten over en lengre periode. Av personvern hensyn var det barnevernsarbeiderne som informerte de utvalgte familiene om deltakelse i studien, og som dernest innhentet deres samtykke til å delta.

2.2.6 Dokumenttekster

I tilknytning til intervjuene foretok jeg en gjennomlesning av alle dokumenter som var utarbeidet av barnevernsarbeiderne i de 23 utvalgte barnevernssakene som ble inkludert i avhandlingen. Senere foretok jeg en argumentasjonsanalyse av de gjeldende skriftlige individuelle vedtakene (enkeltvedtakene) ettersom disse er gjenstand for forvaltningslovens

---

³⁹ Prober er ord som «ja ...» og «hm ...», og hensikten med å benytte disse i intervjusituasjonen er å signalisere innlevelse i det som blir fortalt, oppmuntre informanten til å fortsette å snakke om et tema mv. (Thagaard, 2013, s. 102).

⁴⁰ Se innledningen til artikkel III for et eksempel på hvordan memos blir benyttet for å formidle stemningen i intervjusituasjonen.

⁴¹ Dette gjaldt alle familiene – uavhengig av hvordan tjenesten var organisert.

begrunnelseskrav. Enkeltvedtakene bidrar også til å konstituere problemer og løsninger i (her) barneverntjenestens praksis, som derav gir slike rettslige tekster en sentral funksjon ved utforskningen av denne (Haldar, Ilstad & Engebretsen, 2019, s. 151).

2.3 Personvern og etiske overveielser

Prosjektet ble meldt inn til, og tilrådd av, Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD), jf. vedlegg 1.⁴² Alle intervjuene var basert på frivillig deltakelse fra den enkelte barnevernsarbeider. I forkant av intervjuene gav jeg barnevernsarbeiderne muntlig og skriftlig informasjon om deltakelse i studien, og de samtykket skriftlig i å delta, se vedlegg 2. Både intervju og dokumentanalyse var basert på et informert samtykke fra barnas foreldre, se vedlegg 3. De samtykket skriftlig til at barnevernsarbeideren kunne reflektere rundt saken i samtaler med meg, samt at jeg kunne lese og analysere alle dokumenter som var utarbeidet av barnevernsarbeiderne. Tilbakemeldingen fra foreldrene var ifølge barnevernsarbeiderne at det «var på tide at noen var opptatt av å finne ut av hva saksbehandleren i barnevernet tenkte på når de bestemte hjelpetiltak». I kun ett tilfelle måtte barnevernsarbeideren henvende seg til en ny familie fordi far ikke ønsket deltakelse i studien.

Av personvern hensyn gikk jeg gjennom vedtak og andre saksdokumenter i barnas mapper hos barneverntjenesten. Innsamlet datamateriale har blitt håndtert i henhold til personopplysningsloven samt etter gjeldende etiske retningslinjer for forskning, jf. retningslinjer fra Nasjonal forskningsetisk komité for humaniora og samfunnsvitenskap.

Barnevernsarbeiderne framstod som ivrige og genuint interessert i å reflektere rundt de inkluderte barnevernssakene. Aktive informanter kan, ifølge Thagaard (2013, s. 116), være et tegn på at de i mindre grad opplever å være i en underordnet posisjon i intervjusituasjonen. I motsetning til mine antakelser presenterte barnevernsarbeiderne ikke sine suksesshistorier. De framstod på ingen måter som helter i sine fortellinger, men var derimot åpne om sin usikkerhet og tvil – som til tider ble beskrevet som overveldende stor. Likeledes var dokumentene i barnas mapper i mange tilfeller ufullstendige og langt fra i tråd med rådende saksbehandlingsregler. Mye av det som var gjort – og ugjort – i disse sakene, ville trolig kunne resultere i merknader fra tilsynsmyndighetene.

Til tross for engasjerte informanter er det en asymmetri mellom forsker og informant. Selv om barnevernsarbeideren som intervjues, har kontroll på det som formidles, er det i dette tilfellet jeg som setter rammene for intervjuet. Etiske dilemmaer gjelder for selve samtalen, men har også betydning for hva et informert samtykke innebærer for barnevernsarbeiderne og foreldrene i studien. Thagaard (2013, s. 30) mener det ligger en innbygd skjevhet i slike dokumenter fordi samtykket hovedsakelig omhandler deling av informasjon med forsker, uten at den påfølgende tolkningen av informasjonen blir et tema. De vet dermed ikke hvordan de blir framstilt. Videre har asymmetrien mellom ledere og barnevernsarbeiderne som lederne

---

⁴² Endret navn til *Norsk senter for forskningsdata* 1. mars 2016.

rekrutterte til studien, også en etisk side. Man kan sette spørsmålstegn ved barnevernsarbeidernes opplevelse av frivillighet når deres overordnede spør om de vil delta i en studie. Tilsvarende gjelder for relasjonen mellom familiene som ble rekruttert, og barnevernsarbeiderne. Studien bidro både til en identifisering av og kategorisering av familier med mange og sammensatte problemer og frambragte samtidig en stemping av saker som «vanskelige». Det er et krav i forskningen at informantene ikke skal komme til skade (Thagaard, 2013, s. 119; Tjora, 2017, s. 175), som også omfatter familiene i studien. Det er et etisk dilemma at jeg som forsker ikke kjenner til hvilke konsekvenser deltakelsen i studien kan ha medført for barn og foreldre. Barnevernsarbeidernes refleksjoner kan ha gitt dem et press til å handle på en annen måte enn de ville ha gjort om de ikke deltok i studien, eksempelvis ved at de fikk nye ideer, perspektiver osv., men hvor det er usikkert om dette i så fall har ført til bedre eller dårligere hjelp for familien.

Som forsker har man et ansvar for hva som formidles om det enkelte individ som deltar i studien (Tjora, 2017, s. 179), og det har vært et viktig etisk hensyn for meg å ikke henge ut den enkelte barnevernsarbeideren som ble intervjuet. Det innebærer at jeg velger å ikke omtale barnevernsarbeiderne og barneverntjenesten de arbeider ved, med navn. Tilsvarende har det vært viktig å være bevisst på personvernet med hensyn til barnevernsarbeiderne og de familiene som deltok. Personvernutfordringene blir imidlertid dempet fordi det er hendelsene – og ikke personene – som står i sentrum for en grounded theory-analyse. Med andre ord: Det er det substansielle som har betydning for studiens resultater – ikke hvilke barnevernsarbeidere eller familier som avhandlingens konseptuelle hypoteser bygger på.

2.4 Analysearbeidet - metodevalg og gjennomføring

2.4.1 Grounded theory-analyse av intervjuene

Innenfor kvalitativ forskning finnes det flere ulike måter å gripe an materialet som man har samlet inn, på. Mens hovedmålet under analysen er å utvikle innsikt omkring det konkrete materialet, er det endelige målet å bidra til en mer generisk form for kunnskap enn det empirien i seg selv representerer (Tjora, 2018, s. 7). Det handler med andre ord om å beskrive kjente fenomener, men samtidig gi dem nye perspektiver gjennom en abstrahering (Tjora, 2018, s. 7). I denne sammenheng falt valget på en induktiv slutningsform som inngang til analysen av intervjuene – inspirert av prinsippene i grounded theory (Glaser, 1998/2010). Dette er en slutningsform som ofte benyttes til å utforske signifikante sosiale og psykologiske prosesser (Danermark et al., 2003).

Materialet er analysert med utgangspunkt i de rådene for metodisk framgangsmåte som er beskrevet av Glaser (1998/2010).⁴³ I korte trekk innebærer det at jeg foretok en trinnsvis og induktiv tilnærming til intervjuene. Det var videre et bevisst mål å stille meg åpen for andres beskrivelser av sine opplevelser og erfaringer. Sistnevnte var et viktig poeng fordi kunnskap

---

⁴³ Glaser (1998/2010) beskriver den åpne og selektive kodingen samt memosarbeidet i relativt detaljerte former. Den teoretiske systematiseringen og presentasjonen av teorien kan derimot oppleves som mer vagt beskrevet.

om barneverntjenesten utforskes gjennom barnevernsarbeidernes virkelighetsoppfatning, nærmere bestemt hvilken hovedutfordring *de* opplever, og hvordan *de* løser eller mestrer denne. Dette er et helt annet utgangspunkt enn å bygge på hypoteser fra *eksisterende teorier* eller *egne forestillinger* om hvordan man *bør* tenke og handle.

Analyseprosessen startet allerede under datainnsamlingen, slik at både datainnsamling og analyse av dataene foregikk i en løpende og parallell prosess (Glaser, 1998/2010). Jeg tok opp intervjuene digitalt, og de ble fortløpende transkribert. Glaser (1998/2010) hevder at det ikke er hensiktsmessig at forskeren benytter seg av tekniske hjelpemidler som digitale lydopptakere eller programvarer i analysearbeidet. Imidlertid erkjenner han at slike tekniske hjelpemidler kan være nyttig hvis det er flere som skal bidra i å analysere datamaterialet.

Ifølge Glaser (1998/2010) er hovedpoenget med grounded theory å finne fram til målgruppens hovedutfordring. For å komme fram til denne må man gjennom to stadier i analysen:

1) Formulere begreper gjennom å kategorisere utsagn

Oppmerksomheten var rettet mot barnevernsarbeiderens subjektive beskrivelse av sin forståelse og erfaring ved identifisering av tema og kategorier. I starten handlet det derfor først og fremst om å bli tilstrekkelig kjent med materialet til å klare å legge egne forestillinger om hva som var viktig, til side for å bli i stand til å se det som var betydningsfullt for barnevernsarbeiderne. En slik empirinær førstefase i analysen står helt sentralt i grounded theory. De transkriberte intervjuene ble derfor lest igjennom flere ganger. Under gjennomlesningen ble spørsmål og refleksjoner nedtegnet. Intervjuene ble kodet ved at ord og uttrykk ble merket med pinner i ulike farger. Å kode data betyr at man identifiserer kategorier, for eksempel handlinger, opplevelser og meninger, det vil si å forsøke å identifisere meningsbærende ord, setninger eller avsnitt på en systematisk måte ut fra hvordan barnevernsarbeiderne uttrykte seg. Målet med en slik prosess er å finne fram til hovedkategorier som belyser forskningsspørsmålet (Nilssen, 2012). Under kodeprosessen stilte jeg løpende spørsmål som «hva handler disse utsagnene om?» og «hvilket meningsinnhold er de et uttrykk for?» til hendelser som barnevernsarbeiderne beskrev i teksten. Jeg satte merkelapper på deres beskrivelser av problemer og løsninger, slik at det senere ble mulig å identifisere hendelsene som gjentok seg i intervjuene. Hendelsene ble deretter sammenfattet i teksten. Ifølge Gadamer (1960/2012) innebærer et hermeneutisk perspektiv på en slik sirkulær prosess at man tolker den andres utsagn i lys av intervjuet og forstår helheten på bakgrunn av de enkelte utsagn. Imidlertid var det et uttalt mål i denne delen prosessen å forsøke å begrense innflytelse fra min egen forståelse.

Den innledende kodeprosessen, hvor det jakes på det som synes å ha betydning for barnevernsarbeiderne, omtaler Glaser (1998/2010) som en åpen koding. Han skiller mellom koding hvor man benytter informantens egne ord og uttrykk, og koding der man bruker den type teoretiske koder som er mer dekkende for innholdet i informantens utsagn. Innledningsvis falt valget på å benytte barnevernsarbeidernes egne ord og uttrykk som kategorier i et forsøk på å begrense påvirkningen fra min egen forforståelse i den første analysefasen. Ifølge Glaser (1998/2010) er arbeidet i den innledende prosessen helt avgjørende for om dataene kan

betegnes som «grounded», det vil si empirisk forankret. Fordi det er et poeng at man er flere om analysearbeidet når man benytter grounded theory, leste veilederne noen av de anonymiserte intervjuene og bidro i diskusjonen rundt hva som skjer i materialet, og hvordan man kan forstå det som skjer.

2) Identifisere mønstre og oppdage kjernekategoriene

På grunn av at målet med grounded theory-analysen var å finne fram til beskrivende begreper på det som foregår i intervjuene, var det neste steget i analysen å kode mønstrene som gjentok seg. Intervjumaterialet ble gjennomgått flere ganger, og de ulike intervjuene ble sammenlignet for å komme fram til hva som var felles anliggende for barnevernsarbeiderne. Glaser (1998/2010) benevner dette som en fokusert substantiv koding av materialet. Intervjuene ble senere sammenlignet med memos (nedskrevne ideer om dataene og de kodede kategoriene). Gjennom kodingen oppstod etter hvert ulike kategorier som avtegnet seg som et slags mønster.

Tabell 2. *Eksempler fra fortolknings- og kodeprosessen*

Eksempler på utsagn fra empiriske data	Substantive kategorier (fortolkning av empiri)	Teoretiske kategorier (fortolkning og abstrahering av empiri/teori)
«(...) dette her er jo på en måte vurdering i forhold til om det er godt nok og om det [foreldrenes omsorg] kan bli godt nok egentlig, da.»	Gode nok foreldre Foreldrenes omsorg må være god nok	Normalitetsmålestokk – rammer inn forståelsen av «gode nok foreldre» til et psykologisk perspektiv, hvor tilknytning/samspill blir den tyngste og avgjørende vurderingsfaktoren
«(...) da tenker jeg at da er det på en måte den her, utviklingsstøtten, tilknytning, som vi ofte lander på.»	Tilknytning Tilknytning gis en viktig rolle i vurderingen av om omsorgen er god nok	
«(...) vi er opptatt av samspill og har veldig troen på at det kan hjelpe mye på mange områder, hvis det på en måte er på plass.»	Samspill Er et vindu til vurdering av tilknytning og står i sentrum for ev. tiltak	
«(...) Vi kommer nok litt annerledes ut enn det BUP kommer ut. For vi har vurdert dit hen at barnet har behov for at mor endrer på ting. ... Fordi at, men nå har vi noen andre øyne inne og ser. Fordi at hun [psykologen] sier at det er et godt samspill. Så vi må bare få nyansert det, for det er sprik mellom barneverntjenesten og BUP akkurat nå.»	Justere påstand om fakta	Barnevernskapt virkelighet – konstruksjon av den faktiske siden bidrar til å ta bort ulik, usikker og/eller udokumenterbar informasjon, som innebærer at virkelighetsbeskrivelsen tilpasses barnevernsarbeidernes oppfatning av verdier, oppgaver og virkemidler.
«(...) Og så er det mor og far som har vidt forskjellige historier på absolutt alt, og det er veldig sånn drama. Vi har ingen dokumentasjon på noe som helst. Jeg velger egentlig å se helt fullstendig bort ifra diagnosen til mor. For det er bare noe mor har uttalt. Og hun har mange forskjellige historier. Om en og samme ting.»	Avskrive påstand om fakta	
«(...) Så er jo på en måte spørsmålet litt sånn, hvordan kan vi samle inn nok informasjon i forhold til å se om det her er godt nok for gutten da? Og det er jo litt det som blir vansken og da, i forhold til det å ikke ha mye innsyn i familien. At det blir vanskelig å dokumentere.»	Dokumentere påstand om fakta	
«(...) Altså, får ikke, vi får ikke sannsynliggjort det. Vi får ikke bevist det.»	Sannsynliggjøre påstand om fakta	

«(...) for det er en egen [Nav] på den økonomibiten og så er det en annen som hun på en måte har i forhold til helsebiten [helsetjenesten].»	«Biter»	Problemfragmentering – problemene oppleves som uforutsigbare, men forstås som «biter» – hvor problemområde og instans knyttes sammen
«(...) For når en ikke vet hvilke tiltak en skal sette inn, så kan man sette inn og gi veiledning.»	Usikkerhet Løses med et «universaltiltak»	
«(...) det oppstår på nytt og på nytt og på nytt og på nytt og nye ting hele tiden.»	Uforutsigbarhet	
«(...) Det er komplekse saker. Det er veldig mange ting som skjer ofte. Det er veldig mange ting som spiller inn.»	Komplekst	

Da de viktigste mønstrene var navngitt, startet jeg arbeidet med å finne fram til kjernekategori. Kjernekategori representerer, ifølge Glaser (1998/2010), det begrepet som forklarer det meste av det som foregår av hendelser i datamaterialet. Analysen tydeliggjorde «premissforvaltning» som et mønster. Etter dette foretok jeg en utvelgende koding med utgangspunkt i kjernekategori. Dette foregikk gjennom at jeg, i stedet for spørsmål til utsagnene om hva de handlet om, stilte spørsmål om hvorvidt utsagnet kunne relateres til kjernekategori.

Danermark et al. (2003) hevder at hvis målet er å utvikle teoretiske forklaringer, er det ikke tilstrekkelig å samle inn og gjengi andre menneskers egne tolkninger og forklaringer på sosiale fenomener. Den løpende analyseprosessen varierte mellom gjennomlesing av intervjuer, notatskriving, strukturering osv. Etter hvert trakk jeg imidlertid også gjeldende kunnskap og relevante teorier inn, såfremt det kunne bidra til å forstå og forklare funnene i intervjumaterialet. Et hjelpemiddel i analyseprosessen var å skrive ned løpende tanker og refleksjoner om materialet og prosjektet. Disse kom spesielt til nytte i arbeidet med å abstrahere innholdet i det empiriske materialet. Glaser (1998/2010) omtaler slike nedtegnelser som memos. Formålet med å skrive memoer er finne den røde tråden i materialet som kan binde det hele sammen til en slags teori (Glaser, 1998/2010).

2.4.2 Argumentasjonsanalyse av vedtakstekstene

Vedtaket er den skriftlige dokumentasjonen på den begrunnede løsningen som barnevernsarbeideren har kommet til i den enkelte barnevernssak (Lindboe, 2012). Kravene til vedtakets utforming og innhold følger av forvaltningsloven §§ 23–25, jf. barnevernloven § 6-1. Ifølge Engebretsen (2006) gjenspeiler barnevernets vedtakstekster de bakenforliggende premissene for slike valg. Det kan imidlertid være utfordrende å finne argumentasjonen i skriftlige tekster, idet den sjeldent presenteres i en skjematisk form av premisser og konklusjon (Reitan, 2016). Vi må derfor selv forsøke å finne fram til det argumentative i tekstene og sette opp argumentstrukturen for å blant annet å danne et inntrykk av hvilket kunnskapsgrunnlag som legges til grunn (Reitan, 2016). Formålet med analysen av vedtakene i de 23 barnevernssakene var således å forsøke å beskrive og rekonstruere hvordan barneverntjenesten argumenterte og begrunnet sine beslutninger om hjelpetiltak, jf. Langsrud et al. (2019b, s. 49).

Argumentasjonen kan opptre usystematisk i tekstene, selv om vedtaksstrukturen er standardisert gjennom programvare. Derfor er det hensiktsmessig å benytte et egnet verktøy

for analyse og strukturering av argumentasjonen. Jeg benyttet Toulmins (2003) argumentasjonsmodell som analyseredskap fordi den er en modell for systematisk gjennomgang av argumentasjon. Modellen benytter seks analytiske elementer, som til sammen er egnet til å analysere sentrale elementer i argumentasjonen i normative tekster. Til tross for anvendelse av et analyseverktøy var det utfordrende å identifisere argumentasjonen i vedtakstekstene. En av grunnene til dette kan være at argumentene ofte er implisitte eller formulert på en måte som medfører flertydighet, vaghet eller uklarhet (Reitan, 2016). I vedtakene kunne det for eksempel forekomme at argumentasjonen var knyttet til vage og skjønnsmessige påstander om hva som er «normal utvikling» hos et barn. Modellen tar imidlertid hensyn til at argumentasjon ofte er fragmentarisk og implisitt. Dette gjør det mulig å identifisere eventuelle underliggende fakta i tekstene som barneverntjenesten støtter begrunnelsen på.

Analysen av vedtakstekstene startet med utgangspunkt i modellens tre grunnleggende elementer *claim*, *data* og *warrant* (Toulmin, 2003, s. 97). Førstnevnte element handlet om å finne fram til hva barneverntjenesten ønsker som resultat (*claim*), det vil si hvilket hjelpetiltak familien ble tilbudt (jf. Langsrud et al., 2019b, s. 49) – hvor det kan det være nyttig å lete etter språklige indikatorer på slutningssammenhenger, som for eksempel ord som «altså», «følgelig», «derfor», «slik at» mv. (Reitan, 2016, s. 184). Neste steg var å finne fram til den informasjonen i barnevernssaken som støttet opp under valg av hjelpetiltak (*data*) (jf. Langsrud et al., 2019b, s. 49). Her vil det å se etter språklige indikatorer som «siden», «fordi», «ettersom», «ut fra», «på grunn av» mv. kunne være nyttig. Et vesentlig poeng i denne sammenheng er imidlertid at *data* ofte ikke er uttalt. I stedet forutsettes de implisitt. Dette kan medføre at det foreligger mangel på logisk sammenheng i argumentasjonen, et såkalt logisk gap (Reitan, 2016, s. 184). Det siste grunnleggende elementet som jeg jaktet på i den første delen av analysen, var *warrant* (jf. Langsrud et al., 2019b, s. 50). Dette elementet har en viktig rolle i argumentasjonsmodellen fordi den representerer barneverntjenestens fortolkningsramme. *Warrant* kan dermed bidra til å synliggjøre om barneverntjenestens fortolkningsramme står fram som tydelig forankret i forskningsbasert teori og empiri, eller om dens fortolkningsramme bygger på antakelser eller forestillinger om hvordan virkeligheten er.

Modellens tre supplerende elementer som ble benyttet i analysefasens andre del, var *backing*, *rebuttal* og *qualifier* (jf. Langsrud et al., 2019b, s. 51). Førstnevnte element var et redskap for å finne ut om barneverntjenesten underbygget *data* ved å vise til allmenn kunnskap, fagfellekunnskap i form av teorier og empiri mv. Hensikten med å lete etter *backing* var for det første å analysere styrkeforholdet i begrunnelsen. For det andre var det en hensikt med elementet å synliggjøre argumentasjon rundt graden av sannsynlighet for sammenhengen mellom det faktiske grunnlaget og valg av tiltak. I denne delen av analysen så jeg derfor etter uttrykk som «trolig», «sannsynlig» og lignende. Neste trinn bestod i å lete etter formuleringer i vedtakstekstene hvor barneverntjenesten tok forbehold ved valg av hjelpetiltak, det vil si steder i teksten der de viste til synspunkter som antydte andre løsninger – såkalte *rebuttals*. Dette kunne eksempelvis være referanser til synspunkter blant foreldrene, samarbeidspartnere osv.

Det siste som var gjenstand for analyse av tekstene, var *qualifiers* (jf. Langsrud et al., 2019b, s. 52). Det vil si formuleringer som uttrykker styrken i argumentasjonen for et bestemt hjelpetiltak, eksempelvis uttrykk som «helt sikkert», «noenlunde», «litt tvil om». Med andre ord refererer *qualifiers* til formuleringer som illustrerer hvor sikker barneverntjenesten var på den valgte løsningen. Slike formuleringer, med positivt eller negativt fortegn, kan indikere hvilken oppfatning vi har om temaet (Teigen, 2017). Disse kan videre påvirke retningen på beslutningen som tas (Jørgensen & Onsberg, 2008, s. 29).

2.5 Vitenskapsteoretiske utfordringer og metodiske begrensninger

Målsettingen med avhandlingen representerer en metodologisk utfordring fordi uttrykk som eksempelvis «gode nok foreldre» handler om verdier. Verdier er noe som mennesker bevisst legger inn i verden, og de betinges av menneskers subjektive erkjennelse (Fæhn, 2007). Verdier uttrykkes gjennom barnevernsarbeidernes ord og uttrykk samt vurderinger av hva de blant annet tenker er «godt nok». Det kan hevdes at intervjuet, siden det fortrinnsvis gir uttrykk for subjektive meninger, ikke kan tas til inntekt for hvordan det tenkes i mer generelle vendinger. På den annen side kan invidider også gi uttrykk for generelle oppfatninger. Selv om intervjuet uttrykker en viss autonomi, kan det argumenteres for at barnevernsarbeidernes profesjonelle skjønn også speiler en viss intersubjektivitet, for eksempel ved at de tar del i institusjonelle praksiser og forståelser. Intersubjektiviteten kan blant annet komme til uttrykk gjennom samhandlingen og kommunikasjonen i barneverntjenesten og gjennom utdanningen. Det var de intersubjektive tankemønstrene – som kan referere til barneverntjenestens praksis – som var gjenstand for utforskning. Siden grounded theory, som nevnt, er egnet til å fange opp det intersubjektive hos dem som studeres gjennom sin systematiske og sammenlignende kodeprosess, virket det derfor hensiktsmessig å velge denne metoden.

En annen utfordring er koblet til tilnærmingens metodologiske røtter. Tilnærmingen forutsetter en åpenhet overfor andres forståelse gjennom at man setter sin egen forforståelse til side – for å finne fram til objektiv kunnskap om de som studeres (Fæhn, 2007). Glaser (1998/2010) synes å løse dette nærmest motsetningsfylte forholdet mellom å forsøke å forstå noe nytt og samtidig ikke forstå dette nye gjennom å benytte sin forforståelse ved å dele inn analyseprosessen i flere deler. Den første har objektivitet som målsetting i betydningen å finne fram til den andres virkelighetsoppfatning. Her er Glaser (1998/2010) tydelig på at man er i stand til å sette sin forforståelse til side, og han begrunner sitt ståsted ut fra metodens egnethet i å utelukke forskerens påvirkning på empirien under den innledende kodingen. I den andre delen av analyseprosessen åpner han imidlertid opp for en slags «bunden» konstruksjon i og med at analysen fortsatt har empirien som sitt sentrum, men hvor forskeren i tillegg også ser hen til annen erfaring, kunnskap, teorier mv. I denne fasen er «alt» data (Glaser, 1998/2010), og egen erfaring og forforståelse er også en del av prosessen med teorigenerering. Ved at avhandlingen har vært knyttet til en større forskningsstudie om hjelpetiltak, har den også fått supplert kunnskap om resonnering i barnevernet ut fra andres perspektiver – herunder intervjuer med foreldre og barn. Dette har tilført kunnskap om hvordan familier i barnevernet beskriver sitt liv og erfaringer med barneverntjenesten, herunder refleksjoner om hvordan de har opplevd barnevernets valg av tiltak.

En ytterligere utfordring er knyttet til argumentasjonsanalyse som metode ved skriftlige vedtak. For det første kritiseres modellen blant annet for at den ikke fokuserer på hvorvidt argumentasjonen er riktig eller sann; den presiserer i stedet at konklusjonen som oftest vil være beheftet med en viss usikkerhet (Jørgensen & Onsberg, 2008, s. 15). I denne sammenheng har dette liten betydning for analysen, da barnevernets beslutninger anses som normative. Normative utsagn deles vanligvis ikke inn i kategoriene sanne eller usanne, men de betraktes i stedet som sannsynlige, holdbare og lignende (Høgberg, 2015, s. 33). For slike utsagn er det i stedet hensynet til oppfatningens utbredelse, og hvor toneangivende den er, som blir avgjørende for utsagnets holdbarhet. For det andre kan argumentasjonsanalyse som metode være problematisk, idet individer ikke nødvendigvis er seg selv bevisst sin argumentasjon (Kahneman, 2012). Verdier, praksis, situasjonsbeskrivelser samt hvordan ulike hensyn holdes opp mot hverandre framkommer nødvendigvis ikke i teksten. Vedtakstekstene kan både være vage og inneholde implisitt kunnskap. For å tolke hva barnevernsarbeiderne virkelig mener, må man utøve skjønn. Det er derfor viktig å ha en bevissthet rundt dette for i størst mulig grad å unngå å tillegge tekstene et meningsinnhold som verken er rimelig eller nærliggende. Det må videre tas høyde for at det også vil kunne foreligge både usikkerhet, undring, tvil og vurderinger som ikke kommer direkte til uttrykk i slike skriftlige språkhandlinger (Høgberg, 2015).

2.6 Kvalitetskriterier ved kvalitative studier

Kvalitetsdimensjonen måles, ifølge Guba (referert i Shenton, 2004, s. 64), ut fra studiens gyldighet, overførbarhet, pålitelighet og bekreftbarhet. I det følgende vil jeg diskutere disse fire kriteriene i lys av de metodologiske og metodiske valgene jeg har foretatt for å belyse studiens problemstilling.

2.6.1 Gyldighet

Førstnevnte kriterium, *gyldighet*, handler blant annet om at man undersøker det man har til hensikt å undersøke (Shenton, 2004, s. 64). I dette tilfellet vil det si hvilke metoder som er ansett som egnet for å gi pålitelig kunnskap om hva som er barneverntjenestens hovedutfordring, og hvordan denne håndteres. Spørsmålet om gyldighet er noe som forutsettes innebygget i selve forskningsprosessen – og ikke noe forskeren tar stilling til som en én gangs affære (Kvale & Brinkmann, 2015). Vurderingen av den kvalitative studiens gyldighet bør ifølge Lincoln og Guba (referert i Shenton, 2004, s. 73) foregå gjennom alle fasene i prosjektet. Ved oppstart handler dette blant annet om å gjøre seg kjent med feltet og deltakerne som er gjenstand for undersøkelse. Fordi grounded theory vektlegger en åpen tilnærming til feltet og dem som skal undersøkes, vektla jeg å la kunnskap om feltet og informantene i minst mulig grad influere den innledende fasen av arbeidet. For det andre handler gyldighet om hvilket utvalg av informanter som undersøkelsen tar utgangspunkt i. I denne sammenhengen bygger avhandlingen av hensiktsmessighetsgrunner som nevnt på et utvalg av barnevernsarbeidere som over lengre tid hadde jobbet med familier som hadde sammensatte problemer.

I denne sammenheng ble intervju ansett å være egnet virkemiddel til å innhente intersubjektiv kunnskap om hva barnevernsarbeidere opplever som sin hovedutfordring, og hvordan de løser

denne. Ifølge Gadamer (1960/2012) er mennesket opptatt av å sette ord på sine erfaringer, og våre erfaringer er derfor innrettet mot språkliggjøring og meddelelse. Ut fra at forståelsesprosessen utspiller seg mellom det ukjente og det fortrolige i et tema, vektlegger han samtalen som et viktig redskap. Han mener at man i fortolkningen av det ukjente henvises til språket for å få tak i de underliggende verdiene og betydningene. Dette er en følge av at virkeligheten struktureres gjennom språket (Skorgen, 2006). Guba (referert i Shenton, 2004, s. 65) understreker imidlertid betydningen av triangulering – eksempelvis med hensyn til å benytte forskjellige metoder og ulike kilder. I avhandlingen bidro analysen av de rettslige tekstene – enkeltvedtakene – til annen type data enn intervjuene, og supplerte derav kunnskap om barneverntjenestens praksis i studien.

Gyldighet handler også om det å ha bevissthet om hva deltakernes refleksjoner representerer (Shenton, 2004, s. 66). Et sentralt spørsmål er om det forskeren hører informanten si, er det han eller hun faktisk tenker eller har hatt tanker om (Shenton, 2004, s. 66). Tatt i betraktning avhandlingens målsetting kan det innvendes at det er vanskelig å vite om mønsteret som framkommer av intervjuene, har grobunn i virkeligheten. Det kan skyldes ulike forhold. På den ene siden kan man se på tenkning som en pågående prosess som preges av tenkerens holdninger, ønsker og intensjoner (Dewey, 1933/2009). De er ikke bare refleksive og styrt av intensjoner – de er også svært uforutsigbare. I tillegg kan mønstrene være kontekstuelle, og de kan påvirkes av brillene man har på (Moses & Knutsen, 2012). På den andre siden er det den enkelte som kjenner sine tanker best – fordi han eller hun «ene og alene tenker dem» (Holmen, 2017, s. 164). Holmen (2017, s. 164) peker på at enhver menneskelig bevissthet er «et arnested for intensjoner og oppfatninger» som man kanskje ikke selv har stilt spørsmål ved, og at disse dermed kan formidles til andre gjennom refleksjon.

Som et kvalitetsfremmende virkemiddel framheves også betydningen av «tykke beskrivelser» av fenomenet som studeres (Shenton, 2004, s. 69). Målet med grounded theory er imidlertid å generere en empiribasert teori som gjør rede for et mønster av atferd eller handlinger av relevans for de som studeres (Glaser, 1998/2010). Med andre ord handler grounded theory om intersubjektive mønstre framfor det enkelte individ. Sitater i avhandlingens artikler benyttes derfor som illustrasjoner – og ikke som bevis. Grounded theory er ikke en beskrivende metode, men en konseptuell og generaliserende metode. Den skal kunne overføres til andre data og andre fagfelt. Målet er ikke nøyaktige beskrivelser, men heller konseptualisering av atferdsmønstre/handlingsmønstre.

Gyldighet innebærer videre at resultatene bør rammes inn av kunnskap om tidligere forskning (Shenton, 2004, s. 69). Glaser (1998/2010) framhever betydningen av at «alt er data», som for denne studiens vedkommende innebærer at både tidligere forskning og teorier har vært viktige bidrag i utviklingen av de tre konseptuelle hypotesene. Også i diskusjonen av hvordan de tre strategiene best kan forstås, har tidligere forskning og ulike teorier spilt en viktig rolle.

Både metodevalg for innsamling av data og analyse og fortolkninger av data drøftet jeg underveis med veiledere/medforfattere av artiklene. Som følge av at avhandlingen er artikkelbasert, har disse vært igjennom fagfelleevaluering som en del av publiseringsprosessen.

Videre har ulike deler av det skriftlige arbeidet i studien gjennomgått fagfelleevaluering i forbindelse med henholdsvis start-, midtveis- og sluttseminar under doktorgradsløpet. Dette inkluderer kommentarer på prosjektskisse, artikkelutkast og utkast til avhandlingens «kappe». I tillegg har både metodevalg og resultater fra studien blitt presentert på internasjonale konferanser og overfor barnevernsarbeidere på videreutdanninger. Slike aktiviteter kan, ifølge Shenton (2004, s. 67), ytterligere bidra til å styrke forskningens gyldighet ved at forskerens egne tolkninger på denne måten blir utfordret.

2.6.2 Overførbarhet

Det andre kriteriet, *overførbarhet*, handler om å presentere nok bakgrunnsdata til å etablere konteksten rundt avhandlingsarbeidet og en detaljert beskrivelse av fenomenet som undersøkes (Shenton, 2004, s. 69). Et argument for betydningen av overførbarhet er at forståelse av et fenomen ofte utvikles gradvis gjennom flere studier, og ikke gjennom én studie isolert (Pitts referert i Shenton, 2004, s. 71). Overførbarhet angår i hvilken grad studiens resultater kan overføres på en ny situasjon. Det tilligger derfor forskeren et ansvar i tilstrekkelig grad å gjøre rede for konteksten for leseren (Shenton, 2004, s. 71). I tråd med Shentons anbefalinger har jeg i avhandlingen gjort rede for antall organisasjoner og antall individer som har deltatt i studien. Videre har jeg grundig redegjort for hvilke metoder som ble benyttet under datainnsamling og i den påfølgende analysen av intervjuer og dokumenter.

Det er likevel spesielt to sider ved en studie som kan påvirke graden av overførbarhet. For det første kan selve gjennomføringen av intervjuene, transkriberingen av dem eller kodeprosessen ha betydning. Jeg har derfor tidligere i metodekapitlet forsøkt å gi en tilstrekkelig fyldig beskrivelse av forskningsprosessen. Videre har jeg argumentert for hvordan studien, slik den er utformet, kan bidra til å fremme kunnskap om beslutningsarbeidet – ikke bare som et uttrykk for individuelle framgangsmåter, men som institusjonell praksis. Den andre siden som kan spille en rolle for graden av overførbarhet, er utvalgets størrelse. Det kan uansett være utfordrende å argumentere for gyldighet ut over et utvalg eller en kontekst hvis utvalget er veldig begrenset, og denne studien omfatter kun et lite utvalg av informanter (til sammen 18 barnevernsarbeidere) samt et utvalg dokumenter forfattet av barneverntjenesten. Selv om en tilstreber høy grad av systematikk og transparens, kan små utvalg som *ikke* er systematisk strategiske, påvirke resultatene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). I denne studien var utvalget av informanter basert på et strategisk utvalg. Det innebærer at de ble valgt ut som deltakere i studien nettopp fordi de hadde erfaring med fenomenet som skulle undersøkes. Glaser (1998/2010) hevder imidlertid at utvalgsstørrelsen ikke er det viktigste når det gjelder å vurdere de empiribaserte konseptuelle hypotesenes kvalitet. Etter hans oppfatning handler dette i større grad om hvor godt forskeren har klart å beskrive datainnsamlingen, kodingen og den påfølgende analysen.

2.6.3 Pålitelighet

Tredje kriterium, *pålitelighet*, handler om måten undersøkelsen er gjennomført på, og hvorvidt man kan stole på resultatene som presenteres (Shenton, 2004, s. 71). Et intervju kan beskrives som en utveksling av synspunkter mellom to personer som samtaler om et tema (Baklien,

2009). I intervjuet vil den som intervjuer, og den som blir intervjuet, påvirke hverandre. Pålitelighet i slike sammenhenger handler om hvorvidt intervjueren gir et sannferdig bilde av det som informanten har formidlet. Det er imidlertid umulig å snakke om sannhet når det som skjer, er et forsøk på å forstå gjennom å fortolke det som blir sagt. Både tidligere erfaringer og kunnskap om temaet samt relasjonen mellom de som deltar i intervjuet, kan potensielt påvirke resultatet. Tjora (2017, s. 116) peker på at intervjuets kvalitet blant annet hviler på graden av tillit mellom forsker og den som blir intervjuet, så for å etablere en avslappet stemning i starten av intervjuet ble dagens vær et tema siden det passende enten var sol og blå himmel eller regn og vind på intervjudagene.

I et hermeneutisk perspektiv vil det kunne anføres at forskeren må benytte sin tidligere kunnskap og erfaring for å være i stand til å forstå det som formidles (Gadamer, 1960/2012; Gilje, 2019). Glaser (1998/2010) hevder imidlertid at det i grounded theory er en viktig forutsetning at forskeren stiller seg åpen overfor det informantene ønsker å formidle. Blom (2009, s. 163) framhever betydningen av at profesjonsutøveren innehar en ikke-vitende posisjon i møte med klienten som kan være et tilsvarende nyttig perspektiv i møte mellom forsker og informant. Han (s. 165) problematiserer samtidig en ikke-vitende åpenhet ettersom han hevder at er umulig å være helt uten kunnskap. Tjora (2017, s. 197) påpeker imidlertid at det vil det være mindre rom for at magefølelsen styrer analysearbeidet, såfremt man rendyrker en induktiv empirinær koding – selv om forskerens hode ikke lar seg tømmes for erfaringer og kunnskap. Dermed er det ikke nødvendigvis direkte motsetninger mellom at jeg forsøker å være åpen, og det at jeg drar nytte av tidligere erfaringer i forståelsesprosessen, såfremt jeg er bevisst på det. Et eksempel på dette er at jeg under intervjuene ba om utdypende svar når jeg «intuitivt» fornemmet hva barnevernsarbeideren forsøkte å formidle.

En annen måte å bli bevisst på hvordan tidligere erfaring kan påvirke forståelsesprosessen, er å invitere andre forskere til å bidra i analysearbeidet. Som ble veilederne mine kjent med deler av empirien og bidro inn i diskusjonen av hendelsene som opptrådte i materialet, og mulige måter vi kunne forstå disse hendelsene. Dette opplevde jeg som nyttig fordi det avslørte at jeg i starten av analysearbeidet, til tross for mine anstrengelser med å reflektere rundt min egen forståelse, hadde utfordringer med å la empirien komme til orde. Jeg hadde i første omgang kategorisert i temaer, som visstnok refererte til hva barnevernsarbeiderne sa, men som ikke i tilstrekkelig grad fanget det de snakket om. Det er helt vesentlig for å være forankret i empirien at de substantivt kodene tydelig uttrykker innholdet i informantenes utsagn (Tjora, 2017, s. 203). Diskusjonen av intervjumaterialet med veilederne bidro på denne måten til å gjøre meg ytterligere oppmerksom på hvordan min egen forforståelse kan virke begrensende for en empirinær analyse.

I andre runde av åpen koding benyttet jeg derfor, i tråd med Glasers (1998/2010) anbefalinger, barnevernsarbeidernes egne begreper. Selv om tilbakemeldingen fra mine veiledere var nyttig når iveren etter å tenke i variabler tok over, er det likevel vanskelig å helt utelukke at min egen faglige bakgrunn som sosialarbeider og jurist ikke kan ha bidratt til å ramme inn intervjuene. Dette gjelder spesielt forhåndsdefinerte oppfølgingsspørsmål under ulike temaer i intervjuguiden og begrepsbruk i samtalene. Men en systematisk innledende koding som er tett

innpå informantenes ord og uttrykk, vil ifølge Glaser (1998/2010), i større grad bidra til å fange deltakernes forståelse framfor forskerens. Dette kan igjen motvirke at informantenes utsagn kan oppfattes og defineres totalt annerledes av andre forskere.

Når det gjelder abstraheringen av de substantive kategoriene til konseptuelle hypoteser, er denne prosessen mest sannsynlig påvirket av egen forståelse av virkeligheten, men i motsetning til arbeidet med den innledende kodingen forventes det i denne delen av analysearbeidet at forskeren aktivt bidrar med sin kunnskap og erfaring i konstruksjonen av konseptuelle hypoteser og kjernekategori (1998/2010). Deres pålitelighet og potensielle overføringsverdi til barneverntjenesten per se er i studien forsøkt synliggjort gjennom beskrivelsen av de ulike stadiene i forskningsprosessen.

2.6.4 Bekreftbarhet

Det fjerde kriteriet, *bekreftbarhet*, handler om bevissthet rundt egne fortolkninger og betydningen dette har for vurderingen av om resultatet kan sies å opphåve i informantenes beskrivelser og ikke i forskerens preferanser (Shenton, 2004, s. 72). For som Thagaard (2013) påpeker, vil forskerens kjennskap til feltet både kunne ses som en styrke og en begrensning. På den ene siden kan det i denne sammenheng være lettere å forstå informantene med bakgrunn som foreleser på utdanninger som fører fram til to sentrale profesjonsgrupper i barneverntjenesten (bachelor i barnevern og bachelor i sosialt arbeid). På den annen side kan de samme erfaringene føre til at nyanser i intervju materialet og vedtaksmaterialet går tapt.

Et skritt for å øke bekreftbarheten er å utvise transparens med hensyn til valg av metode. I denne avhandlingen har jeg forsøkt å gjøre dette gjennom å beskrive de avveiningene som førte fram til at jeg valgte grounded theory som tilnærming. Videre har jeg eksemplifisert den analytiske prosessen gjennom en tabell for å illustrere de ulike trinnene i analysen. Jeg kan vanskelig si helt bastant at mine egne erfaringer ikke på noen måte har virket inn på tolkningen av intervjuene og dokumentene i studien. Med hensyn til innsamling av datamaterialet vil som nevnt forskeren og informanten i ulik grad trolig virke inn på hverandre. Det kan for eksempel tenkes at barnevernsarbeideren ønsker å framstå i et godt lys, og derfor forsøker å fortelle det som han eller hun tenker best bidrar til dette. Intervjuet tok imidlertid form som en høyttenkning, og barnevernsarbeidernes fortellinger framstod i dette tilfellet som relativt frie.

I den innledende analysen er det tilsvarende spørsmål om i hvilken grad forskerens preferanser vil kunne smitte over på resultatet av analysene. Det er viktig å skille mellom forskerens eget perspektiv på hva som kan være vanskelig, og barnevernsarbeidernes forståelse av utfordringer i barnevernsarbeidet. I studien har jeg derfor valgt den analysetilnærmingen som etterstreber minst mulig påvirkning fra meg som forsker – uten at dette kan være en 100 %-garanti for at ingenting refererer tilbake til mine egne antakelser. Det er et poeng at det man ofte ser som en styrke ved analysen at resultatet – nemlig at det støttes av annen forskningslitteratur, i denne sammenheng kan tolkes dit hen at analysen er kontaminert av ens egen forforståelse. I den siste analysefasen forutsettes det derimot at forskeren selv bidrar med sin erfaring og kunnskap i begrepsutviklingen (Glaser, 1998/2010). Når det kommer til dokumentene, var imidlertid disse utarbeidet før kontakten med barneverntjenesten, men

heller ikke her kan man være helt fremmed for at det kan inngå et skjønnsmessig element i tolkningen av den innholdsmessige betydningen i vedtaksdokumentene. Blant annet bør det tas i betraktning at de er skrevet for et bestemt formål og til et bestemt sett av mottakere (Tjora, 2017, s. 183). Og fordi at ulike kontekstuelle forhold kan virke inn på barneverntjenestens arbeid med skriftlige dokumenter, ble slike aspekter tatt med i diskusjonen av vedtaksteksternes innhold i avhandlingens artikkel IV, jf. Langsrud et al. (2019b).

2.6.5 Grounded theorys gyldighetstest av det empiribaserte resultatet

I gyldighetsvurderingen av selve metoden, grounded theory, benyttes en undersøkende gyldighetstest som foregår ved at forskeren stiller fire spørsmål til resultatet av den empiribaserte metoden (Glaser, 1998/2010). Det første spørsmålet er om resultatet er i overensstemmelse med det substantivt området for datainnsamlingen, det vil si barneverntjenesten. Det innebærer et krav om at det må finnes en sammenheng mellom det empiriske og de empiribaserte konseptuelle begrepshypotesene. Med andre ord er det et vesentlig poeng at de typiske atferdsmønstrene som her er begrepsliggjort gjennom kjernekategori, og de tre konseptuelle hypotesene er forankret i intervjuene med barnevernsarbeiderne. Måten dette er ivaretatt på, er gjennom en sammenlignende åpen og selektiv koding av intervjumaterialet. Det andre spørsmålet er om resultatet bidrar til å forklare barnevernsarbeidernes handlinger. Gjennom begrepsliggjøringen av barnevernsarbeidernes praksis forklarer avhandlingen både hvordan og mulige grunner til hvorfor barnevernsarbeiderne tenker og handler ut fra deres intersubjektive virkelighetsforståelse. Og i den forbindelse har det vært viktig for meg å beskrive det teoretiske ståstedet, både i avhandlingens artikler og kappe, som har bidratt inn i tolkningen av det empiriske materialet.

Det tredje spørsmålet er hvorvidt de konseptuelle begrepshypotesene oppleves som relevante for dem det gjelder. Dette er et spørsmål om ansatte i barneverntjenesten kjenner seg igjen i tolkningene som formidles. I løpet av arbeidet med avhandlingen har jeg presentert de konseptuelle hypotesene, sammen med kjernekategorien, for profesjonsutøvere fra andre barneverntjenester siden studiens subjekter er de eneste som med legitimitet kan svare på spørsmålet om relevans (Glaser, 1998/2010). Responsen indikerer at de konseptuelle hypotesene bidrar med en dypere mening til tidligere kunnskap og erfaringer. Det fjerde spørsmålet jeg stiller, er hvorvidt de konseptuelle begrepshypotesene kan være gjenstand for videreutvikling og kunne modifiseres av nye data. Begrepene som er utviklet, har en hypotetisk struktur som uttrykker noen mulige sammenhenger. Og det er dermed åpent for å kunne innta flere perspektiver på de samme empiriske fenomenene som avhandlingens tre konseptuelle hypoteser bygger på.

I det kommende kapitlet presenterer jeg resultatet av de ovennevnte analyseprosessene av henholdsvis intervjumateriale og vedtaksdokumenter, jf. avhandlingens fire artikler.

3. En sammenfatning av artiklene i avhandlingen

I dette kapitlet presenterer jeg resultatet av studien, som består av fire artikler. Tre av artiklene er publisert, mens én artikkel er under publisering. I artikkel I–III framstilles og diskuteres resultatene fra grounded theory-analysen av intervjuene med barnevernsarbeidere. Artikkel IV presenterer og drøfter resultatene fra argumentasjonsanalysen av de 23 vedtakene om hjelpetiltak. I det følgende presenterer jeg de fire artiklenes formål og resultatene som de bygger på. I presentasjonen av resultatene gir jeg et innblikk i mønstrene som vokste fram av den induktive fasen i analysen, samt de ulike teoretiske perspektivene som i den senere analysefasen ble trukket inn i utviklingen av de tre konseptuelle hypotesene: *den barnevernskapte virkelighet, problemfragmentering og normalitetsmålestokk*.

3.1 Artikkel I

Den barnevernskapte virkelighet: et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger.

Det faktiske grunnlaget utgjør noe av det mest sentrale i barnevernets beslutning. Blant annet kommer dette til uttrykk ved at de aller fleste konflikter i barnevernet som oftest handler om ulike oppfatninger om virkeligheten (Backe-Hansen, 1993, s. 657). Det faktiske grunnlaget er ikke bare utgangspunktet for barnevernsarbeidernes kontakt med familien, men også for det videre samarbeidet mellom barnevernsarbeiderne og familien. Den har i tillegg avgjørende betydning, ikke bare for om noe skal skje, men hva som bør skje. Formålet med artikkel I var derfor å belyse hvordan man kan forstå det faktiske grunnlaget i en barnevernssak, utover det selvfølgelig som at den beskriver barnets og foreldrenes situasjon.

I artikkel I (Langsrud, Fauske & Lichtwarck, 2019a) diskuterer forfatterne den første konseptuelle hypotesen om en *barnevernskapt virkelighet*. Den begrepssetter barneverntjenestens håndtering av det faktiske grunnlaget i barnevernssaker og belyser hvordan den faktiske siden konstrueres av barneverntjenesten. Hypotesen bygger på en induktiv analyse av barnevernsarbeidernes beskrivelser av informasjonsinnhenting og dokumentasjon av det faktiske grunnlaget i 23 reelle barnevernssaker.

Resultatet, en *barnevernskapt virkelighet*, tar utgangspunkt i fire underordnede kategorier som framkom i den induktive fasen av analysen. Disse ble identifisert som å *dokumentere, justere, avskrive* og *sannsynliggjøre* påstander om det faktiske grunnlaget. Dette intersubjektive mønsteret er senere tolket i lys av en sosialkonstruktivistisk institusjonell normlogikk. En *barnevernskapt virkelighet* indikerer at beslutningens faktiske grunnlag blir tilpasset den institusjonelle virkelighetsforståelsen ved at denne legges til grunn som fortolkningsramme, samtidig som alternative fortolkningsrammer utelukkes i informasjonsbehandlingen. Strategien synes å være barneverntjenestens forsøk på å håndtere usikkerheten som blant annet følger av ulike oppfatninger om familiens og barnets situasjon.

3.1.1 Dokumentere påstander om faktum

Barnevernsarbeidernes beskrivelser indikerer at de rettslige kravene blir tolket som et krav om å dokumentere det som «stemmer» med virkeligheten. Følgelig blir det rettet stor oppmerksomhet mot å dokumentere barnets omsorgssituasjon. I arbeidet med dokumentasjonen innhenter barneverntjenesten skriftlig informasjon fra familiemedlemmer og en rekke samarbeidspartnere som fastlege, skole, Nav, PP-tjeneste, politi, familievernkontor, helsesøster, BUP, barnehage mv.

Barnevernsarbeiderne beskrev imidlertid stor frustrasjon over dokumentasjonsarbeidet. For det første handlet dette om at det var mange praktiske utfordringer med å få samlet inn tilstrekkelig dokumentert informasjon. For det annet beskrev de mer analytiske utfordringer knyttet til dokumentasjonsarbeidet med å vurdere hvorvidt informasjonen innholdsmessig gav grunnlag for å klarlegge om omsorgen var *god nok*. Sistnevnte handlet blant annet om at barneverntjenesten ikke har tilstrekkelig innsyn i hva som foregår i familiene, og at det derav er vanskelig å dokumentere det som eventuelt skjer når barneverntjenesten ikke er til stede. Det ble derimot ikke stilt spørsmålstegn ved om det i realiteten er mulig for barneverntjenesten å finne fram til et «sant» svar på problemstillingene de ønsker å løse. Den institusjonelle fortolkningen av dokumentasjonskravet ble også i liten grad problematisert.

3.1.2 Justere påstander om faktum

Dokumentasjonsarbeidet resulterer i at barneverntjenesten får mange ulike oppfatninger om foreldrenes omsorgsevne. Det skaper ytterligere usikkerhet at flere av disse oppfatningene trekker i forskjellige retninger. Det blir kompliserende for dokumentasjonsarbeidet at samarbeidspartnere har ulik vurdering av barnets situasjon og mors omsorgsevne. Barnevernsarbeiderne beskrev at det vokser fram et behov for å utrede sakene ytterligere i håp om å kunne nå en større enighet om hva som er «sant».

En ytterligere utfordring som ble beskrevet, er at samarbeidspartnernes forståelse divergerer med barneverntjenestens oppfatning av hva problemet handler om. Også i slike tilfeller er det dermed nødvendig å justere påstander om faktum, slik at problemoppfatningene blir mer sammenfallende og i tråd med den institusjonelle normlogikken. Dette kan eksempelvis handle om at psykologen på BUP oppfatter samspillet mellom mor og barn som godt, mens barneverntjenesten vurderer samspillet som dårlig. Barneverntjenesten kan foreta en foreløpig konklusjon om at mor har behov for samspillveiledning som tiltak. Hvis psykologen har en annen oppfatning, skaper dette et behov i barneverntjenesten for en ny samspillvurdering, for eksempel fra en familieterapeut. Et annet eksempel er der hvor barneverntjenesten opplever at barnehagen ikke er bekymret for barnet, men like fullt henviser det til PPT på grunn av språkvansker. Barneverntjenesten velger å tolke sistnevnte som støtte til en oppfatning om at barnets språk indikerer et usunt venninneforhold mellom mor og barn.

3.1.3 Avskrive påstander om faktum

Informasjonen fra de ulike kildene vektet forskjellig. Barnevernsarbeidernes beskrivelser tyder på at barneverntjenesten vekter foreldrenes uttalelser spesielt lavt – og tilsynelatende

ikke anser disse for å være en del av dokumentasjonen. Dette kan ha sammenheng med at barneverntjenesten setter spørsmålstegn ved foreldrenes intensjon når de uttaler seg. Barneverntjenestens lave tillit til foreldrenes uttalelser kan på sin side henge sammen med den tidligere beskrevne frustrasjonen knyttet til usikkerheten rundt hva som kan tenkes å foregå i hjemmene uten at barneverntjenesten har innsyn i disse eventuelle hendelsene. Usikkerheten knyttes blant annet til en underliggende mistanke om at det bare er toppen av isfjellet som kommer til syne, og at situasjonen i familiene egentlig er mye verre enn det barneverntjenesten klarer å fange opp.

Ut over det å savne adgang til jevnlig observasjon av familiens samspill uttrykte barnevernsarbeiderne et behov for at barneverntjenesten har tilgang til foreldrenes tanker og følelser knyttet til situasjonen og barna. Det syntes å ligge en tenkning til grunn om at foreldrenes fortelling alene ikke kan gi tiltakene nødvendig troverdighet og tilstrekkelig legitimitet. Ut fra barnevernsarbeidernes beskrivelser synes det å være utfordrende for barneverntjenesten å vurdere andre handlemåter som like adekvate såfremt den institusjonelle normlogikken gir preferanser for hvordan foreldrene bør handle i en konkret situasjon. Dette gjelder blant annet hvilke standardiserte krav som legges til grunn for foreldreutøvelsen.

Et sentralt poeng er hvorvidt foreldrenes historier er oppdiktete eller virkelige. På den ene siden legges barneverntjenestens hjelperolle til grunn for interaksjonen med foreldrene, samtidig som tjenesten i praksis setter løpende spørsmålstegn ved foreldrenes troverdighet og sannhetsgestalt i deres fortellinger. Av barnevernsarbeidernes beskrivelser framkom det at noe av usikkerheten blir forsøkt løst ved at barneverntjenesten søker etter skriftlige komparentopplysninger. Hvis for eksempel foreldrene beskriver sin økonomiske situasjon, blir troverdigheten av beskrivelsen vurdert i henhold til opplysninger fra Nav. Samsvar mellom opplysninger fra foreldre og Nav gir høy troverdighet og vice versa. Når det kommer til familiens helse eller barnets fungering i barnehage og skole, er mønsteret det samme: Informasjonen som alene stammer fra foreldrenes uttalelser, blir betegnet som ikke-dokumentert. Denne informasjonen blir derfor avskrevet som ikke relevant. Eksempelvis kan barneverntjenesten avskrive mors uttalelse om medisinsk diagnose hvis opplysningen ikke er dokumentert gjennom en «likelydende» uttalelse fra lege.

3.1.4 Sannsynliggjøre påstander om faktum

Til tross for at det blir knyttet tvil til sannhetsinnholdet i foreldrenes uttalelser, sammenligner barneverntjenesten også foreldrenes ulike uttalelser i forsøk på å sannsynliggjøre innholdet. Dette gjelder både hva foreldrene tidligere har fortalt om et tema, og hva samarbeidspartnere har sagt om sitt kjennskap til familien. Det framgikk av barnevernsarbeidernes beskrivelser at det råder usikkerhet dersom foreldrenes beskrivelser faller igjennom på kontrollspørsmål. Dette synes å ha sammenheng med en oppfatning hos barneverntjenesten av å ikke få sannsynliggjort eller bevist hva som er sant. I slike tilfeller iverksetter barneverntjenesten hjelpetiltak som kan bidra til å bekrefte det som er i tråd med den institusjonelle normlogikken. I den forbindelse blir det benyttet hjelpetiltak som et ytterligere kartleggingsverktøy. Hvis foreldrenes fortelling derimot er konsistent med øvrige kilder, oppfatter barneverntjenesten fortellingen som troverdig og derav som et tegn på at foreldrene snakker sant.

Begrunnelsen i barnevernssakene kan også være tuftet på annen dokumentasjon enn det som er oppgitt som den faktiske siden i et vedtak. Dette kan illustreres gjennom et hjelpetiltak i et hjem som i sin tid var igangsatt på bakgrunn av mye rot og kaos hjemme hos den aktuelle familien. I den skriftlige beslutningen står det ingenting om årsaken. Imidlertid framgår dette av et internt notat i barnevernsmappen. Notatet inneholder en refleksjon over hvor rotete huset oppleves fra barnevernets side. Refleksjonen, og dens betydning for valg av tiltak, synes imidlertid å være skjult for familien ved at den er kategorisert som intern.

3.1.5 Sosialkonstruktivisme

Den konseptuelle hypotesen *en barnevernskapt virkelighet* er influert av sosialkonstruktivistisk teori, jf. Berger og Luckmann (1967/2000). Det framgikk av barnevernsarbeiderens beskrivelser en oppfatning om at den beste måten å finne fram til en virkelighet som kan sies å være sann, på, går gjennom dokumentasjon. Til tross for at dokumentasjonsarbeidet framstilles som krevende, settes det som nevnt ikke spørsmålsteget ved om det er mulig for barneverntjenesten å dokumentere en sann virkelighetsbeskrivelse av familiens situasjon. En slik tatt-for-gitt-holdning til dokumentasjonsarbeidet, ensidig fortolkningsramme og optimistisk innstilling til å finne fram til en sannhet kan, i et sosialkonstruktivistisk perspektiv, forstås som et uttrykk for at *virkeligheten* refererer til en internalisert forståelse av barns omsorgssituasjon i form av hvilken type kunnskap det gjelder, og på hvilken måte kunnskapen kan frambringes innenfor deres institusjonelle normlogikk.

3.2 Artikkel II

Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori. En lineær problemløsning innenfor et ikke-lineært system.

En stor utfordring som ble framhevet av barnevernsarbeiderne i intervjuene, var hvordan barneverntjenesten skulle håndtere uforutsigbarhet som følge av framvekst av stadig nye problemer hos familiene (Langsrud, Fauske & Lichtwarck, under publisering). I artikkelen diskuterer forfatterne strategien som skulle løse denne utfordringen i form av den konseptuelle hypotesen *problemfragmentering*. Hypotesen bygger på en induktiv analyse av barnevernsarbeidernes beskrivelser av barnevernsarbeidet i 23 reelle barnevernssaker. *Problemfragmentering* begrepssetter barneverntjenestens oppdeling og håndtering av familiens behov i separate *biter*. Formålet med denne artikkelen var derfor å belyse hvordan man kan forstå en slik inndeling av problemområder, utover det selvfølgelig at det rent analytisk kan framstå hensiktsmessig å foreta visse avgrensninger når en tjeneste skal løse mer omfattende problemstillinger.

Resultatet, *problemfragmentering*, bygger på tre underordnede kategorier som i den induktive fasen av analysen ble identifisert som *biter*, *problemfokusering* og *uforutsigbarhet*. *Problemfragmentering* indikerer en fragmentarisk tenkning både rundt familiens problemer og problemløsningenes organisatoriske tilhørighet, hvor de håndterte årsak–virkningssammenhenger som lineære. Barneverntjenesten synes med andre ord å benytte fragmenteringen som en strategi i forsøk på å håndtere uforutsigbarheten ved

problemforståelsen og problemløsningen, uten at dette fjernet usikkerheten som ble forbundet hva som var familiens «egentlige» problem.

3.2.1 Biter

Fragmenteringen foregikk ved at familienes liv og behov ble inndelt i det barnevernsarbeiderne refererte til som *biter*. Eksempler på dette var *økonomibiten*, *samspillbiten*, *tilknytningsbiten*, *fritidsaktivitetsbiten*, *relasjonsbiten*, *den-fysiske-biten*, *psykiatribiten* og *rusbiten* (Langsrud et al., under publisering). Disse *bitene* ble ikke kun forstått som forskjellige problemkategorier av behov som forsørgelse, utdanning osv. Barneverntjenesten knyttet disse også an til korresponderende løsningskategori. For de to eksemplifiserte problemkategoriene kunne dette være prioriteringsvansker og konsentrasjonsvansker med tilhørende instanser som Nav og Pedagogisk-psykologisk tjeneste.

3.2.2 Problemfokusering

Tilgangen på hjelpetiltak ble beskrevet som begrenset, og det synes som at tilgjengelige tiltak i seg selv blir et argument for hvilke utfordringer som løftes fram av barneverntjenesten, og således bidrar til fragmentering. Blant de 23 reelle barnevernssakene mottok ni av ti familier et råd- og veiledningstiltak i ulik form og intensitet, begrunnet med emosjonelle utfordringer hos foreldre og/eller barn. Denne type utfordring relateres i den nærmere beskrivelsen særlig til foreldrenes manglende evne til å regulere barnet. Gjennom barnevernsarbeidernes beskrivelser framkom det imidlertid ønsker hos barneverntjenesten om å ha andre tiltak å spille på enn hovedsakelig ulike former for råd- og veiledningstiltak.

3.2.3 Uforutsigbarhet

Familienes liv beskrives som dynamiske, og forholdene barneverntjenesten er satt til å vurdere, er derfor i konstant endring. Det tegnes et bilde av framvoksende nye og uventede problemer som barneverntjenesten ikke opplever at den er i stand til å predikere, for eksempel at emosjonelle utfordringer hos barn og foreldre påvirkes av andre problemfragmenter som blant annet forsørgelse, psykisk helse mv. I tillegg ble det framhevet i barnevernsarbeidernes beskrivelser at det er utfordrende at foreldre, familiens nettverk og samarbeidspartnere har ulik forståelse på hva som er problemenes natur, og at de har ulike forventninger til hvem sitt ansvar det er å løse disse.

3.2.4 Teori om komplekse adaptive systemer

I artikkelen utvikles den konseptuelle hypotesen *problemfragmentering* i lys av kompleksitetsteori, som ikke kan betraktes som én teori, men heller flere mulige måter å forstå ulike former for kompleksitet på. I denne sammenheng benyttes teori om komplekse adaptive systemer til å forstå hvorfor barneverntjenesten forholder seg til familiens problemer slik det framkommer av den induktive analysen. Ved å trekke veksler på et slikt perspektiv tydeliggjøres hvordan de systemiske strukturene i barneverntjenesten tas for gitt som lineære og derav kan forklare tjenestens problemløsningstilnærming. Samtidig synliggjør kompleksitetsperspektivet hvordan systemet i realiteten bidrar til å skape dynamiske og upredikerbare relasjoner. Perspektivet bidrar dermed ikke bare til å belyse systemets

komplekse natur, men også hvilke begrensninger som ligger i barneverntjenestens fragmenteringsstrategi, herunder at barneverntjenestens søken etter å være sikker kolliderer med systemets iboende uforutsigbarhet.

3.3 Artikkel III

Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst.

Utgangspunktet i vår samfunnsordning er at omsorgen for barn primært ligger hos foreldrene. Barneverntjenesten henvises dermed til å legitimere sin eventuelle involvering i familiens liv ved å vise til et rettslig grunnlag i barnevernloven. I artikkel III diskuterer forfatterne (Langsrud, Fauske & Lichtwarck, 2017) strategien som barneverntjenesten benytter for å finne støtte til å kunne involvere seg i familiens liv i form av den konseptuelle hypotesen *normalitetsmålestokk*. Et sentralt tema i drøftelsen er hvilke implikasjoner som kan følge av at barneverntjenesten vektlegger en slik normkonstruksjon i kommunikasjonen med foreldrene.

Resultatet, *normalitetsmålestokk*, bygger på en induktiv analyse av barnevernsarbeidernes refleksjoner og beskrivelser av arbeidet med 23 reelle barnevernssaker. De tre underordnede kategoriene ble i den induktive analysefasen identifisert som *gode nok foreldre*, *tilknytning og samspill*. Dette intersubjektive mønsteret danner, med bidrag av Foucaults teori om disiplinerende makt, den konseptuelle hypotesen *normalitetsmålestokk*. Hypotesen begrepssetter med andre ord anvendelsen av en bestemt standard for barneverntjenestens vurderinger av omsorgsutøvelsen basert på et lite utvalg av relasjonelle aspekter ved forholdet mellom foreldre og barn.

3.3.1 Gode nok foreldre

Uttrykket *gode nok foreldre* framkom både implisitt og eksplisitt i beskrivelser av foreldrenes omsorgsutøvelse. Barneverntjenesten stiller spørsmål ved om hvorvidt far eller mors foreldrefunksjon er *god nok*, og hvis ikke, vurderer den hvorvidt den kan bli *god nok* i framtiden. Imidlertid framstår det nærmere innholdet i hva som er godt nok, som svært vagt, slik at uttrykket *gode nok foreldre* ikke synes i praksis å ha et tydelig og avgrenset innhold. Til tross for at det kan legges forskjellig meningsinnhold i uttrykket *gode nok foreldre*, gjenspeiler likevel innholdet, slik det beskrives, både gjenkjennbare kulturelle verdier og moralske og politiske standpunkter i barnevernsdiskursen. Og selv om det å være en *god nok* forelder relateres til barnets fysiske omsorg, er det i første omgang foreldrenes evne til å gi barnet emosjonell omsorg som oppmerksomheten rettes mot. Det handler om hvordan barnet blir møtt av foreldrene på det psykiske planet. Det refereres til blikkontakt, samspill, triangulering og tilknytning som noe av det viktigste innholdet i utøvelsen av *god nok* omsorg (Langsrud et al., 2017, s. 133). Grensene for hva det er som fører til at foreldrene havner på den ene eller den andre siden av vurderingen om *god nok*, framstår imidlertid ikke tydelig for forfatterne. Det er gråsonen mellom det som er *godt nok*, og det som ikke tilfredsstillende dette *nok*, som blir kommunisert som utfordrende. Det er med andre ord ikke de klare ytterpunktene som synes å gjøre barneverntjenesten rådløs.

3.3.2 Tilknytning og samspill

Videre vise barneverntjenesten til psykologiske teorier om *samspill* og *tilknytning* i særlig to henseender: for det første for å begrunne bekymringen rundt barnets omsorgssituasjon og for det andre som ledd i vurderingen av hvorvidt foreldrene er *gode nok* omsorgsutøvere. Der det refereres til forskjellige psykologiske faguttrykk, blir det imidlertid ikke gitt noen nærmere angivelse av innholdet i disse. Faguttrykkene framstår i stedet som en begrunnelse i seg selv. Og til tross for en åpenhet om manglende kompetanse i å vurdere for eksempel *tilknytning* er det likevel bestemte oppfatninger om hvorvidt samspillet mellom foreldre og barn er bra eller dårlig ut fra enkeltstående observasjoner.

3.3.3 Maktteori

Den konseptuelle hypotesen *normalitetsmålestokk* handler om hvordan barneverntjenesten forsøker å eliminere usikkerhet og uforutsigbarhet ved å la en teoretisk retning fra psykologien, *tilknytningsteorien*, være førende i den nærmere vurderingen av *god nok* omsorgsutøvelse, og hvordan barneverntjenesten lar denne målestokken konkretisere hvilke barn og foreldre som har behov for tiltak fra barnevernet. Foucaults (1975/1994) bidrag består også i, hvis vi legger til grunn hans forståelse av hvordan det moderne samfunnet benytter alternative former for makt, å belyse hvordan barneverntjenestens normkonstruksjon fungerer som en implisitt disiplinerende maktstruktur når den utøves i samhandling mellom barneverntjenesten og foreldrene.

3.4 Artikkel IV

Et empirisk blikk på forholdet mellom begrunnelseskravet som norm og barneverntjenestens praksis ved beslutninger om hjelpetiltak.

Spørsmålet om en familie har behov for hjelpetiltak, forutsettes formulert og løst som en juridisk problemstilling – noe som fordrer bruk av en juridisk beslutningsmodell. En slik modell stiller bestemte rettslige prosessuelle krav til saksbehandlingen, som kravet til skriftlig begrunnelse. Kravet gjelder både ved beslutninger om tvangstiltak og tiltak basert på frivillighet – noe som kan ses i sammenheng med forvaltningens målsetting om å sørge for borgernes rettssikkerhet. Siden barneverntjenestens valg av frivillige hjelpetiltak ikke nødvendigvis er en selvforklarende handling, kan et slikt valg oppfattes ulikt avhengig av hvilket ståsted man vurderer det ut ifra. Kravene til begrunnelse er i slike situasjoner ment å utgjøre en rettssikkerhetsgaranti for familiene som på den ene eller andre måten får sin rettsstilling endret av barnevernets beslutninger. Hensikten med artikkel IV var dermed å belyse *hvordan* barneverntjenesten argumenterte for og begrunnet valg av hjelpetiltak overfor de utvalgte familiene i de skriftlige vedtakene. Et annet viktig formål med artikkelen var å drøfte *hvorfor* barneverntjenesten forholder seg til begrunnelseskravet slik resultatet i studien tyder på, og hvilke implikasjoner dette i så fall kan ha.

Artikkel IV tar utgangspunkt i en argumentasjonsanalyse av 23 enkeltvedtak om frivillige hjelpetiltak som de utvalgte familiene mottok på intervjudtidspunktet. I 21 vedtak konkluderer barneverntjenesten med at enten begge eller én av foreldrene bør gjennomføre råd- og

veiledningstiltak. Selv om argumentasjonsanalysen bygger på det totale vedtaksmaterialet, framstilles empirien i artikkelen gjennom et eksempelvedtak som er karakteristisk for vedtaksmaterialet i sin helhet.

Resultatet fra argumentasjonsanalysen viser, jf. Langsrud, Fauske og Lichtwarck (2019b):

- at den faktiske siden i vedtaket i liten grad inneholder fakta, á la jussens ideal om en tilnærmet objektiv sannhet, men at faktagrnnlaget heller refererer til fortolkede observasjoner og normative vurderinger
- at usikkerheten rundt problemdefineringen som framkommer i intervjuene, er fraværende i vedtakene, og at ulike gradsadverb heller benyttes for å betone utvalgte problemformuleringer som tydelige og reelle
- at mulige årsaker til familienes og/eller barnas problemer ikke settes inn i et resonnement ut over at barneverntjenesten henviser til psykologiske faguttrykk som *samspill* og *tilknytning*
- at statlige myndigheter i begrenset grad synes å kunne styre barneverntjenestens når det kommer til rettslige prosessuelle krav som skriftlig begrunnelse

3.4.1 Rettssikkerhetens ideal vs beslutningsrammens realitet

Forholdene som er ment å støtte opp under slutningen om råd- og veiledning, var utledet av en forholdsvis begrenset situasjonsbeskrivelse med en betoning av utviklingspsykologiske elementer på et overordnet plan. Videre var det manglende vurderinger av graden av sannsynlighet når det gjelder sammenhengen mellom den faktiske siden og problemdefineringen. Resultatet fra argumentasjonsanalysen tyder dermed på en diskrepans mellom forvaltningslovens begrunnelsesnorm og barneverntjenestens praksis som føyer seg inn i rekken av tilsvarende funn fra tidligere studier om profesjonsutøveres regelanvendelse. På bakgrunn av disse resultatene diskuterer artikkel IV hvordan man kan forstå fraværet av skriftlig begrunnelse i barneverntjenestens vedtak, og mulige implikasjoner av dette. Diskusjonen tar utgangspunkt i et utvalg sentrale trekk ved rammene rundt barnevernsarbeidernes beslutningsarbeid som redusert tidsressurs, økt standardisering og begrenset kunnskap om hjelpetiltakenes virkninger. Drøftelsen peker i retning av et behov for mer kunnskap om hjelpetiltakenes virkninger samt en dypere forståelse for andre hindringer som grunnleggende forutsetninger for å kunne stille krav til en forsvarlig begrunnelse.

I det følgende kapitlet (kapittel 4) vil jeg diskutere resultatene fra de fire artiklene i lys av tre aspekter ved kompleksitet: *usikkerhet*, *tvetydighet* og *feilbarlighet*.

4. Diskusjon

Formålet med avhandlingen er å bidra til mer kunnskap om beslutninger om frivillige hjelpetiltak. Avhandlingens fire artikler benytter datamateriale fra intervjuer med 18 barnevernsarbeidere hvor det er foretatt beslutninger om hjelpetiltak overfor 23 reelle familier. I tillegg benyttes skriftlige dokumenter om hjelpetiltakene som disse familiene mottok på intervjuetidspunktet. Intervjumaterialet tegner et bilde av at barneverntjenestens hovedutfordring handler om usikkerheten som følger av uforutsigbarhet, usikkerhet og tvetydighet i beslutningsarbeidet. Videre belyser avhandlingen *hvordan* barneverntjenesten håndterer usikkerheten gjennom tre strategier. Disse kan sammenfattes under begrepene *barnevernskapt virkelighet, problemfragmentering og normalitetsmålestokk*. En viktig hensikt med kapitlet er å bidra til større forståelse av barneverntjenestens anvendelse av de omtalte strategiene. Disse diskuterer jeg derfor samlet i avhandlingen i lys av et utvalg implikasjoner som følger av kompleksitet: *usikkerhet, tvetydighet og feilbarlighet*. Disse aspektene er, ifølge Munro (2020, s. 14), på samme tid de tre mest sentrale kjennetegnene ved barnevernsarbeidet.⁴⁴

4.1 Usikkerhetsaspektet

Denne avhandlingen, i tillegg til flere andre studier,⁴⁵ viser at barneverntjenesten opplever usikkerheten i beslutningsarbeidet som en av sine største utfordringer. Usikkerhet er for de fleste noe som det er vanskelig å leve med (Teigland, 2018, s. 154). Det er derfor lett å forestille seg at det å ta beslutninger i barneverntjenesten er krevende arbeid. Mer konkret om hva slags type usikkerhet som oppleves i denne sammenheng, er nærmere beskrevet i avhandlingens artikkel I–III. Barneverntjenestens usikkerhet synes å være sentrert rundt etablering av den faktiske siden (Langsrud et al., 2019a), ved problemdefinerings (Langsrud et al., under publisering) og rundt spørsmålet om foreldrenes omsorgsutøvelse er *god nok* (Langsrud et al., 2017). Med andre ord kan usikkerheten forstås å være relatert til alt fra arbeidet med å undersøke, vurdere og konkludere rundt hva som har skjedd, hvordan barnets aktuelle omsorgssituasjon er, til hva som kan komme til å skje med et barns utvikling (Munro, 2020, s. 76). Dette gjelder tenkte tilfeller både med og uten tiltak. I tillegg forsøker barneverntjenesten ta i betraktning hva som er til barnets beste i et henholdsvis kortvarig og et mer langsiktig perspektiv (Lorentzen, 2019, s. 49).

Barneverntjenesten forsøker å plassere foreldrene i riktig kategori mellom å være *god nok* eller *ikke god nok* omsorgsperson (Langsrud et al., 2017). Ifølge Munro (2020, s. 14) er dette en umulig oppgave ettersom barneverntjenesten har begrenset kunnskap. Usikkerheten knyttet til en slik kategorisering lar seg heller ikke eliminere ved at den enkelte barnevernsarbeider tilføres mer kunnskap om det han eller hun ikke forstår. En viktig grunn til dette er at uforutsigbarheten rundt familiens utvikling også i stor grad handler om, det som Teigland

---

⁴⁴ Usikkerhet i sosialt arbeid er også tidligere behandlet av blant andre Fook (2007) og Parton (1998).

⁴⁵ Se Devaney og Spratt (2009), Saltiel (2013), Hood (2015) samt Warren-Adamson og Stroud (2015).

(2018, s. 154) viser til som tilfeldigheter. Å tilføre tjenesten mer kunnskap gjennom opplæring av barnevernsarbeidere vil ikke radere bort den iboende usikkerheten det ligger i å skulle ta stilling til eller forutse om foreldrenes omsorg er eller vil bli god nok for et bestemt barn (Munro, 2020). Avhandlingen tyder på at barneverntjenesten i praksis ikke forholder seg til at usikkerhet er et fenomen som i liten grad kan kontrolleres. Barneverntjenesten består av mennesker. Og dens ignorering av usikkerhetens mer tilfeldige sider kan tolkes som et menneskelig behov for å jakte på sikkerhet og redusere usikkerhet (Gigerenzer, 2015). Dette bør imidlertid ses i lys av samfunnets forventninger til at til beslutningsarbeidet skal lede fram til riktige svar på krevende vurderinger (Jf. Barne- og familiedepartementet, 2019; Barne- og likestillingsdepartementet, 2017; NOU 2016: 16, s. 106), i tillegg til å stå inne for vanskelige avveininger (HR-2020-661-S, avsn. 171; Lorentzen, 2019, s. 49). Tilsidesettelsen kan også ses i lys av tiltroen hos de norske myndighetene om at løsningen på barneverntjenestens utfordringer ligger i å bli tilført ytterligere kunnskap – noe som uttrykkes i styrings- og veiledningsdokumenter overfor barneverntjenesten (Se Barne- og familiedepartementet, 2020⁴⁶; Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). En løsning synes å være å omformulere den iboende usikkerheten til mål om å unngå risikoen for et barns mulige skjevutvikling gjennom å iverksette ulike former for foreldreveiledning (Langsrud et al., 2017). Dette kan, ifølge Munro (2019, s. 125), ses som en konsekvens av at barneverntjenesten har blitt ansvarliggjort for å håndtere usikkerheten ved barnevernsarbeidet – og derav benevnes usikkerheten som risiko.

4.1.1 Mangelfull informasjon

For barneverntjenesten handler beslutningsarbeidet om å ta stilling til informasjon (Hyrve, 2005, s. 77). Avhandlingens tre første artikler viser at usikkerheten relateres til blant annet mangelfull informasjon (Jf. Langsrud et al., under publisering, 2017, 2019a). Artikkene synliggjør at samtidig som barneverntjenesten vet mye om familien, er det sider ved både familiens *situasjon, problemer og evner* som den ikke kjenner til, som medfører en opplevelse av usikkerhet.

Informasjonen oppleves også som mangelfull fordi den inneholder motstridende påstander om familiens faktiske situasjon (Langsrud et al., 2019a). Påstander om eksempelvis en families situasjon omtales i en juridisk språkdrakt som faktum (Kjus, 2008). Bruner (2004) hevder at påstander om faktum som regel utgår fra noe som på forhånd er gitt, for eksempel en normalitet. Påstander om faktum inneholder dermed et budskap. Dette budskapet framsettes, ifølge Kolflaath (2013), ofte gjennom fortellinger. Dermed kan påstandene bygge på dokumentasjon, men selve meningsinnholdet er det som trer fram av det som fortelleren enten velger å ta med og eller velger å utelate i fortellingen. Lorentzen (2019, s. 141) er opptatt av hvilken betydning barneverntjenestens utforskning av familiens faktiske situasjon vil ha for det senere forløpet i beslutningsprosessen fordi han mener at de innledende spørsmålene som

---

⁴⁶ Departementet vil følge opp høringsnotatet om kompetansekrav i barneverntjenesten i forslaget til ny lov, som trolig vil bli fremmet våren 2021, jf. Barne- og familiedepartementet (2020, s. 21).

barneverntjenesten stiller, får betydning for hvilke veier barneverntjenesten senere går for å besvare dem.

Til tross for at fortellingsformen kan skape et inntrykk av å være et vindu til virkeligheten, er det mulig å forstå den som en konstruksjon (Kolflaath, 2004). Påstander om faktum, i form av fortellinger, handler nemlig om å tolke biter av informasjon til en helhet (Kolflaath, 2013). Barneverntjenesten består som nevnt av mennesker. Mennesker søker alltid etter å forstå hendelser, og fortellinger fyller dette behovet for mening (Graver, 2009). Det kan på den annen side være en fare for at behovet for å skape mening og sammenheng fører til at det konstrueres sammenhenger som ikke refererer til virkeligheten. Tilbøyeligheten til å søke bekræftelse kan også gi et tunnelsyn (Tversky & Kahneman, 1974). Fortellinger befinner seg dessuten i en kulturell kontekst, som også er med på å påvirke hvordan virkeligheten oppfattes, og som innebærer at fortellinger antakeligvis er mer bundet til kulturen de inngår i, enn de er bundet til sannhet (Bruner, 1999). Idealet for rettsanvendelsen er imidlertid at det som legges til grunn som faktum, i størst mulig grad avspeiler de egentlige forhold (Løvli, 2019, s. 162). En annen sak er hvorvidt foreldres omsorgspraksiser kan være sanne i betydning av at de korresponderer med noe (Madsen, 2017). Slik sett kan det argumenteres for at den juridiske litteraturens ideal framstår noe løsrevet fra barneverntjenestens praktiske hverdag hvor situasjonsbeskrivelsen i realiteten synes å være åpen for tilpasning (Johansen, 2019, s. 100).

Avhandlingen viser videre hvordan psykologiske begreper virker inn på barneverntjenestens problemforståelse og oppfatninger rundt hva som må dokumenteres.⁴⁷ Det som bør dokumenteres i henhold til forvaltningens lovpålagte krav, kan formuleres til et spørsmål om hva som er relevante og nødvendige opplysninger i den enkelte sak. Det er dermed ikke naturgitt hva som oppfattes som et problem (Fauske et al., 2016, s. 189; Järvinen & Mik-Meyer, 2003, s. 15). Dermed er det heller ikke gitt hva som er relevant, idet dette defineres av problemstillingen. Problemstillingen vil på sin side kunne bli definert både ut fra formuleringene i barnevernloven og ut fra barnevernsarbeidernes egne begreper (Fauske, 1997). Språket som anvendes til å definere problemet, vil også kunne favorisere bestemte perspektiver (Bruner, 2004). Jerkø (2017, s. 32) mener språket fungerer som en optikk – ett sett med briller – som er konstituerende for forståelsen av virkeligheten og for hvordan det tenkes og snakkes om den. Når barneverntjenesten benytter bestemte begreper, velger den samtidig ut bestemte måter å oppfatte virkeligheten på. Ulike begreper refererer med andre ord til ulike virkelighetsforståelser (Jerkø, 2017, s. 32). De påstander om *faktum* som barneverntjenesten legger til grunn, vil alltid være et produkt av en bestemt forståelse og av de ord og formuleringer som benyttes i beskrivelsen av det. For som Eckhoff (referert i Løvli, 2019, s. 168) påpeker: «Språkets mangetydighet og de rike muligheter som foreligger for å karakterisere en og samme begivenhet på mange forskjellige måter, åpner vidt spillerom for å nyansere og modifisere beskrivelsen av fakta.»

---

⁴⁷ Flatebøs (2005) studie er også et eksempel som viser hvordan terminologi bidrar til å konstruere virkeligheten i barnevernet.

Strategiene som benyttes av barneverntjenesten for å håndtere usikkerhet, kan utgå fra en institusjonell logikk om at familiens problem og situasjonsbeskrivelse i størst mulig grad bør gå i hop med de rettslige og organisatoriske rammene som angir mulige tiltak (Henriksen, 2015, s. 136). Blant annet rettes det forventninger til velferdstjenester om at regelverket blir operasjonalisert på en god måte (Mandal & Dyrstad, 2017, s. 97). Videre kan barnevernets verdsett, normer og ansvar som knyttes til foreldreskap per se, virke inn på hvordan familien og problemet blir forstått og formet (Ljones, Hollekim & Christiansen, 2019, s. 156). Prottas (referert i Järvinen & Mik-Meyer, 2003, s. 15) hevder at en person uansett er en for kompleks størrelse til at velferdsinstitusjonen er i stand til å forholde seg til helheten. Derfor må familien tilpasses institusjonen, som skjer gjennom en løpende sammenligning av informasjonen om familien opp imot problemkategoriene som finnes i institusjonen (Järvinen & Mik-Meyer, 2003, s. 17). På denne måten reflekterer problembeskrivelsen og problemløsningen barneverntjenesten som system. Så når barneverntjenesten samler inn opplysninger om familiene og beskriver disse gjennom individuelle, psykologiske forklaringsmåter, kan dette trolig ha en forklaring i at det nettopp er psykologiske og medisinske teorier som trekkes inn i de politiske dokumentene, i gjeldende lov og i barneverntjenestens sjekklister for det faglige arbeidet (White, Gibson, Wastell & Walsh, 2020, s. 92; Øye, 2018). Resultatet blir følgelig at det er de psykologiske kriteriene som gir grunnlag for tiltak (Åström, 2003, s. 97). Vitenskapen kan på en slik måte, ifølge Hennem (2016, s. 133), benyttes som grunnlag for å omdefinere sosiale problemer.

Barneverntjenestens usikkerhet knyttet til hva som er dokumentert, kan videre ses i lys av at bevisbedømmelsen befinner seg i et spenningsfelt mellom rasjonalitet og psykologi (Kolflaath, 2011), hvor det trekkes veksler på fag som filosofi, psykologi, matematikk mv. (Løvli, 2019, s. 145). Begrepet bevisbedømmelse refererer til den psykologiske prosessen som foregår når man tar stilling til et hendelsesforløp i fortid (Kolflaath, 2013; Løvli, 2019, s. 271). Det som mulig kan bevises – i form av å sannsynliggjøre – er fortellingene om hva som mest sannsynlig kan ha skjedd. Det som i mindre grad lar seg sannsynliggjøre, er hvordan de ulike partene har tolket og forstått det som har skjedd. Det er flere nyanser å velge mellom når man beskriver et faktisk handlingsforløp. Dette har sammenheng med hvilken posisjon man inntar til spørsmålet om hvorvidt faktabedømmelser er verdinøytrale eller ei (Bergo, 2000, s. 900). For selv om fortellinger er tett knyttet til virkeligheten, er de likevel ikke identiske med virkeligheten, og derfor blir det vanskelig å stille opp et skarpt skille mellom sannhet og løgn. Særlig gjelder dette opplevelser og fortolkning.

Fakta kan også, ifølge juridisk teori, *presses* – uten at det som sies, er direkte uriktig (Bergo, 2000, s. 900). Keddell (2016, s. 2090) hevder at slike eventuelle fortolkninger av atferd eller handlinger bør betraktes som en aktiv konstruksjon av virkeligheten. Andre, som for eksempel Munro (2020, s. 68), finner det mindre fruktbart å benytte karakteristikk som at noe er sosialt konstruert, fordi hun mener det kun blir gjentakelser av antakelsen om at verden og verdier er viktige elementer i hvordan ting oppfattes. Like fullt er det vanskelig å ikke snakke om sosiale konstruksjoner når det som står sentralt for virkelighetsbeskrivelsen i denne sammenheng, er *god nok* omsorgsutøvelse basert på observert tilknytning og

samspillsmønstre. Uavhengig av hvor sterkt man vurderer virkelighetens referanse til sannhet, ligger det uomtvistelig også elementer av fortolkninger i dette.

En ytterligere faktor som kan påvirke vår virkelighetsoppfatning, er jussens språk. Loven bidrar til å forme virkeligheten gjennom sin normative kraft i tekster og praksis (Niemi, 2018, s. 90). Gjennom lovens karakter av en *mulig* virkelighetsbeskrivelse kan denne oppfattes som *faktisk* virkelighetsbeskrivende i den forstand at man lettere aksepterer muligheten for at den treffer virkeligheten slik den faktisk er. På denne måten kan jussens språk bidra til å konfigurere vår beskrivelse av virkeligheten (Bergo, 2000, s. 898). Det kan tenkes at tilsvarende også gjelder for det psykologiske og medisinske diagnostiske språk. Faren er dermed at det institusjonelle normative virkelighetsbildet går god for virkelighetsbeskrivelsens sannhet (Bergo, 2000, s. 933).

Munro (2020, s. 25) hevder at kravene til dokumentasjon synes å gjenspeile en oppfatning om at såfremt en hendelse ikke er dokumentert i form av skriftliggjøring, har den ikke skjedd. Det kan tenkes at forvaltningslovens krav til skriftliggjøring kan virke inn på en oppfatning i barneverntjenesten om at beslutningsgrunnlaget ikke er tilstrekkelig dokumentert, såfremt det ikke er skriftliggjort. Forvaltningslovens skriftlige dokumentasjonskrav er tett forbundet med forvaltningslovens utredningsplikt. Denne er igjen begrunnet i hensynet til sannhetssøken (Løvlie, 2014). Det vil si at ved spørsmål om hjelpetiltak – hvor målet er det motsatte av tvang, nemlig å gi foreldrene støtte og hjelp – er den faktiske siden også her tilpasset jussens premisser (Ericsson, 1998).

4.1.2 Troverdighetsutfordringer

At en fortelling framstår som realistisk, betyr først og fremst at vi tenker at handlingen kanskje kunne ha skjedd i den virkeligheten vi selv lever i. Det handler med andre ord om fortellingens troverdighet. I avhandlingen knyttes troverdighetsproblematikken både til intern diskrepans i foreldrenes utsagn og til diskrepans mellom ulike personers utsagn. Førstnevnte troverdighetsutfordring kan relateres til en alminnelig antakelse om at den som snakker sant, er konsistent og sier det samme hver gang (Magnussen & Teigen, 2020, s. 22). Men ved å bygge på en slik antakelse kan barneverntjenesten komme til å mistro foreldrene på bristende grunnlag ettersom det, ifølge Magnussen og Teigen, er når folk lyver at de er flinkest til å gjenta seg selv. At individer endrer sine uttalelser, kan også bygge på nyanser og labilitet i holdninger – og ikke nødvendigvis være et tegn på upålitelighet (Brinkmann & Kvale, 2014, s. 282).

Den andre troverdighetsutfordringen handler om at det er mulig å innta ulike perspektiver på en og samme hendelse eller situasjon. De forskjellige instansene, som barnehage, fastlege, sykehus, Nav, skole, rustjeneste mv., er alle involvert i ulike sider ved familiens liv i tillegg til at de innehar ulike faglige og verdimeslige perspektiver. Følgelig vil det ligge et særegent blikk hos den enkelte instans som ikke kan forstås som sann eller usann. Hver og en vil imidlertid være viktige bidrag henimot en mer forsvarlig balansert framstilling av virkelighetsbeskrivelsen (Munro, 2020).

En tredje troverdighetsproblematikk handler om barneverntjenestens tolkning av foreldrenes troverdighet ut fra deres emosjonelle atferd. Forskning viser ingen klar sammenheng mellom emosjonell *atferd* og faktisk troverdighet (Magnussen & Melinder, 2014). Derimot er emosjonell atferd en faktor som ofte påvirker *vurderinger* av troverdighet (Magnussen & Melinder, 2014). Et sentralt spørsmål er derfor om og i hvilken grad barneverntjenesten påvirker foreldrene i samhandlingen slik at det virker inn på foreldrenes språklige og kroppslige framtoning, og dernest i hvilken grad barneverntjenestens troverdighetsvurderinger bygger en emosjonell atferd som for det første ikke trenger å henge sammen med om de er troverdige eller ei, og for det andre heller ikke nødvendigvis er synonymt med deres framtoning i hverdagen (Nordhelle, 2020, s. 86).

4.1.3 Mangel på forutsigbarhet

For barneverntjenesten er usikkerhet noe den forholder seg til på flere plan. Avhandlingen løfter fram en sentral side ved usikkerhet, nemlig mangel på forutsigbarhet. Uforutsigbarhet handler helt enkelt om at sannsynligheten for om en hendelse vil inntreffe, er ukjent. Videre handler det også om at det er usikkert hva som eventuelt vil bli konsekvensen hvis hendelsen inntreffer. Det kan med andre ord være mulig for barneverntjenesten å forklare hva som har skjedd med en familie eller et barn i et tilbakeskuende perspektiv, mens det er lite sannsynlig at barneverntjenesten kan forutsi alt som vil skje med familien eller barnet i framtiden. Selv når vi kjenner til hvordan de tidligere har handlet, er det likevel vanskelig å forutsi hvordan de vil handle, siden de når som helst bestemmer seg for å tenke annerledes eller handle på andre måter (Gilje & Grimen, 1993, s. 129). Det er flere grunner til dette, som at mennesker gir etter for sine følelser framfor å ta rasjonelle avveininger, de kan ha skiftende og ustabile preferanser, gi etter for ytre press mv. (Gilje & Grimen, 1993, s. 137). Med andre ord er det både teoretisk og praktisk usikkerhet knyttet til prediksjon av individers og sosiale fenomeners atferd (Gilje & Grimen, 1993, s. 131; Østerberg, 1961, s. 267).

Ifølge Munro (2020) er begrenset forutsigbarhet ikke et ukjent fenomen i oppgaven med å beslutte hvilket valg som framstår som det beste for et barn, og heller ikke å balansere hvilke mulige fordeler og ulemper de ulike alternative tiltakene kan medføre. Arbeidet med å identifisere alle mulige enkeltfaktorer som *sannsynlig* kan influere på et barns utvikling, er en krevende øvelse, særlig med tanke på at én faktor kan ha negativ innflytelse på ett barn, samtidig som den kan være helt nøytral overfor et annet barn (Munro, 2020, s. 71). I avhandlingen framkommer det at barneverntjenesten benytter begrepet *sannsynlighet* når de snakker om familiens og barnets situasjon. Empirien tyder imidlertid ikke på en praksis hvor den vurderer grad av sannsynlighet. Dette understøttes av at det er mer vanlig å vektlegge mulige konsekvenser framfor å vurdere sannsynlighet av hvorvidt en hendelse kommer til å inntreffe (Teigen, 2017, s. 81). Det innebærer at vurderingene i første rekke påvirkes av *hvem* eventuelle konsekvenser vil ramme (for eksempel barn eller andre sårbare grupper), samt i hvilken grad det er *toleranse* for at konsekvensen kan skje (Teigen, 2017, s. 81). En slik tenkning kan bidra til å forstå barneverntjenestens redsel for at det bare er toppen av isfjellet den ser.

Den tradisjonelle tenkningen rundt årsakssammenhenger er at premisset inntre før virkningen – og at premisset både er nødvendig og tilstrekkelig for at virkningen inntre. Mackie (referert i Munro, 2020, s. 48) hevder at det er nødvendig med en alternativ tenkning rundt sannsynlige årsakssammenhenger for å forstå den komplekse måten sosiale problemer og sosiale løsninger forårsakes på. Han hevder at den første påstanden nødvendigvis ikke alltid stemmer, og illustrerer dette ved et hus som brenner. En husbrann kan for eksempel skyldes det elektriske anlegget, men det er ikke et nødvendig og tilstrekkelig premiss for et hus som brenner. Noen ganger kan effekter, som i dette tilfellet en husbrann, ha flere mulige årsaker (Mackie, referert i Munro, 2020, s. 48). Overføres en slik alternativ tenkning rundt årsakssammenheng til barnevernsfeltet, betyr det at det kan være vanskelig å vurdere virkningen av ulike belastningsfaktorer og ressurser hos en familie eller et barn fordi problemer som utvikles hos barn, kan ha sitt utspring i flere mulige årsaker.

Og selv om det legges til grunn at et barn vil kunne utvikle problemer som voksen desto flere belastninger det er utsatt for – og antall belastninger for et konkret barn er høyt – vil likevel dette premisset (mange belastninger) ved en sannsynlighetsvurdering bare gi en moderat økning i sannsynlighet for at dette konkrete barnet utvikler problemer. Grunnen er at det i sannsynlighetsvurderingen også må tas i betraktning at det vil være flere som utsettes for en rekke belastninger som *ikke* utvikler problemer, samt at det vil være de som utvikler problemer som har hatt svært *få* eller *ingen* større belastninger (Munro, 2020, s. 143).

Og når faktoren for prediksjon også forekommer sjelden i befolkningen (for eksempel omsorgssvikt), er dette tilsvarende vanskelig å predikere fordi det vil, som Teigen (2017) påpeker, kunne være mange falske positive og falske negative svar med hensyn til hvilke (i dette tilfellet) omsorgssituasjoner som utvikler seg til å bli en omsorgssviktsituasjon. I denne sammenheng innebærer heller ikke barneverntjenestens erfaring et positivt element for å vurdere risiko ettersom barneverntjenesten har liten erfaring med familier uten problemer (Munro, 2020, s. 89). Dermed framstår det som både nødvendig og hensiktsmessig at tjenesten har toleranse for at virkninger på individnivå ikke lar seg predikere ettersom både forekomst og utvikling av familiens problemer er beheftet med usikkerhet. Et ytterligere element som Munro bærer fram, er at barneverntjenesten bør være bevisst at jo flere barn i målgruppen for hjelpetiltak som den fanger opp, desto større antall familier vil trolig påføres tiltak uten at dette er nødvendig.

Mangel på forutsigbarhet kan også ses i sammenheng med at årsakssammenhengene mellom fortid, nåtid og framtid er kompliserte. Dette kan medvirke til at det er vanskelig å beskrive foreldrenes avvik. Barneverntjenestens mangelfulle etterlevelse av kravet til begrunnelse (jf. artikkel IV) kan dermed ses i sammenheng med barnevernsarbeidernes søkelys på normalitetsmålestokk for foreldreutøvelsen (jf. artikkel III). Avhandlingen viser at barneverntjenesten i hovedsak har oppmerksomhet på psykologiske forklaringsmodeller, og i liten grad vektlegger andre måter å forstå og løse familiens utfordringer på. Det foretas observasjoner av foreldrenes omsorgskompetanse som munner ut i beskrivelser av samspillet mellom foreldre og barn. I arbeidet med å forklare og kvantifisere foreldrenes manglende

omsorgsevne gis tilknytningsteorien en signifikant rolle – både med hensyn til utøvelsen av omsorgen og hvordan foreldrene mentaliserer rundt denne (Lorentzen, 2019).

Forbindelsen mellom omsorgsforhold og konsekvenser for barns psykiske helse er imidlertid ikke entydig, og problemet med å bruke en slik norm er at den er vanskelig å definere. Forskning har heller ikke påvist en tydelig sammenheng mellom omsorgspersonens manglende sensitivitet og manglende tilknytning hos barn. Noen undersøkelser indikerer større grad av slik sammenheng, mens andre viser i liten grad samsvar mellom foreldrenes sensitivitet og barnets tilknytning (Halvorsen, 2018, s. 65). Halvorsen trekker blant annet fram tidligere studier av Kagen som konkluderte med at barnets reaksjonsmåter i fremmedsituasjoner avspeiler egenskaper hos barnet. Andre forskere, som Birkmo (2006) og White et al. (2020), legger tilsvarende til grunn at tilknytning er et normalfordelt personlighetstrekk, som innebærer en oppfatning om at tilknytning er ett av flere temperamentstrekk som har betydning for hvordan et barn utvikler seg, og at de fleste barn dermed vil ha en moderat framfor en sterk grad av tilknytning. Og på denne bakgrunn setter de spørsmålsteget ved i hvilken grad tilknytning lar seg påvirke av omsorgspersonens sensitivitet (Birkmo, 2006; White et al., 2020).

4.2 Tvetydighetsaspektet

Forvaltningsorganer, inklusive barneverntjenesten, har tatt i bruk ulike teknologiske hjelpemidler i beslutningsarbeidet (Schartum, 2017, s. 45). Et element som kan bidra til tvetydighet, er at mange av de digitale verktøyene som anvendes i forvaltningen, ofte benytter andre ord enn det som er brukt i loven (Schartum, 2011, s. 551). De fleste lover, herunder barnevernloven, presumerer å bli lest og anvendt på konkrete saksforhold (Schartum, 2016, s. 15). Når barnevernlovens bestemmelser implementeres i et saksbehandlingsverktøy, er det fare for at tvetydigheten og usikkerheten ved reglens utforming tildekkes, og at potensielle fortolkningsalternativer ikke framkommer.

På samme måte som lovtekster kan være tvetydige, kan også ord og uttrykk i ulike beskrivelser av virkeligheten være flertydige. Innenfor en barnevernfaglig kontekst kan ord og uttrykk som *barnets beste*, *gode nok foreldre*, *særlige behov* og *normal utvikling* ha forskjellig betydning. Det kan argumenteres for at fenomener som eksempelvis *normal utvikling*, *gode nok foreldre* og *tilknytning* er konstruerte. Dette innebærer ikke en benektelse av uttrykkenes eksistens, men at de reflekterer ulike verdier og oppfatninger innenfor bestemte kulturer på bestemte tidspunkt (Parton, Thorpe & Wattam, 1997, s. 71).

Keddell (2017, s. 328) viser i en artikkel til eksempler på at et barn blir beskrevet som resiliert hvis det ved flytting mellom flere fosterhjem synes å tilpasse seg situasjonen raskt og har få tegn på stress. Men den samme beskrivelsen av det samme barnet kan også bli vurdert som tegn på manglende tilknytning. Selv om slutningen om motstridende fortolkning av barns atferd ikke kan trekkes dit hen at den er gyldig i alle sammenhenger, gir likevel eksemplet grunn til å være oppmerksom på sårbarheten ved vurderinger som kun hviler på

tilknytningsteori som kunnskapsbase og kilde til å forklare barns reaksjoner på sine omsorgsgivere (Keddell, 2017, s. 334).

I avhandlingen refererer tvetydighet blant annet til at én og samme informasjon tolkes ulikt. Videre viser det tilbake til forhold som at ulik yrkestilhørighet eller kulturell bakgrunn også kan gi ulike perspektiver på ett og samme fenomen. Både tolkningsforskjeller og ulike perspektiver kan med andre ord bidra til tvetydighet i barnevernsarbeidet.

4.2.1 Tolkningsforskjeller

Tilknytningsteori er en forståelse av barns utvikling og familiefungering som kan bli lest mellom linjene i mange av dokumentene som handler om barns velferd (Solomon, 2002, s. 138). Avhandlingen tyder også på at tilknytningsteorien er det dominerende teoretiske aspektet som anvendes av barneverntjenesten ved vurdering av foreldrenes omsorgsevne. Dette inntrykket understøttes også av andre forskere, som hevder at teorien både har fått fotfeste i politikktutforming, og som det kognitive utgangspunktet i den barnevernsfaglige praksisutøvelsen (se White et al., 2020). Tilknytningsteorien har blitt standarden for hvordan man kvalitetssikrer det barnevernfaglige arbeidet (White et al., 2020, s. 61). Samtidig er det flere, deriblant Hennem (2016, s. 132), som har satt spørsmålstegn ved i hvilken grad en slik forståelsesramme kan virke tildekkende for andre samfunnsproblemer.

Det er flere kritiske stemmer som hevder at barneverntjenesten bør se foreldrenes omsorgsevne – og muligheter – i en større sosiokulturell og økonomisk kontekst. Dette er fordi en beskrivelse av menneskelig atferd er knyttet til rammebetingelser hvor både kulturelle og verdimeslige faktorer spiller inn – atferd er med andre ord ikke kontekstløs (Munro, 2020, s. 47). Nordhelle (2020, s. 84) er av den oppfatning at det forekommer for lite tvil i barnefaglige utredninger. Hun mener at psykologifaget i for stor grad forstår årsaken til atferd som trekk ved personlighet, og i for liten grad tar hensyn til de kontekstuelle forholdene som familien lever under (Nordhelle, 2020, s. 85). For eksempel kan foreldrenes raseri mot barnevernet forstås som en naturlig reaksjon på at man mener man blir beskyldt for noe man ikke har gjort, eller det kan forstås som at foreldrene blir sinte fordi de har skyldfølelse. Et annet eksempel kan være at man oppfatter morens klaps på barnet som en disiplinering, eller man kan forstå det som at mor lar sitt eget sinne få utløp overfor barnet (Munro, 2020, s. 93). White et al. (2020) argumenterer for at siden tilknytningsteorien reflekterer bestemte tider, steder og posisjoner, er det dermed en fare for at den tar bort oppmerksomheten fra sentrale elementer av betydning for barns liv i dag. Dette kan eksempelvis gjelde den sammensatte sosiale situasjonen som foreldrene befinner seg i, og hvordan de voksnes livsvilkår gir dem muligheter til å ta seg av barnet (Sagatun, 2011).

Barneverntjenestens vektlegging av teorier fra humanvitenskapene, herunder psykologi og medisin, kan imidlertid ses i lys av samfunnets forventninger til at det utvises profesjonalitet gjennom å benytte aksepterte kunnskapsbaser. Tilknytningsteorien etablerer, ut fra en slik logikk, en faglig legitimitet for barneverntjenesten, idet den gir anvisninger på hva som er relevant å observere, og hvordan det bør fortolkes. For barneverntjenesten fungerer dermed tilknytningsteorien som en profesjonell forståelsesramme på barnet og familiens situasjon

(White et al., 2020, s. 54). Gjennom å være vitenskapelig fundert oppnår samtidig forståelsesrammen av hvordan en barndom bør være, politisk legitimitet (Hennum, 2015, s. 133). En slik forståelsesramme tar imidlertid ofte form som taus og implisitt kunnskap om hva som er ansett å være normal foreldreutøvelse eller ikke, til tross for at normal ikke nødvendigvis refererer til den vanligste formen for atferd (Munro, 2020, s. 93). Det er heller sjelden at alternativet til det man oppfatter som normal atferd, er sykelig i medisinsk forstand (Grue, 2016; Munro, 2020). Ifølge Munro (2020) er antonymet til akseptabel omsorgsutøvelse «dårlig», som kan tyde på at barneverntjenesten i realiteten foretar en moralsk vurdering av hvordan den mener at foreldrene opptrer. I avhandlingen kommer dette til uttrykk ved at barneverntjenesten omtaler det som defineres utenfor den angitte normaliteten, i negative ordelag, og framsnakker det som den anser for å være akseptabelt.

Til tross for at tilknytningsteorien angir en fortolkningsramme for barnevernsarbeidet, framstår det likevel krevende å fastslå hva som har hendt med et konkret barn, og det å kategorisere tilknytning (Munro, 2020). Disorganisert tilknytning er eksempelvis ikke bare noe som «er». Det benyttes et komplisert kodesystem for å komme fram til denne diagnosen. Også her spriker oppfatningen av hvorvidt det som observeres, er et uttrykk for diagnosens kriterier eller ei – som kan tyde på at kodingens indre reliabilitet er lav (White et al., 2020, s. 99). Et sentralt poeng synes dermed å være at det bør utvises forsiktighet med å anta en «riktig» fortolkning, såfremt den samme atferden kan fortolkes på ulike måter.

Men ved at det etableres en psykologisk norm, er det mulig for barneverntjenesten å bedømme foreldrenes atferd etter et bestemt ideal for «normalitet». Ved at noe klargjøres for måling, defineres det samtidig som viktig (Hammer, 2017, s. 144). Det er et poeng at målestokken for normalitet – i motsetning til en lov som trekker klare grenser mellom det som er tillatt, og det som er forbudt – er elastisk (Raffnsøe, Gudmand-Høyer & Thaning, 2008). På grunn av denne elastisiteten vil dermed i prinsippet alle foreldre kunne defineres både *på vei mot* eller *i avstand fra* det «normale» (Raffnsøe et al., 2008). Barneverntjenestens utfordring med å beskrive foreldrenes avstand til en vagt definert «normalitet» kompliserer dermed deres begrunnelse for innhold og varighet av tiltak i familien.

4.2.2 Ulike perspektiver

Som avhandlingen viser, kan det være ulike påstander om faktum, uten at dette er det samme som at enkelte observerte fenomener ikke eksisterer. I og med at barnevernsfeltet behandler normative spørsmål, er det ikke uvanlig at forskjellige aktører har ulik oppfatning. Divergerende oppfatninger og påstander kan ses i lys av at tjenestenes innblikk i familiens situasjon er forskjellig, og at de vil besitte ulike faglige og verdimeslige ståsteder (Nordhelle, 2020, s. 83). I Skjørtens (2016, s. 181) undersøkelser av saker om foreldretvister fant hun at flesteparten av sakene endte i lagmannsretten med helt eller delvis annet resultat enn tingretten. Videre var mange av sakene også avsagt med dissens. Jansen (2018, s. 1532) fant at mangel på konsensus blant kollegaer og samarbeidspartnere handlet om ulik oppfatning av virkeligheten og vurderinger relatert til normer for barns utvikling og foreldreutøvelse – som blant annet bunnet i forskjellig teoretisk eller moralsk posisjon. For som blant andre Hennem (2010, s. 62) påpeker, så bringer ulike fagdisipliner ulik kunnskap om barn.

Teoretisk er det med andre ord mulig å anlegge ulike tilnærminger til omsorgsutøvelsen – herunder den juridiske, den sosiologiske og den medisinske – som alle vil kunne bidra til å generere ulike hypoteser (Munro, 2020, s. 71). Avhandlingen viser imidlertid at det er tilknytningskategoriseringen som påvirker barneverntjenestens oppfatning av familiene og barna. Dette perspektivet kan betraktes som influert av hovedsakelig medisinsk og psykologisk oppfatning. Det er derfor et sentralt poeng at konklusjonene som trekkes, i dette tilfellet av barneverntjenesten, ikke bare følger av informasjonen i seg selv, men også av hvilken fortolkningsramme den legger til grunn (Løvlie, 2014). En tilsvarende psykologisk tenkning er lagt til grunn i fagsystemet som styrer beslutningsarbeidet. Fortolkningsrammen kan dermed forsterkes av at samme verdensanskuelse og idealer om hvordan ting bør være eller gjøres, er lagt til grunn i tjenestens saksbehandlingssystem (Gillingham & Graham, 2016, s. 190).

4.3 Feilbarlighet

Et mål om å eliminere all usikkerhet, uforutsigbarhet og tvetydighet knyttet til beslutninger i barnevernet vil ikke føre til annet enn frustrasjon, idet et slikt mål aldri kan nås. Dette forholdet innbyr derfor heller til å akseptere at feil forekommer, og dernest forsøke å lære av disse (Munro, 2020). Det er imidlertid ikke bare én type feil som kan forekomme, og det er viktig å holde de to ulike typene av feil fra hverandre. Den første refererer til *unngåelige feil* – feil som det er mulig å unngå – ettersom det finnes en riktig prosedural måte å håndtere ting på (Munro, 2020, s. 137). Forvaltningslovens og barnevernslovens prosessuelle regler er ment å være retningsgivende for at barneverntjenestens unngår denne type feil. Avhandlingen viser at slike type feil likevel forekommer ved blant annet at barneverntjenesten ikke oppfyller lovens krav til begrunnelse (Langsrud et al., 2019b). Samtidig synliggjør avhandlingen behovet for å se nærmere på logikken som er styrende for beslutningsarbeidet, inkludert kravene som stilles til arbeidet, og rammene og ressursene dette foregår innenfor (Brodkin, 2011, s. i259). For selv om dette er feil som det er mulig å unngå, bør myndighetene samtidig som at de stiller kravene, legge til rette for at de *i praksis* er mulig å etterleve.⁴⁸

Den andre typen feil som kan forekomme, refererer til der hvor avgjørelser tas på grunnlag av sannsynlighetsvurderinger, og hvor det man minst forventer skal skje, inntreffer (Munro, 2020, s. 137). At slike *uunngåelige feil* oppstår, kommer av at relasjoner sjelden er forutsigbare, og de korresponderer heller ikke nødvendigvis med hverken informasjonen eller kunnskapen som barneverntjenesten besitter. Siden kunnskapsbasen i stor grad refererer til psykologien, vil det være få, om ingen, absolutte sannheter som barneverntjenesten kan bygge sine vurderinger på. Menneskelig atferd er kompleks, og det er mange forhold som barneverntjenesten ikke har kontroll over, men som likevel kan få avgjørende betydning (Haugli & Nordhelle, 2014).

---

⁴⁸ Eksempelvis viste revisjonen i Trondheim kommune (2019) mangelfull oppfølging og dokumentasjon av barnevernssaker, samtidig som at betydningen av at barneverntjenesten tilføres nødvendige rammer for å være i stand til å utøve sine lovpålagte oppgaver, ble understreket.

Beslutninger om hjelpetiltak bygger på en viss grad av usikkerhet, både fordi barneverntjenesten ikke vil ha all nødvendig og relevant informasjon tilgjengelig, og fordi det er vanskelig å predikere aspekter ved et barns utvikling. Det vil derfor alltid være elementer av usikkerhet – eller risiko, hvis man foretrekker det – involvert i slike beslutninger. Kompleksiteten i barnevernsarbeidet innebærer med andre ord at det er vanskelig for barneverntjenesten å forstå årsak og virkning, og predikere hendelser og resultater (Hood, 2015, s. 140). Kompleksitetsteorien kan imidlertid bidra til en aksept for at det ikke alltid er mulig å spore forbindelsen mellom familiens utsatte posisjon og de ulike faktorene i livet deres som i mer eller mindre grad bidrar til dette (Warren-Adamson & Stroud, 2015). Videre kan prinsippene om sosiale hendelser og atferd som springer ut fra teorier om komplekse adaptive systemer, bidra til å forklare utfordringene med å jobbe med komplekse menneskelige problemer og om mulig bidra til å peke ut en hensiktsmessig tilnærming (Hood, 2018, s. 4).

I praksis handler beslutningsarbeidet om å sammenligne barnets nåværende leve- og utviklingsvilkår med en slags implisitt forestilling om hvordan forholdene «kunne vært» (Kristensen, Kristensen & Jensen, 2010). Barneverntjenestens fortellinger kan forenklet deles inn i det som Kolflaath (2013) i sin analyse av rettens domsavsigelser refererer til som tre ulike fortellinger. Overført til barneverntjenestens kontekst går den første fortellingen ut på at barnet mottar god nok omsorg. Den andre fortellingen er den hvor barnet ikke mottar god nok omsorg. I den tredje fortellingen utsettes barnet for omsorgssvikt. Kolflaaths poeng er at det ikke trenger å være mye som skiller de ulike fortellingene, ut over deres rettslige implikasjoner. Beskrevne hendelsesforløp kan være identiske, men likevel bli fortolket og forstått på forskjellige måter (se eksempelvis Keddell, 2017; Langsrud et al., 2019a; Munro, 2020; Skotte, 2018). På bakgrunn av dette peker blant annet Skotte (2018, s. 130) på behovet for en transparent beslutningsprosess hvor antakelser og fortolkninger gjøres eksplisitt. Dette viktige poenget er nylig knesatt av både EMD og Høyesterett.⁴⁹

4.4 Avsluttende kommentarer

Avhandlingens gjennomgang av sentrale bidrag i forskningslitteraturen på barnevernsfeltet indikerer fravær av kunnskap om den mest anvendte tiltaksformen i barneverntjenesten – frivillige hjelpetiltak – og beslutningsprosessen knyttet til slike tiltak. Samtidig har gjennomgangen av forskningslitteraturen synliggjort at det foreligger et behov hos de berørte familiene for å vite mer om hvordan barneverntjenesten kommer fram til sine beslutninger, fordi de ofte ikke forstår hvorfor de tilbys et bestemt tiltak framfor et annet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017, s. 72; Clifford et al., 2015). Med denne avhandlingen har jeg derfor hatt som ambisjon å bidra med innsikt i beslutningsprosessen som leder fram til enkeltvedtak om frivillige hjelpetiltak – i form av hva som oppleves som utfordrende i beslutningsarbeidet, og hvordan dette håndteres. Og i utviklingen og forståelsen av barneverntjenestens strategier i beslutningsarbeidet har jeg og mine medforfattere trukket

---

⁴⁹ Jf. eksempelvis Case of Strand Lobben and others v. Norway (2019) og Høyesteretts (2020) avgjørelse i HR-2020-661-S.

veksler på relevante rettssosiologiske perspektiver og kompleksitetsteori i avhandlingens fire artikler.

4.4.1 Avhandlingens resultater og bidrag til kunnskapfeltet

Gjennom en induktiv analyse av intervjuer med barnevernsarbeidere har avhandlingen vist at det som er mest utfordrende for barneverntjenesten, er usikkerheten som følger av uforutsigbarhet, usikkerhet og tvetydighet i beslutningsarbeidet. Videre har avhandlingen synliggjort sentrale strategier som barneverntjenesten benytter i forsøk på å håndtere denne usikkerheten. I avhandlingen har jeg presentert strategiene i form av følgende tre konseptuelle hypoteser: *barnevernskapt virkelighet*, *problemfragmentering* og *normalitetsmålestokken «gode nok foreldre»*.

De konseptuelle hypotesene representerer en begrepsliggjøring av mønstre fra den empirinære analysen. Framveksten av mønstre kan sammenfattes i kjernekategoriene *premissforvaltning* som et samlende og beskrivende begrep for hvordan virkelighetskonstruksjonen, problemfragmenteringen og standarden for normalitet i praksis bidrar til å forme beslutningens premiss, slik at den passer inn i en lineær beslutningsmodell. Det er imidlertid de tre konseptuelle hypotesene som utgjør hovedresultatet i avhandlingen, jf. artikkel I–III.

Artikkel I (Langsrud et al., 2019a) omhandler den konseptuelle hypotesen *barnevernskapt virkelighet*. Hypotesen begrepssetter barneverntjenestens håndtering av det faktiske grunnlaget i barnevernssaken i form av innsamling og bruk av informasjon. Artikkelen bidrar til kunnskapfeltet består i en synliggjøring av hvordan det normative og skjønsmessige elementet i kartlegging og vurdering av foreldres omsorgsevne og barns omsorgssituasjon nedtones av barneverntjenesten i et forsøk på å forme det faktiske grunnlaget ut fra et ideal om sannhet. Videre bidrar artikkelen til å belyse hvordan foreldre i barnevernet kan få endret sin selvforståelse og oppleve snevrere rammevilkår for omsorgsutøvelsen enn foreldre generelt som følge av at familiens virkelighet blir forstått og håndtert ut fra en offentlig standard for hva som oppfattes som faktum.

Artikkel II (Langsrud et al., under publisering) omhandler den konseptuelle hypotesen *problemfragmentering*. Hypotesen begrepssetter barneverntjenestens oppdeling og håndtering av familiens behov i separate *biter* på bakgrunn av deres opplevelse av uforutsigbarhet. Artikkelen bidrar til kunnskapfeltet består i at den synliggjør hvordan opplevelsen av usikkerhet ikke lot seg redusere av barneverntjenestens valgte løsningsstrategi. Videre bringer artikkelen inn et alternativt perspektiv på barneverntjenestens håndtering av usikkerhet gjennom å relatere den til utfordringen med blant annet framvekst av stadig nye og uventede problemer fra selve problemløsningen og over på systemet som denne foregår innenfor. Artikkelen diskusjon av det empiriske grunnlaget bidrar dermed til en forståelse av barneverntjenesten som et komplekst adaptivt system.

Artikkel III (Langsrud et al., 2017) omhandler den konseptuelle hypotesen *normalitetsmålestokken gode nok foreldre*. Hypotesen begrepssetter barneverntjenestens anvendelse av uttrykket *god nok* relatert til foreldrenes utøvelse av omsorg for barnet.

Artikkelens bidrag til kunnskapsfeltet består i at den empirisk illustrerer hvordan psykologiske teorier om *samspill* og *tilknytning* er dominerende i konstruksjonen av hva som er *god nok* foreldreutøvelse. Samtidig setter artikkelen spørsmålsteget ved disse teoriene anvendbarhet på bakgrunn av deres relativt svake vitenskapelige fundament og at de bidrar til størrelser som vanskelig lar seg måle eller artikulere. Videre belyser artikkelen noen viktige implikasjoner av et for ensidig søkelys på psykologiske forklaringsmodeller på foreldreutøvelsen – blant annet at det kan bli problematisk for foreldre i barnevernet å forutsi sin rettslige posisjon.

Artikkel IV (Langsrud et al., 2019b) tar utgangspunkt i en argumentasjonsanalyse av 23 enkeltvedtak om frivillige hjelpetiltak som de utvalgte familiene mottok på intervjuetidspunktet. Resultatet fra argumentasjonsanalysen tyder på manglende samsvar mellom forvaltningslovens begrunnelsesnorm og barneverntjenestens praksis – med andre ord ble ikke den teoretiske rettssikkerhetsverdien omgjort til en konkret handling i barneverntjenesten. Artikkelen bidrar til kunnskapsfeltet ved at den gjennom sin diskusjon utfordrer nytteverdien ved innføringen av ytterligere begrunnelseskrav. Artikkelen synliggjør betydningen av at fravær av begrunnelse må ses i sammenheng med sentrale hindringer i barneverntjenestens beslutningsarbeid. Eksempler på slike hindringer er liten tidsressurs, økt standardisering og begrenset kunnskap om hjelpetiltakenes virkninger.

Kunnskapsbidraget til avhandlingen som helhet kan oppfattes å ligge i de fire artiklens samlede begrepsliggjøring av barneverntjenestens praksis omkring valg av frivillige hjelpetiltak. Gjennom sin identifisering og begrepssetting av mønstre ved barnevernsarbeidernes beskrivelser og skriftlige argumentasjon frambringer avhandlingen en større forståelse for hvilken tenkning, kunnskap og rasjonalitet som uttrykkes i en beslutningsprosess som er knyttet til usikkerhet, uforutsigbarhet og tvetydighet. Avhandlingens diskusjon utfordrer samtidig den etablerte tenkningen om at barneverntjenestens beslutningsarbeid kan styres og kontrolleres utenfra – herunder gjennom rettslige virkemidler som forvaltningslovens og barnevernslovens begrunnelsesnormer. Sett i en større samfunnsmessig sammenheng kan de konseptuelle hypotesene om barneverntjenestens strategier forstås som et speil på en samfunnsutvikling med dreining mot psykologiske teorier om normaliteter og avvik – som kan bidra til at rammene for og innholdet i frivillige hjelpetiltak allerede er lagt *før* den enkelte families kontakt med barneverntjenesten.

4.4.2 Avhandlingens betydning for praksisfeltet

For det første belyser avhandlingen som helhet, gjennom sitt empirinære utgangspunkt, deler av det som foregår i barneverntjenestens praksis. Derav kan de konseptuelle hypotesene oppleves å ha relevans for praksisfeltet gjennom at de kan vekke gjenkjennelse. For det annet innebærer avhandlingens begrepssetting og påfølgende diskusjon at barneverntjenestens strategier plasseres inn i en institusjonell og samfunnsmessig sammenheng. Dette bidrar til å synliggjøre overfor praksisfeltet de ofte tatt-for-gitte strukturene bak barneverntjenestens strategier. Med det menes hvilken tenkning, kunnskap og rasjonalitet som involveres og kommer til uttrykk i beslutningsarbeidet.

For praksisfeltet innebærer et kompleksitetsperspektiv på barneverntjenesten som system nødvendig kunnskap om at beslutningsarbeidet ikke kan kontrolleres og styres utenfra (Langsrud et al., under utgivelse). I dag legges det bestemte føringer på hvordan barnevernssakene skal håndteres gjennom barneverntjenestens organisering og rammer som fordrer en lineær faseinndeling av arbeidet med sakene. Dermed er det et gap mellom den ikke-lineære virkeligheten som barneverntjenesten står i, og de ytre rammene som forsøker å styre barnevernsarbeidet inn en lineær problemløsningsmodell. Kompleksitetsteori er et nyttig perspektiv i denne sammenheng fordi den bidrar til større innsikt i *hvorfor* det er avstand mellom gjennomførte styringstiltak rettet mot barneverntjenesten og tjenestens utvikling og virke. Blant annet dreier dette seg, ifølge Stacey (2008), om hvorfor tjenesten kritiseres for mangelfull realisering av kriterieriene med hensyn til deres intensjon, når resultatet blir annerledes enn det som opprinnelig var hensikten.

Samlet ligger avhandlingens styrke dermed i dens tydeliggjøring av det motsetningsfylte mellom barneverntjenesten som et komplekst adaptivt system og ytre styringskrav om å angi årsakssammenhenger, predikere utvikling og kontrollere endringer. Perspektivet er viktig for hvilke effekter som det er hensiktsmessig å forvente når man forsøker å styre praksisfeltets arbeid med sosiale problemer utenfra (Langsrud et al., 2019b, s. 11). Det er imidlertid viktig å påpeke at til tross for at barneverntjenesten i form av et komplekst system hverken kan kontrolleres eller styres, vil den likevel kunne påvirkes både innenfra og utenfra. Fortrinnsvis foregår dette, ifølge Stacey (1996), gjennom graden av informasjonsflyt, antall relasjoner samt graden av ulikhet og variasjon mellom organisasjonens medlemmer. Men også standardisering av arbeidet, ytterligere rettsliggjøring, granskninger, ressurstildeling, systemer for målinger og spesialisering vil i varierende grad kunne virke fremmende eller begrensende på beslutningsarbeidet, uten at myndighetene av den grunn blir i stand til å ta kontroll over barneverntjenestens beslutningsarbeid. Dermed framstår det mest hensiktsmessige verktøyet i møte med usikkerheten i barnevernsarbeidet å være som følger: å anvende flere perspektiver, ta høyde for at ulike hendelser kan inntreffe, samt være forberedt på at situasjoner kan utvikle seg i skiftende retninger (Fish & Hardy, 2015; Munro, 2020; Munro et al., 2016).

Litteraturliste

- Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Balancing a child's best interests and a child's views. *The International Journal of Children's Rights*, 17(1), 1–21.
<https://doi.org/10.1163/157181808X358276>
- Backe-Hansen, E. (1993). En utdypning av «barnets beste» som standard i barnevernssaker. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 30(7), 650–658.
- Backe-Hansen, E. (1995). *Til barnets beste: Beslutninger og beslutningsprosesser i barnevernet*. Oslo: Tano.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg: Riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Backe-Hansen, E. (2005). Trumfkort og puslespill: Hvordan barnevernet argumenterer om omsorgssvikt. I A.L. von der Lippe & S.R. Wilkinson (Red.), *Risikoutvikling: Tilknytning, omsorgssvikt og forebygging: Et jubileumsskrift til Kari Killén* (s. 125–136). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E. (2009). Hva innebærer et kunnskapsbasert barnevern. *Fontene forskning*, 2(09), 4–19.
- Backe-Hansen, E., Kojan, B.H., & Christiansen, Ø. (2016). Best mulig beslutninger til best mulig hjelp. I Ø. Christiansen & B.H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 214–229). Oslo: Universitetsforlaget.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L.B., & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010. En longitudinell studie*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Backe-Hansen, E., Smette, I., & Vislie, C. (2017). *Kunnskapsoppsummering. Vold mot barn og systemsvikt* (4/17). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste – bilder av «de andre» hindrer samarbeid. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 86(4), 236–244.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *Endringer i barnevernloven*. (Prop. 106 L (2012–2013)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>
- Barne- og familiedepartementet. (1992). *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. (Ot.prp. nr. 44 (1991–1992)). Hentet fra <https://lovdata.no/pro>
- Barne- og familiedepartementet. (2019). *Høringsnotat ny barnevernslov*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/?expand=horingsnotater>
- Barne- og familiedepartementet. (2020). *Høringsnotat—Kompetansebehov i barneverntjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing4/id2695799/>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Strategi for FOU-arbeidet 2009–2012*.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2017). *Endringer i barnevernloven mv. (Bedre rettssikkerhet for barn og foreldre)* (Prop. 169 L (2016–2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019, 1. nov.). *Barn og unge med hjelpetiltak i hjemmet*. Hentet fra

- https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/Barn_og_unge_med_hjelpetiltak_i_hjemmet/
- Barnevernloven. (1953). *Lov om barnevern (LOV-1953-07-17)*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100)*. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Bekkhus, M. (2012). Familierisiko og atferdsvansker; årsak og virkning. *Psykologi i kommunen*, 47(2), 3–8. Hentet fra <https://www.fpkf.no/tidsskrift/psykologi-i-kommunen-2-2012/Familierisiko-og-atferdsvansker-Bekkhus.pdf>
- Bendiksen, L.R., & Haugli, T. (2018). *Sentrale emner i barneretten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Benneche, G. (1967). *Rettsikkerheten i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Benton, T., & Craib, I. (2011). *Philosophy of social science: The philosophical foundations of social thought*. London: Macmillan.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet* (F. Wiik, Overs.; Utgitt 1966 med tittel: The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge). Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergo, K. (2000). *Høyesteretts forarbeidsbruk*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Birkemo, A. (2006). Tilknytning og psykososial utvikling hos barn og unge. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 83(4), 31–39.
- Bjørnebekk, W. (2010). Utfordringer for utviklingen av et kunnskapsbasert barnevern. *Fontene forskning*, 1(10), 91–103.
- Blom, B. (2009). Knowing or un-knowing? That is the question: In the era of evidence-based social work practice. *Journal of Social Work*, 9(2), 158–177. <https://doi.org/10.1177/1468017308101820>
- Bondevik, H., & Engebretsen, E. (2018). Kunnskapsbasert medisin på norsk. *Tidsskriftet for Den norske legeforening*, 138(14). <https://doi.org/10.4045/tidsskr.18.0524>
- Boolsen, M.W. (2010). Grounded theory. I S. Brinkman & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder. En grundbog* (s. 207–239). København: Hans Reitzels Forlag.
- Breckenridge, J. (2014). *Doing classic grounded theory: The data analysis process*. Thousand Oaks (CA): SAGE. <https://dx.doi.org/10.4135/978144627305014527673>
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2014). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (3. utg). Thousand Oaks (CA): SAGE.
- Brodin, E. (2011). Policy Work: Street-Level Organizations Under New Managerialism. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 21(2), I253–I277. <https://doi.org/10.1093/jopart/muq093>
- Bruner, J. (1999). *Mening i handling (Pædagogiske linjer)*. Aarhus: Klim.
- Bruner, J. (2004). *At fortælle historier i juraen, i litteraturen og i livet*. København: Akademisk.
- Buer, B.A., & Fauske, H. (2009). Barnemishandling, omsorgssvikt og sosial kapital. I R. Rønning & B. Starrin (Red.), *Sosial kapital i et velferdsperspektiv. Om å forstå og styrke utsatte grupperes sosiale forankring* (s. 99–112). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Burton, S. (2009). *The oversight and review of cases in the light of changing circumstances and new information: How do people respond to new (and challenging) information?* Centre for Excellence and Outcomes in Children and Young People's Services. Hentet fra https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_104246-10_0.pdf
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory* (2. utg.). Thousand Oaks (CA): SAGE.

- Christiansen, Ø. (2011). *Når barn plasseres utenfor hjemmet: Beslutninger, forløp og relasjoner. Under barnevernets (ved)tak.* (Doktoravhandling). Bergen: Universitetet i Bergen.
- Christiansen, Ø. (2015). *Hjelpetiltak i barnevernet—En kunnskapsstatus.* Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).
- Christiansen, Ø., & Anderssen, N. (2011). Fra bekymring til overbevisning ; barnevernets beslutninger om å plassere barn utenfor hjemmet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 88(4), 200–214.
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K.J.S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskingskunnskap om barnevernets hjelpetiltak.* Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).
- Christiansen, Ø., & Kojan, B.H. (Red.). (2016). *Beslutninger i barnevernet.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Claezon, I. (1987). *Bättre beslut: En studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn.* (Doktoravhandling). Umeå universitet.
- Clifford, G., Fauske, H., Lichtwarck, W., & Marthinsen, E. (2015). *Minst hjelp til dem som trenger det mest? Sluttrapport fra forsknings- og utviklingsprosjektet «Det nye barnevernet».* Bodø: Nordlandsforskning.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory.* Thousand Oaks (CA): SAGE.
- Crea, T.M. (2010). Balanced decision making in child welfare: Structured processes informed by multiple perspectives. *Administration in Social Work*, 34(2), 196–212. <https://doi.org/10.1080/03643101003609529>
- Cross, T.P., & Casanueva, C. (2009). Caseworker judgments and substantiation. *Child Maltreatment*, 14(1), 38–52. <https://doi.org/10.1177/1077559508318400>
- Dahl, T.S. (1978). *Barnevern og samfunnsvern: Om stat, vitenskap og profesjoner under barnevernets oppkomst i Norge.* Oslo: Pax.
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L., & Karlsson, J.C. (2003). *Att förklara samhället.* Lund: Studentlitteratur.
- de Kwaadsteniet, L., Bartelink, C., Witteman, C., ten Berge, I., & van Yperen, T. (2013). Improved decision making about suspected child maltreatment: Results of structuring the decision process. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 347–352. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.11.015>
- Dedò, M. (2017). Q for Qualitative mathematics. *Lettera Matematica*, 5(2), 167–171.
- Det Norske Akademis ordbok. (2018). Tankeoperasjon. I *Det Norske Akademis ordbok.* Hentet fra <https://naob.no/ordbok/tankeoperasjon>
- Devaney, J., & Spratt, T. (2009). Child abuse as a complex and wicked problem: Reflecting on policy developments in the United Kingdom in working with children and families with multiple problems. *Children and Youth Services Review*, 31(6), 635–641. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2008.12.003>
- Dewey, J. (2009). *Hvordan vi tenker: En reformulering af forholdet mellem reflektiv tænkning og uddannelsesprocessen.* (J. Wrang, Overs.). Aarhus: Klim.
- Direktoratet for forvaltning og IKT. (2014). *Mot alle odds? Veier til samordning i norsk forvaltning* (Difi-rapport 2014:07). Hentet fra https://www.difi.no/sites/difino/files/mot-alle-odds.-veier-til-samordning-i-norsk-forvaltning-difi-rapport-2014-7_0.pdf

- Doublet, D.R. (1995). *Rett, vitenskap og fornuft: Et systemteoretisk perspektiv på den rettslige argumentasjons verdimeslige forutsetninger*. Bergen: Alma Mater.
- Drugli, M.B., & Marthinsen, E. (1998). *En undersøkelse av barnevernet i Trondheim*. Arbeidsrapport nr. 4. Trondheim: Barnevernets utviklingssenter.
- Eckhoff, T., & Smith, E. (2018). *Forvaltningsrett* (11. utg). Oslo: Universitetsforlaget.
- Egelund, T. (1997). *Beskyttelse af barndommen: Socialforvaltningers risikovurdering og indgreb*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, T., & Thomsen, S.A. (2002). *Tærskler for anbringelse: Vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*. Socialforskningsinstituttet. Hentet fra <https://www.vive.dk/media/pure/5803/326157>
- Emberland, M. (2016). Det norske barnevernet under lupen. *Lov og Rett*, 56(06), 329–330. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2016-06-01>
- Emberland, M. (2018). Det norske barnevernet under lupen – del 3. *Lov og Rett*, 57(10), 583–584. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2018-10-01>
- Engebretsen, E. (2006). *Barnevernet som tekst: Nærlesning av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet*. (Doktoravhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ericsson, K. (1996). *Barnevern som samfunnsspiel*. Oslo: Pax.
- Ericsson, K. (1998). Regler og relasjoner i barnevernet. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 1(4), 187–194.
- Eriksen, E.O., & Skivenes, M. (1998). Om å fatte riktige beslutninger i barnevernet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 3, 352–380.
- European Court of Human Rights. (2019). Case of Strand Lobben and others v. Norway., Application no. 37283/13. (EMD 10. september 2019). Hentet fra [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-195909%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-195909%22]})
- Fauske, H. (1997). Forståelse, forklaring og konstruksjonen av sosiale problemer. *Sosiologi i dag*, 97(4), 5–23.
- Fauske, H., Kvaran, I., & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet ; komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene forskning*, 2, 45–58.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Bennin, C., & Buer, B.A. (2016). Tverrfaglig samarbeid i barnevernets beslutningsprosess. I Ø. Christiansen & B.H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 178–194). Oslo: Universitetsforlaget.
- Fauske, Lichtwarck, W., Marthinsen, E., Willumsen, E., Clifford, G., & Kojan, B.H. (2009). *Barnevernet på ny kurs?: Det nye barnevernet – et forsknings og utviklingsprosjekt i barnevernet.: Rapport 8/2009*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Fish, S., & Hardy, M. (2015). Complex issues, complex solutions. Applying complexity theory in social work practice. *Nordic Social Work Research*, 5:sup. 1, 98–114. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2015.1065902>
- Flatebø, R. (2005). «On knowing much and knowing little»: *An exploration of case discussions of child protection teams*. (Doktoravhandling). London: University of East London.
- Fook, J. (2007). *Uncertainty: The defining characteristic of social work*. I K. Postle & M. Lymbery (Red.), *Social Work: A Companion for Learning*. London: Sage.
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (LOV-1967-02-10)*. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>
- Foucault, M. (1994). *Overvåkning og straff: Det moderne fengsels historie* (D. Østerberg, Overs.; Utgitt i 1975 med tittelen *Surveiller et punir*). Oslo: Gyldendal.

- Fæhn, E.F. (2007). Forholdet mellom norm og verdi i juridisk argumentasjon. *Retfærd*, 30(4), 58–76.
- Gadamer, H.-G. (2012). *Sannhet og metode: Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk* (L. Holm-Hansen, Overs.; Utgitt 1960 med tittel: Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik). Oslo: Pax.
- Gigerenzer, G. (2015). On the Supposed Evidence for Libertarian Paternalism. *Review of Philosophy and Psychology*, 6(3), 361–383. <https://doi.org/10.1007/s13164-015-0248-1>
- Gilje, N. (2019). *Hermeneutikk som metode: Ein historisk introduksjon*. Oslo: Samlaget.
- Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: En kort innføring i samfunnsfagenes vitenskapsfilosofi*. Bergen: Ariadne.
- Gillingham, P., & Graham, T. (2016). Designing electronic information systems for the future: Social workers and the challenge of New Public Management. *Critical Social Policy*, 36(2), 187–204. <https://doi.org/10.1177/0261018315620867>
- Glaser, B. (2001). *The grounded theory perspective: Conceptualization contrasted with description* (Bind 1). Mill Valley (CA): Sociology Press.
- Glaser, B. (2003). *The grounded theory perspective: Description's remodeling of grounded theory methodology* (Bind 2). Mill Valley (CA): Sociology Press.
- Glaser, B. (2010). *Att göra grundad teori: Problem, frågor och diskussion*. Mill Valley (CA): Sociology Press.
- Glaser, B., & Strauss, A.L. (1965). *Awareness of dying*. Piscataway (NJ): Aldine.
- Glaser, B., & Strauss, A.L. (1967/1999). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Piscataway (NJ): Transaction.
- Graver, H.P. (2009). Bevisbedømmelse ; uvitenskapelig magesfølelse eller rasjonell helhetsvurdering? *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 122(2), 191–233.
- Grue, L. (2016). *Normalitet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Guvå, G., & Hylander, I. (2005). *Grounded theory: Et teorigenererende forskningsperspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gynnild, A. (2006). *Creative cycling in the news profession: A grounded theory*. (Doktoravhandling) Universitetet i Bergen.
- Hagen, G. (2001). *Barnevernets historie: Om makt og avmakt i det 20. århundret*. Oslo: Akribe.
- Haldar, M., Ilstad, J.T., & Engebretsen, E. (2019). Hva er velferdstekster, og hvordan studere dem? I H.A. Aamodt, E. Dahl, E. Gubrium, M. Haldar, & Å. Hermansen (Red.), *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling: Et svar på velferdsstatens utfordringer?* (s. 144–160). Bergen: Fagbokforlaget.
- Halvorsen, T. (2018). Glimt fra tilknytningsteoriens historie. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 95(1), 50–69. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2018-01-05>
- Hammer, S. (2017). *Foucault og den norske barnehagen: Introduksjon til Michel Foucaults analytiske univers*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Haugli, T., & Nordhelle, G. (2014). Sikker i sin sak? Om barn, sakkyndighet og rettsikkerhet. *Lov og Rett*, 02, 89–108.
- Havnen, K., Christiansen, Ø., & Havik, T. (1998). *Når gir barnevernet hjelp? Kartlegging av barneverntenesta sine beslutninger i meldings- og undersøkings saker*. Skriftserien nr. 2/98. Bergen: Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet.

- Helm, D. (2011). Judgements or Assumptions? The Role of Analysis in Assessing Children and Young People's Needs. *British Journal of Social Work*, 41(5), 894–911. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr096>
- Helsetilsynet. (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – Undersøkelse og evaluering*. Helsetilsynet. Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2012/helsetilsynetrapport2_2012.pdf
- Helsetilsynet. (2017). *Bekymring i skuffen: Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med barnevernets arbeid med meldinger og tilbakemelding til den som har meldt* (Rapport 1/2017). Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2017/helsetilsynetrapport1_2017.pdf
- Helsetilsynet. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker*. (Rapport 1/2019). Hentet fra https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Hennum, N. (2010). Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne. *Sosiologi i dag*, 40(1–2), 57–75.
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 02, 125–138.
- Hennum, N. (2016). Barnevernsbarn i ekspertisesamfunn: Tid for refleksjoner. I R. Kroken, O.J. Madsen (Red.), *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv»*, (s. 131–151). Oslo: Universitetsforlaget.
- Henriksen, K. (2015). Socialfagligt skøn. I M. Hougaard & L.R. Højbjerg (Red.), *Socialt arbejde med børn, unge og familier* (s. 128–157). København: Hans Reitzels Forlag.
- Holmen, H.A. (2017). Hvorfor handlingskunnskap ikke er slutningsbasert. *Norsk Filosofisk Tidsskrift*, 52(04), 161–179. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2901-2017-04-04>
- Hood, R. (2014). Complexity and Integrated Working in Children's Services. *British Journal of Social Work*, 44(1), 27–43. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs091>
- Hood, R. (2015). How Professionals Experience Complexity: An Interpretative Phenomenological Analysis. *Child Abuse Review*, 24(2), 140–152. <https://doi.org/10.1002/car.2359>
- Hood, R. (2018). *Complexity in social work*. Thousands Oaks (CA): SAGE.
- Hyrve, G. (2005). Meldingsmøte. I L.E. Schjelderup, C. Omre, & E. Marthinsen (Red.), *Nye metoder i et moderne barnevern* (s. 74–91). Bergen: Fagbokforlaget.
- Høgberg, A.P. (2015). *I språkets bilde: Elementære logiske emner i juridisk kontekst* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Høyesterett. (2020). HR-2020-661-S. Hentet fra <https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/avgjorelser/2020/mars-2020/hr-2020-661-s.pdf>
- Haaland, T., Sverdrup, S., Andresen, I.-H.W., & Kristofersen, L.B., (2006). *Hjelpetiltak i barnevernet: Virker de? NIBR-Rapport 2006:07*. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Jansen, A. (2018). 'It's So Complex!': Understanding the Challenges of Child Protection Work as Experienced by Newly Graduated Professionals. *The British Journal of Social Work*, 48(6), 1524–1540. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx127>
- Jerkø, M. (2017). *Bevisvurderingens rettslige rammer: Bevistema, bevisbyrde, beviskrav*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Johansen, N.B. (2019). Skjønn i barnevernet. Mellom idealer og realiteter. I H.A. Aamodt, E. Dahl, E. Gubrium, M. Haldar, & Å. Hermansen (Red.), *Sosialt arbeid og sosialpolitikk i samhandling: Et svar på velferdsstatens utfordringer?* (s. 99–119). Bergen: Fagbokforlaget.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger: Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna.* (Doktoravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, Trondheim.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2003). *At skabe en klient: Institutionelle identiteter i socialt arbejde.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, C. & Onsberg, M. (2008). *Praktisk argumentation: Grundbok i retorisk argumentation.* Ödåkra: Retorikförlaget.
- Kahneman, D. (2012). *Tenke, fort og langsomt.* Oslo: Pax.
- Kane, A.A. (2018). Forsvarlighetskravet i barneverntjenester. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 95(02–03), 200–216. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2018-02-03-09>
- Karlsson, H. (2020). *Vilka delar av BBIC dokumenteras? En studie från Stockholms stad: Rapport 2020:3.* Stockholm: FoU Nordväst.
- Keddell, E. (2011). Reasoning Processes in Child Protection Decision Making: Negotiating Moral Minefields and Risky Relationships. *British Journal of Social Work*, 41(7), 1251–1270. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr012>
- Keddell, E. (2016). Constructing parental problems: The function of mental illness discourses in a child welfare context. *British Journal of Social Work*, 46(7), 2088–2103. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcv096>
- Keddell, E. (2017). Interpreting children's best interests: Needs, attachment and decision-making. *Journal of Social Work*, 17(3), 324–342. <https://doi.org/10.1177/1468017316644694>
- Kjus, A. (2008). *Sakens fakta: Fortellingsstrategier i straffesaker.* (Doktoravhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Kojan, B.H. (2011). *Klasseblikk på et barnevern i vekst.* (Doktoravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Kolflaath, E. (2004). Flertydige lovtekster. *Lov og Rett*, 07–08, 464–473.
- Kolflaath, E. (2011). Bevist utover enhver rimelig tvil. *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 124(2), 135–196.
- Kolflaath, E. (2013). *Bevisbedømmelse i praksis.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Kristensen, O.S., Kristiansen, B.L., & Jensen, E.N. (2010). Retssikkerhet og rationalitet i anbringelsessager. *Retfærd*, 33(3), 43–59.
- Križ, K., & Skivenes, M. (2010). «We have very different positions on some issues»: How child welfare workers in Norway and England bridge cultural differences when communicating with ethnic minority families. *European Journal of Social Work*, 13(1), 3–18. <https://doi.org/10.1080/13691450903135626>
- Kroken, R. (2015). *Ansvar i barnevern: Om handlingsrom i den kommunale barnevernstjenesten.* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvalø, K.K., & Köhler-Olsen, J. (2016). *Barnerett: I et nøtteskall.* Oslo: Gyldendal juridisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Landsforeningen for barnevernsbarn. (2017, 30. jan). *Høringssvar til forslag på ny barnevernslov*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2016-16-ny-barnevernslov2/id2519335/?uid=9f6b576f-a1b9-490f-8c72-8e29281bc943>
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (under publisering). Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori: En lineær problemløsningsstrategi innenfor et ikke-lineært system? *Tidsskrift for velferdsforskning*.
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(02), 126–138. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-05>
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2019a). Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(01), 74–89. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-01-05>
- Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2019b). Et empirisk blikk på forholdet mellom begrunnelseskravet som norm og barneverntjenestens praksis ved beslutninger om hjelpetiltak. *Retfærd*, 1, 45–59.
- Lindboe, K. (2009). *Barnevernloven: Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 : à jour 15. april 2011* (7. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lindboe, K. (2012). *Barnevernrett* (6. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ljones, E.H., Hollekim, R., & Christiansen, Ø. (2019). Råd og veiledning som tiltak i barneverntjenesten. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 96(03), 152–170. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-03-03>
- Lorentzen, P. (2019). *Mentalisering og barnevernet: En kritisk drøfting*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lov om forsømte barn (Vergerådsloven). (1986). *Lov om behandlingen af forsømte børn (LOV-1896-05-13)*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro>
- Lundeberg, I.R. (2005). Rettsliggjøringens makt. *Nytt norsk tidsskrift*, 22(1), 30–47.
- Lurie, J., Kvaran, I., Tjelflaat, T., & Sørli, H.E. (2015). *Barneverntjenestens arbeid med barnevernundersøkelser i Midt-Norge* [Rapport i skriftserien til Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern (RKBU Midt-Norge)].
- Læret, O.K., & Skivenes, M. (2016). Best mulig beslutninger til best mulig hjelp. I Ø. Christiansen & B.H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 34–47). Oslo: Universitetsforlaget.
- Løvlie, A. (2019). Juss og fakta. I A.P. Høgberg & J.Ø. Sunde (Red.), *Juridisk metode og tenkemåte* (s. 135–172). Oslo: Universitetsforlaget.
- Løvlie, A. (2014). *Rettslige faktabegreper*. Oslo: Gyldendal juridisk.
- Madsen, O.J. (2017). Diagnosenes makt over sinnene: Refleksjoner om diagnoser og diagnosekritikkens mangler. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 13(01), 25–41. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2017-01-04>
- Magnussen, S., & Melinder, A. (2014). Umiddelbarhetsprinsippet i bevisvurdering—En utfordring til rettssikkerheten? *Lov og rett*, 53(10), 607–621.
- Magnussen, S., & Teigen, K.H. (2020). Kognitive slagsider og snarveier i vurdering av bevis. *Lov og Rett*, 01, 19–42. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2020-01-03>
- Mandal, R., & Dyrstad, K. (2017). Klage og omgjøring i Nav – Hva kan gjøres bedre? *Arbeid og velferd*, 1/2017, 91–104. Hentet fra <https://www.nav.no/no/nav-og->

- samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/klage-og-omgjoring-i-nav.hva-kan-gjores-bedre
- Mandal, R., Dyrstad, K., Melby, L., & Midtgård, T. (2016). *Omgjøring av vedtak i Nav og Trygderetten: Omfang og årsaker* (Rapport A27675 SINTEF, avd. Helse). Hentet fra <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/forskningsrapporter-og-evalueringer-finansiert-av-nav/navs-tiltak-og-virkemidler-rapportarkiv/omgjoring-av-vedtak-i-nav-og-trygderetten-omfang-og-arsaker>
- Marthinsen, E., & Lichtwarck, W. (Red.). (2013). *Det nye barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marthinsen, E., Lichtwarck, W., Fauske, H., & Clifford, G. (2013). Hva mener vi med Det nye barnevernet? I Marthinsen, E., & Lichtwarck, W. (Red.), *Det nye barnevernet* (s. 13–36). Oslo: Universitetsforlaget.
- Mathiesen, T. (2011). *Retten i samfunnet: En innføring i retts sosiologi* (6. utg.). Pax.
- Midjo, T. (2010). *En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernsarbeidere i barnevernets undersøkelse*. (Doktoravhandling). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Midré, G. (2009). Grounded Theory: Klassikerne, revisjonistene og den vitenskapsteoretiske diskusjonen i samfunnsfagene. *Sosiologisk tidsskrift*, 03, 240–260.
- Moses, J.W., & Knutsen, T. (2012). *Ways of knowing: Competing methodologies in social and political research* (2. utg.). London: Palgrave Macmillan.
- Mosteiro, A., Beloki, U., Sobremonte, E., & Rodríguez, A. (2018). Dimensions for argument and variability in child protection decision-making. *Journal of Social Work Practice: Professional Judgement and Decision-Making in Social Work*, 32(2), 169–187. <https://doi.org/10.1080/02650533.2018.1439459>
- Munro, E. (1999). Common errors of reasoning in child protection work. *Child Abuse & Neglect*, 23(8), 745–758. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00053-8](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00053-8)
- Munro, E. (2011). *The Munro review of child protection: Final report, a child-centred system*. The Stationery Office. Hentet fra https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/175391/Munro-Review.pdf
- Munro, E. (2019). Decision-making under uncertainty in child protection: Creating a just and learning culture. *Child & Family Social Work*, 24(1), 123–130. <https://doi.org/10.1111/cfs.12589>
- Munro, E. (2020). *Effective child protection*. Thousand Oaks: SAGE.
- Munro, E., Cartwright, N., Hardie, J., & Montuschi, E. (2016). *Improving child safety: Deliberation, judgement and empirical research*. Durham: Centre for Humanities Engaging Science and Society. Hentet fra https://www.dur.ac.uk/resources/chess/ONLINE_Improvingchildsafety-15_2_17-FINAL.pdf
- Nathaniel, A.K. (2011). An integrated Philosophical Framework that Fits Grounded Theory. I V.B. Martin & A. Gynnild (Red.), *Grounded theory: The philosophy, method and work of Barney Glaser*. Irvine (CA): Brown Walker Press.
- Niemi, J. (2018). Law and crisis: Reflections on How Legal Problems Are Constructed and How They Can Be Studied. *Retfærd*, 3 & 4, 76–90.
- Nilssen, V.L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Nordhelle, G. (2020). Fallgruver i sakkyndigarbeid. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 01, 79–87. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-01-05>
- NOU 1985: 18. (1985). *Lov om sosiale tjenester mv.*
- NOU 2000: 12. (2000). *Barnevernet i Norge: Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-12/id117351/>
- NOU 2008: 9. (2008). *Med barnet i fokus: En gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2008-9/id508158/>
- NOU 2009: 8. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-08/id558007/>
- NOU 2016: 16. (2016). *Ny barnevernslov: Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/>
- NOU 2019: 5. (2019). *Ny forvaltningslov: Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-5/id2632006/>
- Næss, S. Havik, T. Offerdal, A., & Wærness, K. (1998). *Landsomfattende undersøkelse med erfaringer med barnevernloven i kommunene: Dokumentasjonsrapport*. Bergen: Senter for samfunnsforskning (SEFOS).
- Ohnstad, B. (2020). Meldeplikten til barnevernet tolkes feil. *Juristen*, 01. Hentet fra <https://juristen.no/debatt/2019/12/%C2%ABmeldeplikten-til-barnevernet-tolkes-feil%C2%BB#>
- Oppedal, M. (2014). Ubegag? Sosialt arbeid sett fra et juridisk ståsted. I A. Ohnstad, M. Rugkåsa, & S. Ylvisaker (Red.), *Ubehaget i sosialt arbeid* (s. 206–223). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Oslo Economics. (2017). *Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetiltak fra barnevernet*. OE-rapport 2017-1. Hentet fra https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Samfunnsokonomisk_analyse_av_hjelpetiltak_fr_a_barnevernet.pdf
- Parton, N. (1998). Risk, advanced liberalism and child welfare: The need to rediscover uncertainty and ambiguity. *The British Journal of Social Work*, 28(1), 5–27. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011317>
- Parton, N., Thorpe, D.H., & Wattam, C. (1997). *Child protection: Risk and the moral order*. New York (NY): Macmillan.
- Picot, A. (2014). Transforming child welfare: From explicit to implicit control of families. *European Journal of Social Work: Transforming European Welfare Policies, Social Work and Social Care Practices*, 17(5), 689–701. <https://doi.org/10.1080/13691457.2014.932273>
- Platt, D. (2006). Threshold decisions: How social workers prioritize referrals of child concern. *Child Abuse Review*, 15(1), 4–18. <https://doi.org/10.1002/car.929>
- Raffnsøe, S., Gudmand-Høyer, M., & Thaning, M.S. (2008). *Foucault*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Regehr, C., Bogo, M., Shlonsky, A., & Leblanc, V. (2010). Confidence and Professional Judgment in Assessing Children’s Risk of Abuse. *Research on Social Work Practice*, 20(6), 621–628. <https://doi.org/10.1177/1049731510368050>

- Reitan, M. (2016). *Argumentasjonsteori*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rexvid, D., Blom, B., Evertsson, L., & Forssén, A. (2012). Risk reduction technologies in general practice and social work. *Professions and Professionalism*, 2(2), 1–18. <https://doi.org/10.7577/pp.409>
- Riksrevisjonen. (2012). *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler* [Dokument 3:15 (2011–2012)]. Hentet fra https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2011-2012/dokumentbase_3_15_2011_2012.pdf
- Rittel, H., & Webber, M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Rød, P.A. (1998). *Barnevernets beslutninger i lys av kommunale ressurser: En kartlegging av sentrale beslutninger i barnevernet, dets økonomiske og personalmessige ressurser, og eventuelle sammenhenger mellom beslutningene og ressursene*. Rapportserien 2/1998. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet. Hentet fra <http://hdl.handle.net/1956/2092>
- Sagatun, S. (2011). Dimensjoner ved omsorg som gis oppmerksomhet i barnevernundersøkelsen. I K. Kildedal, L. Uggerhøj, S. Nordstoga, & S. Sagatun (Red.), *Å bli undersøkt: Norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen* (s. 129–142). Oslo: Universitetsforlaget.
- Saltiel, D. (2013). Understanding complexity in families' lives: The usefulness of 'family practices' as an aid to decision-making. *Child & Family Social Work*, 18(1), 15–24. <https://doi.org/10.1111/cfs.12033>
- Schartum, D.W. (2011). Om forholdet mellom forvaltningslover og tilknyttede skjemaer. *Lov og rett*, 50(09), 551–567.
- Schartum, D.W. (2016). Law and algorithms in the public domain. *Etikk i praksis-Nordic Journal of Applied Ethics*, 1, 15–26. <https://doi.org/10.5324/eip.v10i1.1973>
- Schartum, D.W. (2017). Forvaltningsloven og elektronisk forvaltning. *Lov og Rett*, 56(01), 45–62. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2017-01-05>
- Schartum, D.W., Jansen, A., & Tranvik, T. (2018). Staten føler med deg. *Stat & Styring*, 28(01), 8–11.
- Seip, A.-L. (1984). *Sosialhjelpstaten blir til: Norsk sosialpolitikk 1740–1920*. Oslo: Gyldendal.
- Shenton, A.K. (2004). Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. *Education for Information*, 22(2), 63–75. <https://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>
- Skilbred, D., & Havnen, K. (2015). Råd og veiledning som hjelpetiltak. I Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K.J.S., Aarland, K., & Backe-Hansen, E., *Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak* (s. 124–171). Uni Research Helse, RKBV Vest.
- Skilbred, D., & Havnen, K. (2017). Hvilke former for råd og veiledning trengs i barnevernet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94(4), 238–253. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-04-03>
- Skjørten, K. (2016). Barns rettigheter og domstolspraksis i foreldretvister med påstander om vold. I R. Førde, M. Kjelland, & U. Stridbeck (Red.), *Cand. Mag., cand. Med., cand. Jur., cand. Alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år* (s. 421–434). Oslo: Gyldendal.

- Skorgen, T. (2006). Hans-Georg Gadamer - Fordommens produktive mening og forståelsens universalitet. I T. Skorgen & S. Læg Reid (Red.), *Hermeneutikk: En innføring*. Oslo: Spartacus.
- Skotte, P.S. (2018). Colligation in child welfare work: Decision-making in a case on the tipping point. *Qualitative Social Work*, 17(1), 115–132. <https://doi.org/10.1177/1473325016654558>
- Sohlberg, P., & Sohlberg, B.-M. (2013). *Kunnskapens former: Vetenskapsteori och forskningsmetod*. Solna: Liber.
- Solomon, B. (2002). A social constructionist approach to theorizing child welfare: Considering attachment theory and ways to reconstruct practice. *Journal of Teaching in Social Work*, 22(1–2), 131–149. https://doi.org/10.1300/J067v22n01_09
- SSB – Statistisk sentralbyrå. (2019). *Barnevern, 2018*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/list/barneverng>
- Stacey, R.D. (1996). *Complexity and creativity in organizations*. Oakland (CA): Berrett-Koehler.
- Stacey, R.D. (2008). *Hvordan kunnskap vokser frem: Et kompleksitetsperspektiv på læring og kunnskapsutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Stang, E.G. (2007). *Det er barnets sak: Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stevens, I., & Cox, P. (2008). Complexity Theory: Developing New Understandings of Child Protection in Field Settings and in Residential Child Care. *British Journal of Social Work*, 38(7), 1320–1336. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcm052>
- Stevens, I., & Hasset, P. (2007). Applying Complexity Theory to Risk in Child Protection Practice. *Childhood*, 14(1), 128–144. <https://doi.org/10.1177/0907568207072535>
- Stokes, J., & Taylor, J. (2014). Does Type of Harm Matter? A Factorial Survey Examining the Influence of Child Neglect on Child Protection Decision-making. *Child Care in Practice*, 20(4), 383–398. <https://doi.org/10.1080/13575279.2014.905456>
- Svendsen, I. (2014). *Der er faresignaler her. Om ret og heuristik i det almindelige kommunale tilsyn med børn og unge*. (Doktoravhandling). Roskilde: Roskilde Universitet.
- Sveri, K. (1957). *Barnevernsloven: Lov om barnevern av 17. juli 1953*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Teigen, K.H. (2017). *Terningen er rund: Bedømmingspsykologi i tretten kapitler*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Teigland, A. (2018). Beslutninger under usikkerhet. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 138(2), 154–154. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.17.0488>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomas, G., & James, D. (2006). Reinventing grounded theory: Some questions about theory, ground and discovery. *British Educational Research Journal*, 32(6), 767–795. <https://doi.org/10.1080/01411920600989412>
- Thorpe, D.H. (1994). *Evaluating child protection*. Berkshire: Open University Press.
- Tjora, A.H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, A.H. (2018). *Viten skapt: Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

- Totland, T. (2015). Barnevernet til barnets beste? I G.K. Andersland, *De Castbergske barnelover 1915–2015* (s. 205–216). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Toulmin, S.E. (2003). *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Trondheim kommune. (2019). *Forvaltningsrevisjon av barnevernet i Østbyen (11/2019-F)*. Trondheim kommunerevisjon.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131.
- Vis, S.A., Lauritzen, C., & Fossum, S. (2016). *Oppsummering av hovedtrekkene i forskningslitteraturen: Barnevernets undersøkelsesarbeid – fra bekymring til beslutning (Delrapport 1)*. Hentet fra https://uit.no/prosjekter/prosjekt?p_document_id=542730
- Vis, S.A., Storvold, A., Skilbred, D.T., Christiansen, Ø., & Andersen, A. (2015). *Statusrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid - høsten 2014*. Tromsø: Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Nord).
- Warren-Adamson, C., & Stroud, J. (2015). Using complexity theory in kinship practice. *Child and Family Social Work*, 20(4), 407–414. <https://doi.org/10.1111/cfs.12089>
- Welstad, T. (2011). *Skolerett og elever: En gjennomgang og analyse av klagesaker for Fylkesmannen i Oslo og Akershus : rapport for forskningsprosjektet «Utdanning og klagesaker - en analyse av fylkesmannens praksis, skoleeieres forvaltningskompetanse og elevenes rettssikkerhet» 2010*. Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo.
- White, S., Gibson, M., Wastell, D., & Walsh, T. (2020). *Reassessing Attachment Theory in Child Welfare: A critical appraisal*. Bristol: Policy Press.
- Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative Research In Psychology*. Berkshire: Open University Press.
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut: Från anmälan till innsats i den sociala barnvården*. (Doktoravhandling). Stockholm University.
- Østerberg, D. (1961). Sosiologi, kausalitet og prediksjon. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 4, 264–78.
- Øye, C. (2018). På vei hjem? Frihetstvang og frihetstrang på sykehjem. I C. Øye, N. Øvre Sørensen, & K. Martinsen (Red.), *Å tenke med Foucault: En bok for masterstudiene i helse- og sosialfagene* (s. 91–110). Bergen: Fagbokforlaget.
- Aamodt, H.A. (2016). «Jeg ser noe du ikke ser». *Hvordan blir brukermedvirkning til som politisk, organisatorisk og sosialfaglig praksis i barnevernets undersøkelser?* (Doktoravhandling). Høgskolen i Oslo.
- Ångman, I. (2009). *Gör BBIC skillnad? En uppföljning av kvaliteten i socialtjänstens utredningar av barn i Örebroregionen – Barns Behov I Centrum (Rapport 2009: 07)*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hentet fra <https://docplayer.se/16597079-Gor-bbic-skillnad-en-uppfoljning-av-kvaliteten-i-socialtjanstens-utredningar-av-barn-i-orebroregionen-barns-behov-i-centrum.html>
- Aase, T.H., & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Åström, K. (2003). När «jussen» varken styr eller är rättssäker. I K. Andenæs & K. Papendorf (Red.), *Fortsatt uferdig: Festskrift til Thomas Mathisen*. Oslo: Unipax.

Artikkel 1

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2019a). Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(1), 74–89.
<https://doi.org/10.18261/issn.1891-18382017-02-05>

Den barnevernskapte virkelighet:

Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger

Reality Constructed in Child Welfare

A Social Constructivist Perspective on the Factual Basis in Child Welfare Decisions

Elizabeth Langsrud

Stipendiat

NTNU, fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap – institutt for sosialt arbeid, Trondheim
elizabeth.langsrud@ntnu.no

Halvor Fauske

Professor

Høgskolen i innlandet – fakultetet for helse- og sosialvitenskap – institutt for sosialfag og veiledning, Lillehammer
halvor.fauske@inn.no

Willy Lichtwarck

Professor

NTNU, fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap – institutt for sosialt arbeid, Trondheim
willy.lichtwarck@ntnu.no

SAMMENDRAG

Barnevernsarbeidere retter stor oppmerksomhet mot å finne ut hva som er faktum, det vil si det faktiske grunnlaget, når de undersøker et barns omsorgssituasjon. Studien som denne artikkelen bygger på, viser at barnevernsarbeiderne konstruerer faktum i barnevernssaken gjennom en aktiv og personlig innsamling og bruk av informasjon. Tatt i betraktning at maktforholdet mellom barnevernsarbeideren og foreldrene er asymmetrisk, vil det være en fare for at barnevernsarbeidernes konstruerte virkelighetsforståelse av faktum kan få utilsiktede konsekvenser for familier som mottar hjelpetiltak i barnevernet. Med utgangspunkt i Berger og Luckmanns teori om konstruerte virkeligheter diskuterer artikkelen mulige implikasjoner av en slik barnevernskapet virkelighet. Dette berører blant annet foreldrenes selvforståelse og deres rammevilkår for omsorgsutøvelsen.

Nøkkelord

Barnevern, sosialkonstruktivisme, faktum, skjønn, normlogikk

ABSTRACT

Child welfare workers pay a lot attention to the factual basis when they investigate a child's care situation. This study reveals that child welfare workers build the factual basis through an active and personal collection and use of information about the family. Considering the asymmetric relationship between the child welfare worker and the parents, this may lead to unintended consequences for families receiving preventive measures from child welfare services. Based on Berger and Luckmann's theory of socially constructed realities, the article discusses possible implications of such reality concept in child welfare. This affects, among other things, the parents' self-understanding as caretakers and their conditions for care practice.

Keyword

Child welfare, social constructivism, factual basis, discretion, norm logic

INNLEDNING

I det kommunale barnevernsfaglige arbeidet er beslutningsprosessen sentral. Barnevernet må ganske raskt etablere et grunnlag for å treffe en beslutning om den innkomne meldingen, samt foreta løpende beslutninger i en eventuell undersøkelse. Som regel vil barnevernsarbeideren være avhengig av å få informasjon og opplysninger fra sentrale samarbeidsinstanser som skole, PP-tjeneste, helsestasjon, barnehage osv. Opplysninger fra disse tjenestene supplerer som oftest informasjonen som barneverntjenesten får fra foreldrene og barnet. Rasjonale i beslutningsprosessen er i all hovedsak forankret i en mål-middel-rasjonalitet. Opplysningene skal avklare barnets atferd og omsorgssituasjon, samt mulige årsaker med sikte på om det er nødvendig å beslutte tiltak, og i så fall hva som er egnede tiltak. Dette innebærer at barnevernsarbeiderne i stor grad er forankret i en oppfatning om at problemet i familien kan identifiseres, og at det finnes ett eller flere tiltak som kan løse problemene. Denne form for rasjonalitet impliserer en søken etter det «sanne», eller det som med en juridisk term kalles faktum.

Klarlegging av faktum var ett av flere sentrale tema for barnevernsarbeiderne som ble intervjuet i forskningsstudien «Fra tanker til teori: En studie om barnevernets resonnering» som denne artikkelen er basert på. Studiens fokus var barnevernsarbeideres hovedanliggende ved beslutninger om hjelpetiltak. Et hovedtema var hvordan barnevernsarbeiderne skulle klare å finne fram til faktum når de undersøker et barns omsorgssituasjon. Temaet fremkom gjennom en induktiv tolkning av barnevernsarbeidernes beskrivelser av informasjonsinnhenting og dokumentasjon av det faktiske grunnlaget i barnevernssaken. De utdypet det faktiske grunnlaget til å være forhold og hendelser av betydning for et bestemt barns omsorgssituasjon. For barnevernsarbeiderne var det viktig å komme fram til hva de oppfattet som en sann beskrivelse av virkeligheten. Samtidig tyder forskningsstudien på at barnevernsarbeiderne ikke selv anser at de konstruerer faktum gjennom en aktiv og personlig bruk av innsamlet informasjon om familien.

Formålet med artikkelen er å diskutere betydningen og implikasjoner av at barnevernsarbeiderne legger til grunn at faktum er en sann gjengivelse av virkeligheten uten å reflektere nærmere over hvordan de opplysningene som inngår i faktum er valgt ut. Hvis det er slik som denne studien tyder på, at faktum blir konstruert av barnevernsarbeiderne gjennom deres fortolkningsramme, vil det kunne ha implikasjoner for foreldrenes muligheter til å kritisere og motsi det faktiske grunnlaget.

For eksempel kan en følge av at barnevernsarbeiderens faktum legges til grunn som en gjengivelse av hva som er sant, være at det blir vanskelig for foreldrene å forstå hvordan og hvorfor barnevernet har kommet fram til et bestemt resultat. I tillegg er det en fare for at foreldrenes rom for kontradiksjon svekkes (Flatebø, 2005). Særlig gjelder dette saker hvor beslutningene tas på bakgrunn av skjønsmessige og momentbaserte kriterier (Bekkedal & Farsethås, 2018). Dette inkluderer hjelpetiltakssaker. Videre fattes det langt flere vedtak om hjelpetiltak enn om tvang, samtidig som vedtak om hjelpetiltak i liten grad blir gjenstand for en eventuell skjerpet kontradiksjon i forbindelse med klage-, nemnds- eller domstolsbehandling.

Hvordan faktum konstrueres i barnevernssaker oppfatter vi derfor som en sentral problemstilling å belyse, siden barnevernsarbeiderne i kraft av sin rolle som både hjelper og kontrollør, besitter stor definisjonsmakt (Backe-Hansen, 2004; Levin, 2015), i tillegg til at de fungerer som det Lipsky (1983) omtaler som «portvoktere» til sentrale tjenester for en av samfunnets mest sårbare grupper.

SOSIALKONSTRUKTIVISME SOM TEORETISK PERSPEKTIV

Rettslig fortolkningsramme

Den rettsvitenskapelige faglitteraturen omtaler faktum som «det foreliggende saksforhold» (Gulbransen referert i Pedersen, 2016, s. 48). En slik definisjon kan få faktum til å fremstå som noe «ferdig og udiskutabelt» (Kolflaath, 2013, s. 14). Men underforstått ligger det at det har foregått en seleksjon med utgangspunkt i en rettslig fortolkningsramme (Løvlie, 2014). Det er likevel ikke alle slags forhold som faller inn under faktumbegrepet – bare «det som fremstår som sannhet med grunnlag i virkeligheten» (Juridisk leksikon, 2015). I et juridisk perspektiv tas det dermed et forbehold om at det kan finnes feil i faktum, eksempelvis ved at faktiske forhold av betydning er utelatt eller feil gjengitt, eller på annen måte ikke har grunnlag i virkeligheten.

I rettslige tvister fremkommer faktum etter en bevisbedømmelse som følger bestemte prosedyrer som blant annet skal ivareta individets rettssikkerhet, herunder rett til kontradiksjon. Under bevisbedømmelsen legges det til rette for at ulike antakelser om forhold som ønskes belyst, synliggjøres. Kolflaath (2013) omtaler de ulike fremstillingene av fakta som «fortellinger». Han hevder at retten gjennom bevisbedømmelsens ulike fortellinger til slutt konstruerer et faktum som så legges til grunn for rettens juridiske vurdering av saken. Et tilsvarende perspektiv kan anlegges på saker i forvaltningen. Ved beslutninger om hjelpetiltak rammes prosessen med å finne fram til faktum inn av forvaltningslovens bestemmelser for utredning og innhenting av opplysninger. På samme måte som i retten vil dermed resultatet bestå av ulike fortellinger om hendelser og handlinger.

Sosialkonstruktivistisk fortolkningsramme

Barnevernsarbeidernes faktum fremkom gjennom en induktiv tolkning av deres beskrivelser av informasjonsinnhentning og dokumentasjon. Ettersom barnevernsarbeidernes faktum fremstår som et selektivt resultat av en subjektiv fortolkningsramme, kan det, på samme måte som for rettens faktum, derfor være relevant å anlegge et konstruktivistisk perspektiv. Et slikt perspektiv kan bidra til å belyse at det også i forvaltningssaker, i dette tilfellet barnevernssaker, eksisterer mulige faktumbeskrivelser – alt ettersom hvordan biter av informasjon settes sammen (ibid.). Et slikt perspektiv vil kunne medføre økt bevissthet rundt at det faktiske grunnlaget i en barnevernssak kan endre karakter, såfremt opplysninger betones eller tolkes på en annerledes måte. En slik forståelse av faktum bygger på en oppfatning om at påstander om faktum konstrueres gjennom det sosiale, faglige og språklige fellesskapet vi tilhører (Danermark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 2003). Eksempelvis kan man legge til grunn at en barnevernsfaglig vurdering av hva som er god nok omsorg, er et fenomen som springer ut av det Grue (2016, s. 113) omtaler som «kulturelle og verdimeessige rammebetingelser». Videre kan man legge til grunn at en barnevernsskapt fortelling om et barns omsorgssituasjon ikke er mer eller mindre sann enn foreldrenes fortelling. Det er ikke dermed sagt at en subjektiv virkelighetsoppfatning ikke kan ha en sannhetsverdi, men at den hverken er mer eller mindre sann enn andre forståelser av virkeligheten (Skirbekk, 1973).

Det er likevel ikke slik at vi mener at alle omstendigheter ved et barns omsorgssituasjon utelukkende kan betraktes som sosiale konstruksjoner. Det finnes mest sannsynlig mekanismer som ikke lar seg observere, men som til tross for dette er virkelige (Bhaskar referert i Danermark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 2003). Imidlertid er det, ifølge Hacking (2005), måten samfunnet navngir disse på, som er konstruert. Han betegner dette fenomenet som «nominalisme». Dette er imidlertid ikke en statisk «nominalisme», men en dynamisk som interagerer med andre navngivninger (Hacking, 2005 s. 114). Berger og Luckmann (2000) er tilsvarende av den oppfatning at virkeligheten er relativ til den vi har internalisert gjennom vår sosiale kontekst, med andre ord en subjektiv virkelighet, samtidig som de fremhever at den for individet fremstår som sann.

Graver (2009) hevder at mennesker søker etter å forstå hendelser. En forklaring på at vi internaliserer den kontekstuelle virkeligheten som vår egen, kan dermed tenkes å ha grunnlag i et menneskelig behov for å forstå og finne mening i handlinger og tenkning som vi er en del av og som vi kontinuerlig må forholde oss til. For barnevernsarbeiderne handler dette om hvilke tanke- og atferdsmønstre innenfor barnevernets normlogikk de til sist velger å akseptere som sine egne. Berger og Luckmann (2000) viser til at individet til en viss grad vil oppleve seg moralsk forpliktet til å følge den institusjonelle normlogikken, og at valget derfor ikke fremstår som helt fritt. Dette skjer både fordi den institusjonelle normlogikken løpende blir stadfestet av autoriteter og fagfeller, men også fordi mønstrene blir en del av individets ubevissthet. Barnevernsarbeiderne tar med andre ord for gitt at det er sånn. Bunkholdt (2017) kaller slike mønstre for barnevernets «selvfølgeligheter». Flatebø (2005) og Vagli (2009) har omtalt det som henholdsvis barnevernets «tatt-for-gitte-konstruerte-virkeligheter» og barnevernets «implisitte kulturelle tatt-for-gittheter».

En mulig forklaring på at det er slik, er at barnevernets normlogikk, hvis man legger Berger og Luckmann (2000) til grunn, påvirker barnevernsarbeidernes tenkning gjennom

utdanning og forskning. Videre bygger den eksternaliserte virkeligheten på allerede etablerte teorier fra psykologi, medisin, pedagogikk mv. Disse inngår i samfunnsdiskursen og har fra før bidratt til å definere innholdet i og oppfatninger rundt begreper som barndom, tilknytning, gode nok foreldre osv. Teoriene bidrar derimot i mindre grad til å belyse implikasjoner ved etablering av faktum i hjelpetiltakssaker. En viktig grunn til dette kan være at rettsvitenskapens hovedanliggende har vært å ta stilling til gjeldende rett, og i mindre grad har satt fokus på etableringen av det faktiske grunnlaget. En annen grunn kan være at faktum i metodelitteraturen ofte omtales som noe «ferdig og udiskutabelt» (Kolflaath, 2013, s. 14). Videre har hovedfokuset i den sosialfaglige litteraturen hatt en tendens til å være mest opptatt av hvordan profesjonsutøveren kommer i posisjon til å få informasjon, hva slags informasjon som bør innhentes, samt hvilke verktøy som kan bidra til å hente inn relevante opplysninger.¹ I liten grad har litteraturen problematisert hvilke normer som ligger til grunn for den informasjonen barnevernsarbeideren samler inn som grunnlag for problemformulering og valg av hjelpetiltak.

Det er nettopp dette vi oppfatter som kjernen i sosialkonstruktivismens relevans: At faktum blir fremstilt som noe udiskutabelt, eller som en sann beskrivelse av virkeligheten. Samtidig fremgår det av forskningsstudien at faktum i realiteten er en seleksjon av elementer i situasjonen som tolkes av barnevernsarbeideren som relevant for en barnevernfaglig vurdering. I artikkelen diskuteres derfor noen implikasjoner som kan følge av en barnevernskapt virkelighet, herunder endret selvforståelse og snevrere rammevilkår for omsorgsutøvelsen for foreldre i barnevernet.

METODE

Grunnlaget for artikkelen er forskningsstudien «Fra tanker til teori: En studie om barnevernets resonnering». Forskningsstudien er tilrådd av Norsk samfunnsvitenskapelig data-tjeneste, og studiens data er kvalitative. Til sammen 18 barnevernsarbeidere ble intervjuet om sine erfaringer og oppfatninger rundt egne vurderinger i saker de jobbet aktivt med. 17 av disse var kvinner. Barnevernsarbeiderne var ansatt ved tre mellomstore barneverntjenester i tre ulike fylker. Tjenestene var ulikt organisert. Ved to av tjenestene hadde barnevernsarbeider ansvar for å følge barnet under hele perioden familien var i kontakt med barnevernet. Den tredje tjenesten hadde inndelt oppfølgingen av barn og familie i ulike team. Utgangspunktet for samtalene var et ønske om mer kunnskap om hvordan barnevernansatte kommer fram til sine beslutninger om hjelpetiltak gjennom sine resonneringer. Barnevernsarbeiderne ble rekruttert gjennom leder ved barneverntjenesten, på bakgrunn av deres erfaring med å undersøke og beslutte hjelpetiltak i familier med sammensatte problemer. Antall intervjuer ble ansett som tilstrekkelig fordi det etter hvert kom til et metningspunkt med hensyn til nye tema og aspekter ved disse. I forkant av intervjuene fikk barnevernsarbeiderne muntlig og skriftlig informasjon om deltakelse i studien. Det

1. Se eksempelvis Ellingsen, Levin, Berg & Kleppe (2015) *Sosialt arbeid. En grunnbok*, Backe-Hansen (2004) *God nok omsorg*, samt Kvello (2015) *Barn i risiko*.

inngikk i utvalgskriteriene at de utvalgte sakene gjaldt familier med mange belastninger og sammensatte problemer, samt at familiene hadde vært tilknyttet barneverntjenesten over en lengre periode. Barnevernsarbeiderne ga skriftlig samtykke til å delta, og valgte selv ut sakene de ønsket å snakke om. I de utvalgte sakene hadde barnevernsarbeiderne selv innhentet og vurdert informasjon om familien, samt besluttet hjelpetiltak. De informerte de utvalgte familiene om deltakelse i studien, og innhentet deres samtykke til å delta.

Intervjuene hadde en varighet på ca. 1,5 time. Intervjuene ble innspilt på digital opptaker og deretter transkribert. Det innsamlede intervjumaterialet ble analysert gjennom en åpen tilnærming. Utgangspunktet for analysen var barnevernsarbeiderens subjektive beskrivelse av sin forståelse og erfaring ved identifisering av tema og kategorier. To fra forskergruppen leste deler av de anonymiserte dybdeintervjuene og bidro i diskusjonen rundt hva som skjer i materialet og hvordan vi kan forstå det som skjer. Meningsbærende ord og setninger ble identifisert på en systematisk måte ut fra hvordan informantene uttrykte seg (Glaser, 2010). I forlengelsen av dette ble det foretatt en abstrahering og sammenfatning av uttrykkes betydning (ibid.). Hensikten var å identifisere hva barnevernsarbeiderne snakket om og hvordan de snakket om temaene – som alle var relatert til beslutninger om hjelpetiltak. Denne artikkelen har fokus på ett av de sentrale temaene som opptok barnevernsarbeiderne i studien og som fremkom gjennom den induktive analysen av intervjuene: deres beskrivelse av informasjonsinnhenting og dokumentasjon ved klarlegging av den faktiske siden av saken.

RESULTATER

Et sentralt tema for barnevernsarbeiderne som ble intervjuet, var hvordan de skulle klare å finne fram til faktum når de undersøker et barns omsorgssituasjon. Begrepet faktum fremkom gjennom en induktiv tolkning av barnevernsarbeidernes beskrivelser av informasjonsinnhenting og dokumentasjon av beslutningsgrunnlaget for hjelpetiltakene. Deres beskrivelser indikerte at de i arbeidet med å utforme beslutningsgrunnlaget, faktum, la til grunn en juridisk-rasjonell beslutningsmodell. Forskningsstudien som ligger til grunn for artikkelen tyder på at barnevernsarbeiderne selv konstruerer faktum gjennom en aktiv og personlig bruk av innsamlet informasjon om familien. I praksis syntes dette å foregå ved at barnevernsarbeiderne foretok en sammensmelting av første- og andrehåndsopplysninger fra foreldrene og andre som kjente eller hadde møtt familien.

Faktum defineres som det som kan dokumentere en sann virkelighet

Barnevernsarbeiderne i forskningsstudien mente virkeligheten best lot seg beskrive gjennom det som lot seg dokumentere. Barnevernsarbeiderne la derfor mye innsats i å dokumentere barnets omsorgssituasjon. Samtidig uttrykte de en opplevelse av usikkerhet og frustrasjon knyttet til dette arbeidet. Usikkerheten relaterte de både til den praktiske gjennomføringen av dokumentasjonsarbeidet, og til den analytiske vurderingen av innsamlet materiale:

(...) Så er jo på en måte spørsmålet litt sånn, hvordan kan vi samle inn nok informasjon i forhold til å se om det her er godt nok for gutten da? Og det er jo litt det som blir vansken og da, i forhold til det å ikke ha mye innsyn i familien. At det blir vanskelig å dokumentere.

(...) Altså, det er veldig vanskelig for oss å plukke opp hva som er sant. Man skulle vært der døgnet rundt.

Når barnevernsarbeiderne søker etter dokumentasjon for å beskrive et barns omsorgssituasjon og dokumentasjonen uteblir, opplever barnevernsarbeider at det faktiske grunnlaget ikke eksisterer: «(...) Altså, får ikke, vi får ikke sannsynliggjort det. Vi får ikke bevist det.»

Utfordringer med å få tilstrekkelig dokumentasjon for faktum som en sann virkelighet

Selv om barnevernets utredningsplikt stiller krav til et visst informasjonsgrunnlag før det tas beslutning om hjelpetiltak, sier den lite om hvor mye informasjon som kreves. Dette omtales gjerne som informasjonens robusthet, og har sammenheng med hvor sårbar beslutningen er for ny informasjon (Løvlie, 2014). Mengde informasjon bekymret barnevernsarbeiderne til en viss grad, men dette løste de gjerne ved at de ba om et bredt utvalg av informasjon fra alle tenkelige samarbeidspartnere. En av barnevernsarbeiderne i studien ramset opp de hun tok kontakt med før den første samtalen med foreldrene:

(...) Jeg har innhentet opplysninger ifra, skal vi se, både mor og far og fastlege i forhold til fungering. Og guttens lærer, Nav, PP-tjenesten har jo gitt sine opplysninger i meldingen, så det fungerte jo som opplysninger på gutten. Politi- og familievernkontoret og psykisk-helsetjeneste som jeg visste at foreldrene hadde vært i kontakt med.

I etterkant reflekterte hun over sin iver etter å dokumentere opplysninger om familien, og uttalte: «(...) hvis jeg skulle gjort en vurdering i dag på hvor mange man skulle innhente opplysninger fra så hadde jeg kanskje utelukket noen.»

Graden av robusthet ble ikke utelukkende knyttet til mengde informasjon hos barnevernsarbeiderne i studien. De vurderte i tillegg informasjonen forskjellig, avhengig av hvem opplysningene stammet fra. Spesielt syntes foreldrenes uttalelser å bli vektet lavt, og tilsynelatende ikke ansett for å være en del av dokumentasjonen. «(...) Det blir nå gjerne sånn at en ofte bare har uttalelser ifra foreldre, ja. Det er ikke noen dokumentasjon på det. Så det er nå deres fremstilling av det.» Blant annet ble det stilt spørsmål ved foreldrenes intensjon: «(...) Det er litt sånn «hva er agendaen til mor?» Videre ga barnevernsarbeiderne uttrykk for sin frustrasjonen over hva som kunne tenkes å foregå i hjemmene uten at de fikk innsyn i hendelsene: «(...) Altså, det er veldig vanskelig for oss å plukke opp hva som er sant. Man skulle vært der døgnet rundt.» Et tredje moment gjaldt ikke bare manglende observasjon, men også tilgangen til hvordan foreldrene tenkte og følte om situasjonen og barna: «(...) Og det er lite, lite som avslører for meg hvilke prosesser som foregår inni far da. Om det er fordi de ikke eksisterer, eller om det er fordi

han holder dem skjult fra oss. Det er jo vanskelig å si noen ting om.» Det syntes å ligge en tenkning til grunn om at foreldrenes fortelling, alene, ikke kunne gi tiltaket nødvendig troverdighet og tilstrekkelig legitimitet: «(...) Jeg synes det nesten i de fleste sakene, at foreldrene har en tendens til å rose male ting litt mer enn de andre vi er i kontakt med da.» Barnevernsarbeiderne ble opptatt av om foreldrenes historier var oppdiktete eller virkelige:

(...) Og så er det mor og far som har vidt forskjellige historier på absolutt alt, og det er veldig sånn drama. Vi har ingen dokumentasjon på noe som helst. Jeg velger egentlig å se helt fullstendig bort ifra diagnosen til mor. For det er bare noe mor har uttalt. Og hun har mange forskjellige historier. Om en og samme ting.

Barnevernsarbeiderne hevdet de la hjelperollen til grunn for interaksjonen med foreldrene, samtidig som de i praksis løpende satte spørsmålsteget ved foreldrenes troverdighet og om det de fortalte var sant:

(...) Men der og blir det veldig sånn hva som er sant og ikke. Hun er jo litt lystløgner og da, må jeg legge til. Den moren her ... Det er fordi at det skinner igjennom, hele veien. Altså, hun klarer ikke å holde tritt med – hun husker ikke helt hva hun har sagt om det og det.

De sammenlignet stadig uttalelser hos foreldrene, både hva de fortalte underveis og med hva øvrige samarbeidspartnere fortalte om deres befatning med familien: «(...) så er både skolen og PP-tjenesten veldig klar på at, ja, altså det foreldrene beskriver det sier de at det ser ikke de.» Og hvis foreldrene falt igjennom på kontrollspørsmål fra barnevernsarbeiderne, ble barnevernsarbeiderne usikre på hva som var sant, og de iverksatte da hjelpetiltak som kunne bidra til å bekrefte det som var i tråd med magefølelsen. I slike tilfeller ble hjelpetiltak benyttet som kartleggingsverktøy. I motsatt fall, hvis foreldrenes fortelling var konsistent, ble dette oppfattet som et tegn på troverdighet og at det foreldrene sa var sant:

(...) Men det, altså, utgangspunktet mitt det var jo at foreldrene her var veldig troverdig da. I måten de, de la frem ting på. Og ... og det var lite ... de falt på en måte ikke i gjennom på så mye. Det var veldig sånn troverdig. Og på kontrollspørsmål, så falt de ikke gjennom.

Når samarbeidspartnere sendte sine skriftlige uttalelser tilbake til barneverntjenesten, resulterte dette i at barneverntjenesten fikk mange dokumenterte oppfatninger om foreldrenes omsorgsevne, ut over foreldrenes selvoppfatning. Dette skapte ytterligere usikkerhet hos barnevernsarbeiderne, idet oppfatningene trakk i forskjellige retninger, for eksempel mellom skolen og PPT: «(...) Så det er ikke samsvar imellom det skolen sier jenta sine utfordringer på skolen og det PPT finner ut med kartleggingen som de gjør. For da er hun innenfor på alle områder.» Eller mellom flere samarbeidspartnere fra ulike fagfelt: «Så det er ord mot ord da.» «(...) Så det er akkurat det herre, det er ulike mennesker sine ulike oppfatninger og fortellinger. Det er helt forskjellig.» Når samarbeidspartnere hadde ulik vur-

dering av barnets situasjon og mors omsorgsevne, opplevdes dette som kompliserende for dokumentasjonsarbeidet:

(...) Det at den svinger sånn. For at ... det og at ulike faggrupper ser ulike ting. At, ja, det ... nei den er komplisert den saken her altså. Men, det at mor fungerer sånn som hun fungerer med den svingningen ... til oss. Og så har vi andre som sier at ting går veldig bra med barnet. Og flott er det hvis det stemmer. Men ut fra den evalueringen som vi har gjort så er vi i tvil om det stemmer. For vi har som sagt vurdert det annerledes.

Det var også utfordrende at samarbeidspartneres forståelse divergerte med barnevernsarbeiders oppfatning av hva problemet handlet om:

(...) Vi kommer nok litt annerledes ut enn det BUP kommer ut. For vi har vurdert dit hen at barnet har behov for at mor endrer på ting. ... Fordi at, men nå har vi noen andre øyne inne og ser. Fordi at hun [psykologen] sier at det er et godt samspill. Så vi må bare få nyansert det, for det er sprik mellom barnverntjenesten og BUP akkurat nå.

Oppsummert var barnevernsarbeidernes utfordringer med å få tilstrekkelig dokumentasjon for faktum relatert til deres ønske og tro på at dokumentasjonen kunne gjenspeile en sann virkelighet. Når de ikke klarte å stole på foreldrene og fant det vanskelig at samarbeidspartnere ikke var enige i det de selv opplevde som virkelig, uttrykte barnevernsarbeiderne dette som at de ikke klarte å nå opp til å dokumentere faktum.

Begrensninger og styrker

Formålet med studien var å få kunnskap om hvordan barnevernsarbeidere tenker når de tar beslutninger i konkrete saker. Dette er i utgangspunktet en utfordrende målsetning, idet man aldri kan være helt sikker på at beskrivelsene gjenspeiler faktiske tanker og handlinger. Ved at vi valgte en induktiv analysestrategi inspirert av *grundad teori* (Glaser, 2010), springer imidlertid hypotesen om en barnevernskapt virkelighet ut fra barnevernsarbeidernes egne beskrivelser av problemområder og håndteringen av disse. Tenkningen gjenspeiler med andre ord det typiske ved hvordan barnevernsarbeiderne i studien selv beskriver sin tenkning i beslutningsarbeidet. Hvorvidt deres tenkning gjelder for flere enn deltakerne i studien, vil ifølge Glaser (2010) bero på om beskrivelsen oppleves som relevant for andre barnevernsarbeidere. Det kan imidlertid underbygge hypotesen om en barnevernskapt virkelighet, og andre studier – da med fokus på foreldre i barnevernet – kan vise til at enkelte foreldre ikke kjenner seg igjen i barnevernets beskrivelser av deres situasjon (Juhász, 2018; Thrana & Fauske, 2014).

DISKUSJON

Hva kan forklare barnevernsarbeidernes fokus på en dokumentert og sann virkelighet?

Faktum defineres som det som kan dokumentere en sann virkelighet

Berger og Luckmann (2000) definerer virkeligheten som erkjennelsen av at noe eksisterer. For barnevernsarbeiderne i studien handlet dette om deres internaliserte virkelighetsforståelse av barns omsorgssituasjon, det vil si hva de har kunnskap om og hvordan de har fått denne kunnskapen. I forskningsstudien mente barnevernsarbeiderne at den beste måten å beskrive en sann virkelighet på, var gjennom dokumentasjon. Tenkningen hos barnevernsarbeiderne rundt dette fremsto som tatt-for-gitt idet de ikke problematiserte temaet utover at de synes det var veldig vanskelig og utfordrende å få til en slik beskrivelse. De stilte ikke spørsmål ved hvorfor det var slik. Dokumentasjonskravet fremsto i stedet som et underliggende premiss. Dette kan i lys av Berger og Luckmann (ibid.) forstås som et uttrykk for en internalisert virkelighetsoppfatning hos barnevernsarbeiderne av en institusjonell objektiv normlogikk. Legger vi Berger og Luckmann til grunn, kan barnevernslovgivningen² tolkes som eksternalisering av barnevernets normlogikk. Denne angir en juridisk problemløsningsmodell, og barnevernsarbeidernes fokus på dokumentasjon kan derfor tenkes å bunne i en rettsliggjøring av familiens sosiale problemer. Tilsvarende kan eksempelvis faglitteratur³ og veiledende dokumenter fra overordnede faginstanser⁴ forstås som en del av logikkens ytre form.

Barnevernets normlogikk er preget av forvaltningens behov for tillit, troverdighet og krav til etterprøvarhet. Dette kan ses i sammenheng med rådende prinsipper om skriftlighet i forvaltningen, samt rettslige krav til barnevernets utredningsarbeid og deres beslutningskompetanse. Sistnevnte handler om barnevernets behov for legalitet og bygger på hensynet til individets rettssikkerhet og forutberegnelighet mv. Barnevernets institusjonelle normer speiler i så måte samfunnets positive holdninger til dokumentasjon hos politiske organer, byråkratiske instanser, samt kontroll- og tilsynsmyndigheter – som i økende grad uttrykkes gjennom rettslige rammer for virksomheten.

Barnevernsarbeiderne i studien syntes å tolke dokumentasjonskravet som et uttrykk for et krav om å dokumentere det som «stemmer» med virkeligheten. Et sentralt spørsmål er imidlertid hvorvidt det er mulig for barnevernsarbeideren å finne fram til «det som stemmer». Det som dokumenteres i sakene som leder fram til hjelpetiltak i studien er alle kontekstuelle, og ofte legitime, synspunkter og vurderinger.

For eksempel vil vurderinger av barns utviklingsforløp og diagnostisering av psykiske lidelser bygge på et faglig skjønn (Whitaker, 2014). Slike vurderingers vitenskapelige fundament kan være diskutabelt og vil kunne gjenspeile sprikende oppfatninger blant

2. For eksempel Barnevernloven av 1992, Prop. 106 L (2012–2013) Endringer i barnevernloven og NOU 2016:16 Ny barnevernlov.
3. Eksempelvis skrives det i Backe-Hansen, Kojan & Christensen (2016) kap. 13 «Best mulig beslutninger til best mulig hjelp», s. 214–215 i boken *Beslutninger i barnevernet om «riktig» hjelpetiltak*.
4. Se for eksempel Barne- og likestillingsdepartementets Rundskriv Q-0982 (2016) om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4, samt Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2017) Kompetansebehov i barneverntjenesten.

eksperter som psykologer, helsesøstre og psykiatere (Grue, 2016). Vurderingene som barnevernsarbeiderne samler inn kan derfor være vanskelige å sannsynliggjøre på grunn av det Madsen (2017) kaller vurderingens kunnskapsplattform. Haugli & Nordhelle (2014) peker på at ulike perspektiver fra fagfolk kan være en indikasjon på at man står overfor svært usikker kunnskap. Følgelig blir det problematisk for barnevernsarbeiderne å leve opp til sin egen definisjon av faktum som det som gjenspeiler en sann virkelighet, selv om denne er dokumentert.

Utfordringer med å få tilstrekkelig dokumentasjon for faktum som en sann virkelighet

Som ledd i å dokumentere virkeligheten utøvet barnevernsarbeiderne kontroll med foreldrenes utsagn innenfor hjelperelasjonen. Blant annet ga dokumentasjonsfokuset seg utslag i et behov for skriftlige utenfra-blikk på foreldres vurdering av barnas funksjon, oppvekst, forhold til øvrig familie og nåværende situasjon. Marthinsen (2003 s. 333) benytter begrepet «mistanke» når han beskriver tankegangen hos barnevernsarbeiderne i sin studie. I denne forskningsstudien kom en slik «mistanke» blant annet til uttrykk ved at barnevernsarbeiderne utviste sterk skepsis til foreldrenes utsagn og deres bakenforliggende intensjon. Frustrasjonen som barnevernsarbeiderne i studien uttrykker, kan trolig relateres til flere forhold, herunder de politiske og sosialfaglige forventningene som fremføres gjennom utdanningsløpet og i samfunnsdiskursen om at barnevernsarbeideren skal være en hjelper.⁵ Den rådende forståelsen av en hjelper ligger nærmere en terapeutrolle enn en byråkrat⁶ og tar utgangspunkt i en helt annen normlogikk enn den byråkratiske. I terapeutiske relasjoner er profesjonsutøveren mer opptatt av hvordan individet forteller om livet sitt, enn av hva som kan være sant eller rettslig relevant å dokumentere (Rexvid, 2017). Det kan derfor synes som om barnevernsarbeiderne i studien på den ene siden utsettes for forventninger til å innta en rolle som bygger på én type normlogikk som utgår fra en hjelperrolle. På den annen side inngår de i en institusjonell logikk som formidler et annet syn på faktum knyttet til en byråkratrolle. Så til tross for at barnevernsarbeiderne i studien uttrykte intensjoner om å hjelpe familiene med det de opplevde som vanskelig, medførte barnevernsarbeidernes internaliserte virkelighetsoppfatning at foreldrenes oppfatning ble tilsidesatt, og foreldrene ble møtt med skepsis til at intensjonen var å være sannferdig overfor barnevernet.

Mulige implikasjoner av en barnevernskapt virkelighet

Foreldrenes selvforståelse og omsorgsutøvelse

Når Berger og Luckmann (2000) omtaler den internaliserte virkelighet, er dette noe som berører alle, ikke bare profesjonsutøvere. Foreldrenes virkelighetsforståelse vil, tilsvarende som hos barnevernsarbeiderne, påvirkes av barnevernets institusjonelle logikk. Implika-

5. Jf. for eksempel Prop. L 106 (2012-2013) Endringer i barnevernsloven s. 39 hvor barnevernet kommuniseres som «en hjelper». Se også Levin og Ellingsen (2015) kap. 7 «Relasjoner i sosialt arbeid» i boken *Sosialt arbeid. En grunnbok*.

6. «Hjelper» settes i sammenheng med å yte kurative tiltak (endringstiltak), jf. NOU 2012: 5 s. 62 f.

sjoner ved dette kan være at den barnevernsskapt virkelighet bidrar til å endre hvordan familiene opplever seg selv. Bruner (2004) fremholder at hvordan man konstruerer fortellinger om livet sitt, virker inn på hvordan man faktisk lever livet sitt. Et slikt perspektiv er egnet til å belyse hvordan barnevernets fortelling kan forme foreldrenes forståelse av seg selv som omsorgspersoner, for deretter å påvirke hvordan foreldrene tenker og handler i gitte situasjoner (Gilliam & Gulløv, 2012). For eksempel kan familien internalisere «ikke god nok omsorgsperson» som en side ved sin identitet. Berger og Luckmann (2000) omtaler dette som en form for negativ legitimering som i denne sammenheng kan foregå ved at barnevernet tillegger foreldrenes virkelighetsforståelse en ubetydelig ontologisk status, samtidig som de oversetter foreldrenes begrepsbruk med barnevernets språklige konstruksjoner. Fra eksempelvis å forstå problemet som at de har dårlig råd, endres foreldrenes forståelse til at problemet handler om deres manglende evne til selvregulering.

Foreldrenes rammer for omsorgsutøvelsen

En barnevernsskapt virkelighet kan også medføre implikasjoner i form av at familier i barnevernet gis snevrere rammer for sin omsorgsutøvelse enn det som foreldre vanligvis forholder seg til når de gir omsorg til sine barn. For å tydeliggjøre problemstillingen, kan vi løfte blikket over til en annen situasjon hvor samfunnet markerer rammene for foreldreutøvelsen, nemlig i barnefordelingssaker. Det kan argumenteres for at barnefordelingssaker skiller seg fra barnevernssaker fordi man i førstnevnte implisitt tillegger foreldrene en tilfredsstillende omsorgskompetanse, og motsatt, at man setter spørsmålsteget ved omsorgskompetansen hos foreldre i barnevernet. På den annen side vil det på begge disse områdene trekkes opp rammer for samfunnets syn på innholdet i kompetansebegrepet. Når det gjelder barnefordelingssaker, reguleres foreldrenes omsorgsplikt av barneloven. I forarbeidene til endringer i barneloven, NOU 2008: 9, fremheves det at barnets beste bør utgå fra foreldrenes muligheter og ambisjoner for omsorgsutøvelsen. Slik vi forstår lovgivers intensjon, vil dette kunne romme hele bredden i omsorgsutøvelsen, fra middelklassens ideal om «intensiv foredling» til arbeiderklassens «naturlige utvikling» (Lareaus referert i Stefansen, 2007 s. 253). I det første tilfellet ligger det at foreldrene bistår barnet i å bli den beste utgaven av seg selv, mens sistnevnte viser til at man lar barndommen gå sin gang. Av forarbeidene til endringer i barnevernsloven, Prop. L 106 (2012–2013), Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013), følger det at foreldreomsorgen bør ivareta barnet på en slik måte at dets livssituasjon er innenfor det som regnes for å være en normal oppvekst for barn flest. Normalitet ved barnets oppvekstbetingelser og utvikling var også gjenstand for økt oppmerksomhet fra barnevernsværksarbeiderne i denne studien (Langsrud, Fauske & Lichtwarck, 2017). En «normal» oppvekst vil statistisk sett kunne bli relatert til en middelklasseoppvekst med dens tilhørende normalvariasjon. En slik forståelse vil trolig være en altfor snever fortolkning av barnelovens henvisning til at foreldre selv har frihet til å definere sine barns oppvekstsvilkår. Det er da nærliggende å spørre om familier i barnevernet har et annet, begrenset, toleranserom for hvilken barndom som er mulig enn det barnelovens normer synes å oppstille. Hvis svaret på dette er ja, betyr det at for noen foreldre vil det være barnevernsarbeidere, og ikke lenger foreldrene, som bestemmer hva som er en god nok barndom.

KONKLUSJON

I forskningsstudien som denne artikkelen bygger på, var et sentralt tema hvordan barnevernsarbeiderne skulle klare å innhente informasjon og dokumentere barnets sanne omsorgssituasjon. Pettersvold & Østrem (2012) tar utgangspunkt i barnehagelæreres beskrivelser av barnehagens virkelighet når de hevder at dokumentasjon, innebærer en seleksjon. Tilsvarende hevder Järvinen & Mik-Meyer (2003) at de fleste sosialarbeidere oppfatter sitt arbeid med å dokumentere saken som en nøytral kartlegging, og at faktum dermed kan beskrives som noe objektivt. Barnevernsarbeiderne i denne studien nedtonet tilsvarende det normative og skjønnsmessige aspektet både i det innsamlede materialet og i sin senere fremstilling av barnets omsorgssituasjon. Järvinen & Mik-Meyer (2003) peker på at en forklaring kan være at det er mennesker som aktivt tar stilling til hva som er viktig og relevant informasjon. Goffman (1974) omtaler slike tankeredsaker hos mennesker til å definere konkrete situasjoner som «fortolkningsrammer». Resultatene fra studien viser nettopp at barnevernsarbeiderne forholdt seg aktivt til informasjonen de samlet inn ved å både fortolke og vekte denne. Følgen var at det faktiske grunnlaget fremsto som et resultat av barnevernsarbeiderens egen tolkning og forståelse av et svært vurderingspreget materiale.

Et relevant spørsmål som kan reises, er hvorvidt det overhodet er mulig for barnevernsarbeidere å dokumentere samarbeidspartneres oppfatninger og vurderinger som sanne. Studien tydeliggjør at barnevernsarbeiderens søken etter å finne et slikt beslutningsgrunnlag ikke lykkes. I barnevernssaker, hvor vurderingsgrunnlaget er normativt, vil det i de fleste tilfeller ikke finnes et faktum som besvarer spørsmålet om det er sant eller usant at foreldrene gir god nok omsorg eller om samspillet mellom mor og barnet er utviklingsfremmende. Grunnen til dette er at barnevernsarbeidernes vurdering av barnets omsorgssituasjon i stor grad bygger på andres vurderinger og påstander om faktum. Ifølge Jerkø (2014, s. 6) er slikt faktagrunnlag i beste fall «et faktum relativt til bestemte normer eller subjektive oppfatninger». Det kan derfor være hensiktsmessig å betrakte informasjonstilfanget som oppfatninger fremfor fakta (Bruner, 1999). Da åpnes det opp for flere fortolkningsrammer på ett og samme forhold. Bevissthet rundt faktums begrensede evne til å gjenspeile en objektiv sannhet er viktig, fordi relasjonen mellom barnevernsarbeiderne og foreldrene aldri vil være likeverdig. Den vil derimot alltid være preget av et asymmetrisk maktforhold. Barnevernsarbeiderne har, i kraft av sin rolle, en dominerende fortolkningsramme som bygger på etablerte institusjonelle normer og aksepterte teorier (Isaksson & Törnquist, 2017). Ifølge Berger og Luckmann (2000) er det en fare for at de med «størst muskler» trenger igjennom med sitt virkelighetssyn, noe som kan medføre en tilsidesettelse av familiens oppfatning om hva som er problematisk og hvilken løsning familien lever best med.

LITTERATUR

- Backe-Hansen, E., Kojan, B.H. & Christiansen, Ø. (2016). Best mulig beslutninger til best mulig hjelp. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 214–229). Oslo: Universitetsforlaget.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg: Riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013) Prop. 106 L (2012–2013). *Endringer i barnevernloven*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7d0ea1b89cc54939b17e69a20d5f7b48/no/pdfs/prp201220130106000dddpdfs.pdf>.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016). *Rundskriv Q-0982 Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-om-hjelpetiltak-jf.-barnevernloven-4-4/id2482116/>.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (april–juni 2017). *Kompetansebehov i barneverntjenesten*. Hentet fra https://bufdir.no/Global/Aktuelt/Barnevern/Kompetansebehov%20i%20barnevernstjenesten_innspillsrunde.pdf.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100*. Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>.
- Bekkedal, T. & Farsethås, H. C. (2018). Om subsumsjon. *Jussens venner*, 53(01), 1–32. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3126-2018-01-01>
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bruner, J. (2004). *At fortælle historier i juraen, i litteraturen og i livet*. København: Akademisk forlag.
- Bruner, J. (1999). *Mening i handling*. København: Forlaget Klim.
- Bunkholdt, V. (2017). Ikke ta selvfølgelighetene selvfølgelig. Når selvfølgeligheter møter virkeligheten. *Norges barnevern*, 94(04), 274–288. Oslo: Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-04-05>
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L. & Karlsson, J. C (2003). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L.C. (2015) (red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Flatebø R. (2005). «On knowing much and knowing little». *An Exploration of Case Discussions of Child Protection Teams*. (Doktorgradsavhandling). University of east London, London.
- Gilliam, L. & Gulløv, E. (2015). Kap. 1 Sivilisering. Et perspektiv på oppdragelse, omgangsformer og distinksjoner. I Gilliam, L. & Gulløv, E. (red.), *Siviliserende institusjoner* (s. 21–43). *Om idealer og distinksjoner i oppdragelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Glaser, B. (2010). *Att göra grundad teori. Problem, frågor och diskussion*. Mill Valley: Sociology press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analyses: an essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- Graver, H. P. (2009). Bevisbedømmelse – uvitenskapelig magesfølelse eller rasjonell helhetsvurdering? *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 122(02), 191–233.
- Grue, L. (2016). *Normalitet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hacking, I. (2005). *Social konstruktion av vad?* Stockholm: Thales.
- Haugli, T. & Nordhelle, G. (2014). Sikker I sin sak? Om barn, sakkyndighet og rettssikkerhet. *Lov og Rett, Norsk juridisk tidsskrift*, 53(2), 89–108.

- Isaksson, J. & Törnqvist, D. (2017). Professional dilemmas of defining a problem: the case of addiction Treatment. I Blom, B., Evertsson, L. & Perlinski, M. (red.). *Social and caring professions in European welfare states: Policies, Services and Professional Practices* (161–174). Bristol: Policy Press.
- Jerkø, M. (2014). Det faktuelles rolle i rettsanvendelsen. *Lov og Rett*, 53(08), 445–464.
- Juhasz, I. B. (2018). Defending parenthood: A look at parents' legal argumentation in Norwegian care order appeal proceedings. *Child & family Social Work*, 2018(23), 530–538. <http://dx.doi.org/10.1111/cfs.12445>.
- Juridisk leksikon (21.10.2015). *Faktum*. Hentet fra: <https://jusleksikon.no/wiki/Faktum>.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003). Indledning: at skabe en klient. I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (red.), *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde* (9–29). København: Hans Reitzels Forlag.
- Kolflaath, E. (2013). *Bevisbedømmelse i praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Langsrud, E., Fauske, H. & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på gode nok foreldre i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern* 2, 126–138. Oslo: Universitetsforlaget. DOI: 10.18261/issn.1891-1838-2017-02-05.
- Levin, I. (2015). Kap. 2 Sosialt arbeid som spenningsfelt. I Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L.C. (red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (36–46). Oslo: Universitetsforlaget.
- Levin, B. & Ellingsen, I. (2015). Relasjoner i sosialt arbeid. I Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L.C. (red.), *Sosialt arbeid. En grunnbok* (112–124). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lipsky, M. (1983). *Street-Level Bureaucracy: The Dilemmas of the Individual in Public Service*. Russell Sage Foundation.
- Løvlie, A. (2014). *Rettslige faktabegreper*. Oslo: Gyldendal juridisk.
- Madsen, O. J. (2017). Diagnosenes makt over sinnene: refleksjoner om diagnoser og diagnosekritikkens mangler. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 14(01), 25–41. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2017-01-04>.
- Marthinsen, E. (2003). *Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Rapport nr. 9. Trondheim: Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.
- NOU 2016:16 (2016). *Ny barnevernslov. Sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU: 2008:9 (2008). *Med barnet i fokus – en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar, bosted og samvær*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Pedersen, F. H. (2016). Fortellinger og plausibilitet. En kritisk analyse av Eivind Kolflaaths bevisteori. *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 129(01), 44–73. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3096-2016-04-04>.
- Pettersvold, M. & Østrem, S. (2012). *Mestrer, mestrer ikke. Jakten på det normale barnet*. Otta: Res Publica.
- Rexvid, D. (2017). Who is viewed as client by social workers general practitioners? I Blom, B., Evertsson, L. & Perlinski, M. (red.), *Social and caring professions in European welfare states: Policies, Services and Professional Practices* (223–236). Policy Press.
- Skirbekk, S. (1973). Samfunnsvitenskap og sosial virkelighet. I Aubert, V. (red.), *Sosiologen i samfunnet* (216–223). Oslo: Universitetsforlaget.

- Stefansen, K. (2007). Familiens rolle i reproduksjonen av ulikhet. Kunnskapsbidrag fra kvalitative studier av foreldreskap. *Sosiologisk tidsskrift*, 15(03), 245–264.
- Thrana, H. M. & Fauske, H. (2014). The emotional encounter with child welfare services: the importance of incorporating the emotional perspective in parents' encounters with child welfare workers. *European Journal of Social Work*, 17(2), 221–236. <http://dx.doi.org/10.1080/13691457.2013.798628>
- Vagli, Å. (2009). *Behind closed doors. Exploring the institutional logic of doing child protection work*. Doktorgradsavhandling. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Whitaker, R. (2014). *En psykiatrisk epidemi. Illusjoner om psykiatriske legemidler*. Oslo: Abstrakt forlag.

Artikkel 2

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (under utgivelse).

Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori. En lineær problemløsning innenfor et ikke-lineært system? *Tidsskrift for velferdsforskning*.

Publiseres i Tidsskrift for Velferdsforskning i juni, 2020

Barneverntjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori

en lineær problemløsningsstrategi innenfor et ikke-lineært system?

Problem Fragmentation in Child Welfare Services in Ligth of Complexity Theory

A Linear Problem-Solving Strategy in a Non-Linear System?

Elizabeth Langsrud

Ph.d.-kandidat i Barn- og unges deltakelse og kompetanseutvikling (HiNN)

NTNU, institutt for sosialt arbeid, Trondheim

elizabeth.langsrud@ntnu.no

Halvor Fauske

Professor

Høgskolen i innlandet, institutt for sosialfag og veiledning, Lillehammer

halvor.fauske@inn.no

Willy Lichtwarck

Professor

NTNU, institutt for sosialt arbeid, Trondheim

willy.lichtwarck@ntnu.no

SAMMENDRAG

I forsøk på å kontrollere slik uforutsigbarhet delte barnevernsarbeiderne inn familiens problemer i fragmenterte *biter* – i tråd med en rasjonell og lineær problemløsningsmodell. Problemfragmenteringen syntes imidlertid ikke å redusere uforutsigbarheten som materialiserte seg gjennom fremveksten av nye og uventede problemer. Artikkelen stiller spørsmål om opplevelsen av uforutsigbarhet er en følge av at barneverntjenesten som system er uforutsigbart, og om kompleksitetsteori derfor kan utgjøre en nyttig alternativ tankeramme ved barnevernsarbeidernes problemløsning. Denne problemstillingen utypes ved at artikkelen belyser de mest sentrale egenskapene ved begrepet *kompleksitet* og *komplekse adaptive systemer*, for dernest å diskutere hvordan barneverntjenestens sosiale prosesser – i lys av disse egenskapene – kan forstås som et komplekst adaptivt system.

Nøkkelord

Uforutsigbarhet, selvorganisering, fremvoksende problemer, komplekse adaptive systemer

Side | 1

SUMMARY

This paper is based on child welfare workers' descriptions managing unpredictability materialising through the continuous emergence of new and unexpected problems. In an attempt to control such unpredictability, the child welfare workers were fragmenting the needs of the family. Each fragment was treated separately in line with a rational and linear problem-solving model. However, the problem fragmentation strategy did not seem to reduce unpredictability. This paper investigates what extent the experience of unpredictability can be explained by systemic unpredictability in child welfare services. Also, it investigates the potential advantages of applying complexity theory as an alternative theoretical framework for problem-solving. The authors approach the topic by highlighting the central characteristics of the term complexity and complex adaptive systems. In light of these characteristics, it is a discussion of how the social processes of child welfare services can be understood as a complex adaptive system.

Keywords

Unpredictability, self-organization, emergence, complex adaptive system

INTRODUKSJON

Et stadig etterlengtet mål hos profesjonsutøvere er det å være sikker – enten i form av å besitte optimal kunnskap eller befinne seg i en mental tilstand uten usikkerhet (Sturmberg & Martin, 2013). Dette målet kunne vært innenfor rekkevidde såfremt årsaks- og virkningsforhold som gjaldt mennesker, var enkle og forutsigbare – med andre ord at resultatet lot seg styre fordi man ut fra erfaring visste hva som virket (Wilkinson, Kupers & Mangalagui, 2013). I kontrast til et slikt mål har fag- og forskningslitteraturen innen barnevernsfeltet fremhevet at antakelser om hva som påvirker hvordan et barn har det og utvikler seg, er beheftet med uforutsigbarhet. Slik uforutsigbarhet relateres bl.a. til at mange av de problemene som barneverntjenesten¹ er satt til å løse, er komplekse (Stevens & Hassett, 2007; Munro, Cartwright, Hardie & Montushi, 2016). Kompleksiteten knyttes til ulike sider ved beslutningsarbeidet som for eksempel håndtering av et stort tilfang av opplysninger som profesjonsutøveren forventes å ta stilling til (Helm, 2011), til barnevernsarbeidernes anvendelse av åpne, lagdelte og innbyrdes avhengige regler (Svendsen, 2015) og til arbeidet med familienes mangefasetterte problemer (Gümüşcü, Nygren & Khoo, 2018).

Ord som kompleks og kompleksitet brukes imidlertid i flere ulike betydninger (Mitchell, 2009). På barnevernsfeltet er tendensen i fag- og forskningslitteraturen – med noen få unntak – å vise til kompleksitetsteori på et metaforisk plan.² Når eksempelvis Christiansen og Kojan (2016) refererer til forskjellige former for kompleksitet i barnevernet, herunder systemrelatert kompleksitet, foretar de ingen nærmere analyse eller drøfting av dette i lys av kompleksitetsteori. Kompleksitet synes med andre ord i faglitteraturen å ha blitt en slags beleilig metafor for det som oppleves som vanskelig (Jansen, 2017). Videre underbygges inntrykket av kompleksitet i en overført betydning av at de juridiske og faglige rammene for beslutningsprosessen i praksis er lineære i sin utforming.³ Tenkningen synes å være at barn og familier vil få rett hjelp til rett tid, såfremt barneverntjenestens arbeid reguleres i lineære problemløsningsfaser og tjenesten tilføres nok kompetanse.⁴ Det har også

¹ «Barneverntjenesten» refererer til den kommunale barneverntjenesten, jf. barnevernloven § 2-1.

² Tilsvarende er påpekt innen engelskspråklig forskningslitteratur, se Hood (2014) samt Sanger og Giddings (2012).

³ Se f.eks. barnevernloven, NOU 2016: 16 samt Christiansen og Kojan (2016).

⁴ Se NOU 2009: 8, NOU 2012: 5, NOU 2016: 16, Barne- likestillings- og Inkluderingsdepartementet (2013), Barne- og likestillingsdepartementet (2017).

vært en fremvoksende tro på at nye teknologiformer – i form av mer standardisering – vil bidra til mer effektive tjenester (Gillingham, 2011). Det etableres dermed en oppfatning om at barneverntjenesten er et system som kan styres, bl.a. gjennom økt rettsliggjøring, kompetansehevingsprogram, standardiserte maler og sjekklister for arbeidet – uten at det foreligger kunnskap om hvorvidt slike styringstiltak *faktisk* evner å påvirke barneverntjenestens utvikling i ønsket retning.

Håndtering av uforutsigbarhet i forbindelse med problemløsning var et sentralt tema i studien som ligger til grunn for artikkelen. Barnevernsarbeiderne forsøkte å kontrollere uforutsigbarheten ved å dele inn familiens problemer i fragmenterte «biter». Slike forutsetninger om forutsigbarhet og kontroll virker å være innebygd i barneverntjenestens retningslinjer⁵ og praksisveiledning⁶ med utgangspunkt i en rasjonell og lineær problemløsningsmodell. Problemfragmenteringen syntes imidlertid ikke å redusere uforutsigbarheten i barneverntjenesten som materialiserte seg gjennom en kontinuerlig fremvekst av nye og uventede problemer. Det kan dermed etter vår oppfatning være hensiktsmessig å stille spørsmål om hvorvidt barneverntjenesten *som system* er uforutsigbar.⁷ For til tross for at kompleksitet er gjort til et tema innenfor barnevernsfeltet både internasjonalt og i Norge, har kompleksitet i form av å forstå barneverntjenesten som system⁸ ikke tidligere vært gjort gjenstand for analyse eller diskusjon innenfor en norsk kontekst. Artikkelens problemstilling omhandler derfor *på hvilken måte kompleksitetsteori kan utgjøre et alternativt teoretisk rammeverk for den kommunale barneverntjenesten ved håndtering av uforutsigbarhet*. Problemstillingen utypes gjennom at vi belyser de mest sentrale egenskapene ved begrepet «kompleksitet» og «komplekse adaptive systemer», for dernest å diskutere hvordan barneverntjenestens sosiale prosesser kan forstås i lys av sentrale egenskaper ved slike systemer.

KOMPLEKSITETSTEORI

Hva er kompleksitet?

Rent leksikalsk har ordet *kompleksitet* sin opprinnelse fra det latinske ordet *complexus*, hvor forstavelsen *com* betyr sammen og *plectere* viser til flette (Mitchell, 2009; Sturmberg & Martin, 2013). Ordene er dermed beskrivende for kjernen i det komplekse: et slags «flettverk» av deler som det er vanskelig å skille fra hverandre. I forskningslitteraturen benevnes dette som at delproblemene er «sammenvevd», se Fauske, Kvaran og Lichtwarck (2017). Slike «sammenvevinger» omtales noen ganger som *paradokser* fordi man ikke er i stand til å skille de selvmotsigende delene fra hverandre eller redusere disse til konkrete valgalternativer (Aasen & Amundsen, 2011). Kompliserte forhold kan, i likhet med komplekse, oppleves som vanskelig. Det som skiller det komplekse fra det kompliserte, er at selv om sistnevnte er satt sammen av mange deler, følger interaksjonen mellom delene kjente vitenskapelige eller mekaniske lover og regler – som innebærer at man kan forstå mer av systemet ved å redusere helheten i enkeltdeler. En illustrasjon som ofte benyttes på noe komplisert, er et fly som står på bakken (Cilliers, 2013). I komplekse systemer, derimot, finnes det ikke slike lovmessige sammenhenger mellom delene. Dette medfører at man i stedet taper informasjon ved å redusere helheten til deler. Et typisk eksempel på et komplekst system er en familie (ibid.).

⁵ Se Barne- og likestillingsdepartementet (2016).

⁶ Se Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017).

⁷ Problemstillingen er berørt av bl.a. Munro (2018), som hevder at barneverntjenesten kan forstås som et komplekst adaptivt system.

⁸ Innen medisin har Lichtwarck (2019) argumentert for at sykehjemmene representerer komplekse adaptive systemer ved å vise hvordan sentrale kjennetegn ved slike systemer kommer til uttrykk i den institusjonelle praksis.

Kompleksitetsteori kan ses på som et metaperspektiv som driver veksler på ulike teorier fra flere fagdisipliner. Det er derfor mulig å forstå kompleksitet på mer enn én måte (Johannessen, 2002; Stevens & Cox, 2008). Nordahl, Ilstad og Siebler (2011) lar kompleksitet referere til mengder informasjon som et valg involverer. Andre, som Devaney og Spratt (2009), forstår kompleksitet som et bilde på mange variabler som interagerer. Axelrod og Cohen (2001) knytter på sin side kompleksitet til usikkerheten ved å nå ett bestemt resultat. Perspektivet har vokst frem gjennom bl.a. *kaosteori* samt teorier om *dissipative strukturer* og *komplekse adaptive systemer* (Stacey, 2008; Aasen & Amundsen, 2011). Sentralt i kompleksitetsteorien står også det relasjonelle perspektivet, fra bl.a. Mead og Elias, om at resultatet av interaksjon mellom mennesker er uforutsigbart (Stacey, 2008). Til tross for at det ikke eksisterer en entydig universell definisjon av substansen i det komplekse, finner man likevel igjen visse karakteristiske egenskaper på tvers av de ulike tilnærmingene (Wilkinson mfl., 2013). En sentral fellesnevner er at den dynamiske interaksjonen tilskrives systemets ikke-lineære egenskaper (Aasen & Amundsen, 2011).

Hvorfor anlegge et kompleksitetsperspektiv på barneverntjenesten?

Innenfor tradisjonell systemteori skiller man mellom organisasjonens innside og utside (Stacey, 2008), hvor endringer i organisasjonen hovedsakelig tilskrives det som er på utsiden, og i mindre grad det som foregår på innsiden. Perspektivet innebærer et syn på at organisasjoner, som barneverntjenesten, kan styres utenfra henimot et konkret og ønsket resultat. En slik tenkning legger til grunn at det eksisterer klare lineære årsakssammenhenger. Antonsen (2019, s. 140) peker på at den tradisjonelle systemteorien er opptatt av «(...) formelle strukturer, rasjonalitet og standardisering». Det er et slikt systemperspektiv som synes å anlegges på barneverntjenesten når organisasjonen beskrives som et system som løser sine oppgaver ut fra en lineær problemløsningsmodell, er strukturert i ulike faser samt i økende grad er standardisert gjennom utstrakt bruk av maler.⁹ For å forstå barneverntjenesten som system kan vi imidlertid ikke studere tjenesten gjennom barnevernsarbeiderne isolert – vi må også ta i betraktning samspillet barnevernsarbeiderne seg imellom, med familier og med samarbeidspartnere. Siden enkeltkomponentene basert på den tradisjonelle systemteorien som oftest studeres isolert, er denne i liten grad egnet til å forklare egenskaper ved individenes samspill og interaksjon (Sturmberg & Martin, 2013). Kompleksitetsteorien, derimot, anlegger et perspektiv på organisasjoner hvor de betraktes som dynamiske enheter i kontinuerlig endring (Stacey 2008; Sturmberg & Martin, 2013; Aasen & Amundsen, 2011). Kompleksitetsteoriens relevans i denne sammenheng bunner i dens forankring i *komplekse adaptive systemer* fordi perspektivet er, i større grad enn den tradisjonelle systemforståelsen, egnet til å fange dynamikken i samspillet mellom individene i organisasjonen (Aasen & Amundsen, 2011) – som interaksjoner i barneverntjenesten.

Hva kjennetegner et komplekst adaptivt system?

Et *komplekst adaptivt system* er definert til å være «et 'hele' som består av mange deler som samvirker på komplekse måter» (Simon, 1996 referert i Aasen & Amundsen, 2011, s. 275). Slike systemer har noen karakteristiske egenskaper (Antonsen, 2019). En sentral egenskap er systemets preg av å være *ikke-lineært* (Stacey, 2008). Ikke-lineariteten følger av at det er atskillige faktorer som løpende påvirker input, hvorav mange er uforutsigbare. Dermed endres output fra gang til gang, selv der input i utgangspunktet var den samme. Et vesentlig poeng er at like handlinger kan føre til forskjellig resultat, og at effekten ikke lar seg predikere (Aasen & Amundsen, 2011). Systemets ikke-

---

⁹ Den kommunale barneverntjenesten defineres gjennom bl.a. lovverk og politiske og faglige rammer. Se f.eks. barnevernloven, forvaltningsloven, Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017), NOU 2016: 16, Christiansen og Kojan (2016).

linearitet innebærer at det selv er i stand til å danne nye *fremvoksende problemer* (ibid.). På grunn av at fremveksten ikke skjer med forsett – men bare er en del av prosessen – er følgen at det ikke er mulig å forutsi problemene, selv om alle premissene skulle være kjente.

Komplekse adaptive systemer kjennetegnes videre av at de er *selvorganiserende* (Prigogine, 1987; Stacey, 2008). Det innebærer at systemet kontinuerlig forsøker å tilpasse seg indre og ytre påvirkninger – derav omtales systemet som adaptivt. Innenfra systemet foregår tilpasningen ved at en rekke individuelle aktører samspiller og påvirker hverandre på forskjellige nivåer (Stacey, 2008). Det er da *hvordan* individene – med tilhørende nettverk – til enhver tid velger å forholde seg til hverandre som definerer systemet. Årsaken er at det er i selve samspillet at reglene for *hva* som kan sies, og *hvordan* ting gjøres, blir til (Aasen & Amundsen, 2011). Det indre samspillet er *selvrefererende* i den forstand at individet i første omgang forholder seg til sine regler når det interagerer med andre. De andre forholder seg tilsvarende til sine regler. Etter hvert foretar individene en nødvendig tilpasning til hverandres regler i interaksjonen. Hva som til syvende og sist blir gjeldende regler, varierer og vil ha sammenheng med individenes påvirkningskraft. Samspillet kan både understøttes og begrenses av ytre påvirkning, men vil derimot ikke kunne kontrolleres eller styres utenfra (ibid.).

I en mer tradisjonell systemforståelse antas reglene for samspillet å bli bestemt på systemnivå. Her legges det til grunn at individnivåets samspill er en konsekvens av kontinuerlig påvirkning fra systemnivået. I komplekse adaptive systemer, derimot, foregår selvorganiseringen innenfra systemet, og resultatet er dermed at det vokser frem et felles samhandlingsmønster for hele systemet. På den ene siden vil dette interndrevne mønsteret påvirke individene. På den annen side er det også fullt mulig for individet å påvirke mønsteret til å endre seg siden de selv er en del av denne interne prosessen. Hvordan dynamikken av de sosiale prosessene foregår – og hva det munner ut i – bestemmes av mengde samhandling og av ulikheter og maktstrukturer mellom individene (ibid.). Og det er her kjernen i kompleksitetsteoriens relevans for barneverntjenesten ligger: at komplekse adaptive systemer styres av systemets indre aktivitet. Systemet er imidlertid også påvirkbar for ytre forhold, men ytre forhold vil ikke være i stand til å kontrollere barneverntjenestens utvikling direkte – bare virke begrensende eller stimulerende. Dette understøttes av rapporter fra tilsyn med barneverntjenesten som kan tyde på at utviklingen i tjenesten ikke nødvendigvis i alle sammenhenger er i tråd med politiske og juridiske styringselementer (se Helsetilsynet, 2012, 2017, 2019; Riksrevisjonen, 2012). Med utgangspunkt i denne kunnskapen diskuterer artikkelen hvordan barneverntjenestens sosiale prosesser kan forstås i lys av sentrale egenskaper ved komplekse adaptive systemer samt på hvilken måte kompleksitetsteori kan utgjøre *et alternativt teoretisk rammeverk* til en lineær problemløsningsmodell ved håndtering av uforutsigbarhet.

METODE

Artikkelen tar utgangspunkt i en studie av barnevernsarbeideres resonnering ved valg av hjelpetiltak. Studiens data er kvalitative og omfatter til sammen atten intervjuer med barnevernsarbeidere i 2015. Disse var ansatt ved tre mellomstore barneverntjenester i tre forskjellige fylker. Barnevernsarbeiderne ble rekruttert gjennom leder ved barneverntjenesten på bakgrunn av deres erfaring med å undersøke og beslutte hjelpetiltak i familier med sammensatte problemer. Barneverntjenestene hadde ulik organisering. Den ene tjenesten hadde inndelt oppfølgingen av barn

og familie i ulike team, mens i to av tjenestene lå ansvaret med å følge opp barnet og familien til én og samme barnevernsarbeider.

Barnevernsarbeiderne ble intervjuet om deres erfaringer med og oppfatninger av deres egne vurderinger i saker de jobbet aktivt med. Utgangspunktet for samtalene var et ønske om mer kunnskap om hvordan barnevernsansatte kommer frem til sine beslutninger om hjelpetiltak gjennom sine resonneringer. Intervjuene hadde en varighet på halvannen time. De ble tatt opp digitalt og deretter transkribert. Antall intervjuer ble vurdert som tilstrekkelig fordi det etter hvert ikke dukket opp nye temaer eller nye aspekter ved temaene fra gjennomførte intervjuer – det kom til et metningspunkt. Barnevernsarbeiderne fikk i forkant av intervjuene muntlig og skriftlig informasjon om deltakelsen i studien, og de samtykket skriftlig til å delta. De valgte selv ut sakene de ønsket å snakke om på bakgrunn av noen utvalgsriterier. I kriteriene inngikk det at de utvalgte sakene omfattet familier med mange belastninger og sammensatte problemer, i tillegg til at familiene hadde vært tilknyttet barneverntjenesten over en lengre periode. Barnevernsarbeiderne hadde selv innhentet og vurdert informasjon om familien samt besluttet hjelpetiltak. De informerte familiene om deltakelse i studien og innhentet deres samtykke til å delta. Studien er tilrådd av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.¹⁰

Det innsamlede intervjumaterialet ble analysert gjennom en åpen tilnærming – inspirert av Grounded Theory (Glaser, 2010). Analysen tok utgangspunktet i barnevernsarbeiderens subjektive beskrivelse av sin forståelse og erfaring ved identifisering av tema og kategorier. Temaene var knyttet til beslutninger om frivillige hjelpetiltak. Formålet med analysen var å identifisere *hva* barnevernsarbeiderne snakket om, og *hvordan* de snakket om temaene. Det ble foretatt en fragmentering og en planmessig koding av hvert intervju, hvor meningsbærende ord og setninger ble identifisert ut fra hvordan informantene uttrykte seg (ibid.). I tillegg ble det foretatt en systematisk sammenligning av de kodete intervjuene. I forlengelsen av dette ble det foretatt en abstrahering og sammenfatning av uttrykkes betydning (ibid.). Gjennom å benytte en induktiv analysestrategi fremkom begrepshypotesen *problemfragmentering* av barnevernsarbeidernes egne beskrivelser om hvordan de håndterte det de opplevde som utfordrende. Problemfragmentering omhandlet – slik barnevernsarbeiderne uttrykte det – deres håndtering av uforutsigbarhet relatert til fremvekst av nye og uventede problemer hos familiene i form av å dele inn problemene i «biter».

RESULTATER OG DISKUSJON

«Bit» for «bit» - barnevernsarbeidernes problemfragmentering

Problemfragmentering handler om hvordan barnevernsarbeiderne forsøkte å håndtere uforutsigbarheten ved problemløsningen gjennom å dele inn problemene i mindre og fragmenterte problemområder. Temaet materialiserte seg som en følge av barnevernsarbeidernes beskrivelser av ulike «biter». F.eks. ble mors psykiske vansker kategorisert som «voksenbiten»: «(...) *Sånn at den her voksenbiten, mors behandling, alt det som mor gjennomgår ... da er vi mer en observatør i forhold til mors håndtering av seg selv i det.*» Eksempler på andre fragmenterte problemområder var «økonomibiten», «samspillbiten», «tilknytningsbiten», «fritidsaktivitetsbiten», «relasjonsbiten», «den-fysiske-biten», «psykiatribiten» og «rusbiten».

---

¹⁰ Endret til Norsk senter for forskningsdata 01.03.16.

Rent analytisk kan det å dele problemene inn i mer avgrensede problemområder, slik det beskrives av barnevernsarbeiderne i studien, fremstå som fornuftig. Det er først under problemløsningen at en slik oppdeling kan vise seg utfordrende, siden løsningen på sosiale problemer synes å ligge i selve prosessen, som dermed krever en mer helhetlig tilnærming (Fauske mfl., 2017). En typisk oppdeling av problemområder i studien kunne være at en barnevernsarbeider uttrykte bekymring over at en familie hadde dårlig råd og lav standard på familiens bolig. Andre bekymringer kunne handle om samspill og at familiens barn hadde færre opplevelser og materielle ting sammenlignet med det som ble referert til som det *normale* hos jevnaldrende barn. Samtidig hevdet barnevernsarbeiderne at det ikke var barneverntjenestens oppgave å løse utfordringer med økonomi og bolig, men at slike problemområder tilfalt Nav. De var således opptatt av å knytte problemområdene til ulike organisatoriske tjenesteområder og derav definere problemet som innenfor eller utenfor deres eget oppgavefelt. En slik oppdeling av behov, hvor hvert behov håndteres separat, tilsier en oppfatning om lineær årsakssammenheng (Hood, 2012). Behovene ble forstått som ulike *problemkategorier* av behov: utdanning, omsorg, forsørgelse mv. Tilsvarende ble *løsningskategoriene* delt inn i spesialistområder som lærevansker, språkvansker, tilknytningsvansker, reguleringsvansker, prioriteringsvansker mv. Med dette fikk hvert problemområde det som Hood (2012, 2014) omtaler som «korresponderende profesjonsutøvere» som familiene kunne henvises til: PPT, BUP, Nav mv.

Hos barneverntjenesten var det i første rekke *relasjonen* mellom foreldre og barn, og i særlig grad foreldrenes evne til å *regulere* barnet, som var gjenstand for tjenestens fokus; «(...) jeg tenker at det her handler om grensesetting», «(...) Hensikten, det er å gi mor litt mer strategier i forhold til, det handler om grensetting da», «(...) tema har jo vært grensesetting egentlig», «(...) god omsorg kan komme av at man på en måte setter tydelige grenser og tar ansvar». Foreldrenes evne til å sette grenser for barnet ble vurdert som mangelfulle – uten at løsningen ble sett i sammenheng med andre problemområder som f.eks. økonomi eller bolig. I ni av ti tilfeller utgjorde familiens tiltak hos barneverntjenesten råd- og veiledning. Tiltaket ble i noen sammenhenger benyttet som en slags foretrukket «universell» løsning: «(...) For når en ikke vet hvilke tiltak en skal sette inn, så kan man sette inn og gi veiledning.» Samtidig ble en slik omfattende bruk av veiledningstiltak problematisert både med hensyn til at veiledningen av tidsmessige årsaker ofte ble ustrukturert, og at det ble satt spørsmålsteget ved kvaliteten på tiltakets innhold: «(...) Så kan vi si at vi har prøvd, på papiret, er det gjennomført sånn og sånn. Men kvaliteten på det .... det er ikke alltid like godt, altså.»

Når barnevernsarbeiderne beskrev problemløsningsprosessen som utfordrende, knyttet de dette først og fremst til interaksjonen med mange involverte parter med ulik forståelse og ulike forventninger. De la også stor vekt på at det var utfordrende at det stadig oppstod nye og uventede problemer som de ikke så komme: «(...) det oppstår på nytt og på nytt og på nytt og på nytt og nye ting hele tiden». Det virket forstyrrende på problemløsningsprosessen at relasjonsproblemer i praksis viste seg å være knyttet til andre problemområder enn det som barneverntjenesten hadde utpekt som gjenstand for tiltak. Problemer med økonomi, bolig, psykisk helse og familienettverk mv. syntes å ha forgreininger inn i kjernefamiliens relasjonelle forhold. Disse påvirket dermed problemløsningsprosessen rundt det relasjonelle forholdet mellom foreldre og barn, selv om denne i utgangspunktet var blitt «skjermet» fra de andre problemområdene.

Barneverntjenesten som organisasjon i lys av sentrale egenskaper ved et komplekst adaptivt system

Egenskapene som beskriver kompleks interagering, er kanskje ikke det første man forbinder med barneverntjenesten – noe det kan være flere grunner til. Én mulig forklaring kan være at beskrivelsen av barneverntjenesten ofte tar utgangspunkt i kommunens lovhjemlede plikt til en egen

tjeneste for å utføre arbeidet etter barnevernsloven.¹¹ Tjenesten beskrives dermed i henhold til faseinddelte sakbehandlingsregler. I tillegg til regelverket defineres tjenesten gjennom behovet for kompetanse og målsetning om *rett hjelp til rett tid*. Denne formen for systembeskrivelse gjør at barneverntjenesten fremstår som nokså forutsigbar. I det følgende utfordres en slik systemforståelse.

Barneverntjenesten som system er knyttet til mange ulike aktører i form av både formelle og uformelle nettverk bestående av foreldre, barn, samarbeidspartnere, faginstanser og overordnede myndigheter. Disse påvirker hverandre, men fordi prosessene er uforutsigbare i sin form, er det ikke mulig for en barnevernsarbeider å forutsi hvilke mønstre som fremtrer gjennom responser fra familien og andre som de interagerer med. På bakgrunn av at det foregår en slik omfattende intern interaksjon, bør barneverntjenesten derfor i større grad ses som en prosess mer enn som et objekt. Grunnen til dette er at barneverntjenesten i større grad defineres av interaksjonene mellom individene enn av individene selv. Den tradisjonelle systemforståelsen anerkjenner i liten grad dynamikken og kompleksiteten i relasjonene mellom menneskene som inngår i organisasjonen (Aasen & Amundsen, 2011). Fordi sosiale prosesser vanskelig lar seg representere som et organisasjonsobjekt, argumenterer vi i artikkelen for at det kan være hensiktsmessig å forstå barneverntjenesten som et komplekst adaptivt system. I det følgende diskuterer vi derfor barneverntjenestens sosiale prosesser i lys av noen karakteristiske egenskaper ved slike systemer: *selvorganisering, ikke-linearitet – herunder fremvoksende problemer – og paradoksal dynamikk* (Prigogine, 1987; Stacey, 2008; Aasen & Amundsen, 2011). Uforutsigbarhet, usikkerhet og ustabilitet omtales også fordi disse implikasjonene av egenskapene ved komplekse adaptive systemer (Hood, 2018) har stor relevans ved analogitenkningen til barneverntjenesten.

Barneverntjenestens indre relateringsmekanisme – en form for selvorganisering?

Som tidligere nevnt antar man i den tradisjonelle systemforståelsen at reglene for samspill og kunnskap overføres direkte fra systemnivå til individnivå. I barneverntjenesten er det imidlertid mange individuelle aktører som både samspiller og påvirker hverandre på forskjellige nivåer. Påvirkningen er sjeldent forutsigbar, og den korresponderer heller ikke nødvendigvis med de regler og den kunnskap som barnevernsarbeideren besitter (ibid.). Uavhengig av størrelsen på barneverntjenesten er det imidlertid *hvordan* barnevernsarbeidere, familier og samarbeidspartnere – og alle de ulike nettverkene som disse inngår i – til enhver tid velger å forholde seg til hverandre som definerer organisasjonen. Selvorganiseringen skjer gjennom barnevernsarbeidernes, familienes mv. atferd som følge av informasjonen de selv har fra før og informasjon som blir delt under samhandlingen. Det er i selve samspillet – mellom barnevernsarbeider, mor og psykolog mv. – at reglene for hva som kan sies og hvordan ting bør gjøres, blir til. Kompleksitet, her i barneverntjenesten, handler dermed i stor grad om relasjoner og i mindre grad om en hierarkisk overføring av regler og kunnskap fra et overordnet til et underordnet systemnivå (Aasen & Amundsen, 2011). Dette underbygges også av annen forskning hvor det har fremkommet at interne kunnskapskilder blir vurdert som viktigere enn ytre forhold i barneverntjenesten (Heggen & Dahl, 2017).¹²

¹¹ Se f.eks. beskrivelse av den kommunale barneverntjenesten som organisasjon og system hos Barne- og familiedepartementet, Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, Fylkesmannen og Helsetilsynet.

¹² F.eks. ble *interne* forhold benevnt som familien, egenerfaring og kollegaer, mens de *ytre* ble tilskrevet forhold som styringsdokumenter og tilsynsrapporter.

Til tross for at selvorganisering ikke kan erfares eller lar seg observere, påvirkes likevel systemet – i det den refererer til mekanismen som ligger bak det som skjer (Hood, 2012). Barnevernsarbeideren vil derfor ikke være i stand til å identifisere *hvilke* mekanismer som igangsettes i foreldreveiledningen, men vil likevel kunne fange opp bevegelser hos familien. Siden familiene har ulike sårbarhets- og beskyttelsesfaktorer, og de inngår i særegne dynamiske forhold til menneskene rundt seg, vil familiens problemer alltid være unike. Barneverntjenestens forståelse av familiene skapes i meningsdannelsen – gjennom det Bernt (2009, s. 10) omtaler som «kommunikativt fellesskap». Meningsdannelsen er et resultat av hvordan språket benyttes i samtaler om «hvem som er gode nok foreldre», «hva som er viktig for barns utvikling» mv. I utviklingen av et slikt språklig fellesskap vil elementene i meningsdannelsen innenfor et komplekst adaptivt system søke i retning av både *stabilitet* og *ustabilitet*. Det er mellom disse to motsetningsfylte tilstandene at organisasjonens utvikling har størst potensiale (Johannessen, 2002). Den mest kraftfulle påvirkningen på tanker og handlinger ligger med andre ord i meningsbrytningene.

I den selvorganiserende interaksjonen i barneverntjenesten kan det også ha betydning at samspillet er selvrefererende. Det innebærer at både barnevernsarbeideren og foreldrene forholder seg til sine egne regler i interaksjonen. Tilsvarende gjelder for andre som interagerer med barneverntjenesten. Etter hvert tilpasser alle seg i en viss grad til hverandres regler (Aasen & Amundsen, 2011). Variasjonen i hva som til syvende og sist blir det gjeldende mønster i den enkelte barnevernssak, genereres av *hvordan* barnevernsarbeider, far, psykolog, kontaktlærer mv. både påvirker de andre, og hvordan de selv blir påvirket. Mønstrene for påvirkning er imidlertid vanskelig å forutsi – som sannsynlig kan tilskrives at de er *uforutsigbare* i hvordan de selvorganiseres (Prigogine, 1987; Stacey, 2008). Teigen (2017) mener at en viktig grunn til uforutsigbarhet kan være at individene ikke utelukkende handler ut fra vane, men at de også responderer impulsivt ut fra tilbakemeldingene de får fra andre. Det er likevel et sentralt poeng at selv om påvirkningen først og fremst foregår på innsiden av barneverntjenesten, forholder også organisasjonen seg til en ytre kontekst. Forskjellen på de to nevnte perspektivene handler om hvorvidt man ut ifra en tradisjonell forståelse tenker at individenes responser og handlemåter kan styres, eller om man ut ifra en kompleksitetsforståelse tenker at de ytre forholdenes påvirkningskraft ligger i å være tilretteleggende eller begrensende for det indre samspillet i barneverntjenesten.

Barneverntjenestens fremvoksende problemer – en form for ikke-linearitet?

Tiltak som settes inn overfor familiene i barnevernet, har i mange tilfeller ikke den nødvendige ønskede effekt (Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen & Hvinden, 2014). I lys av et kompleksitetsperspektiv er det påregnelig at resultatet ikke alltid følger av tiltak man setter inn overfor et enkelt problem (Sturmberg & Martin, 2013). I studien fremhever barnevernsarbeiderne hvordan både små og perifere problemer hos familien kunne påvirke hverandre med konsekvenser for resultatet – uten at dette lot seg predikere. Tiltak som varierer i styrke og intensitet samt fører til ulike typer resultat, indikerer et forhold mellom årsak og virkning som er ikke-lineært (Stacey, 2007, referert i Aasen & Amundsen, 2011). Det kan dermed tyde på at barneverntjenesten forholder seg til *ikke-linearitet* i tiltaksarbeidet.

De ikke-lineære egenskapene ved barneverntjenesten kom bl.a. til uttrykk ved at de ulike problemområdene påvirket helheten på uforutsigbare måter, samt gjennom at de selv dannet nye og uventede problemer, såkalte *fremvoksende problemer*. Dynamikken og kompleksiteten i relasjonene bidro som forstyrrende elementer; et vedvarende sykdomsforløp hos mor dannet nye problemer hos både mor og barna i form av psykisk belastning som følge av redusert inntektsgrunnlag. Hvordan resultatet av påvirkningen ble oppfattet eller respondert på av

familiemedlemmer, samarbeidspartnere og andre i nettverket, var ikke gitt på forhånd. Ifølge Rittel og Webber (1973) er det et sentralt poeng at sosiale problemer har en sammenvevd opplevelsesside – noe som vanskeliggjør å forutse andre menneskers respons når denne er selvrefererende og man ikke er kjent med reglene, normene eller verdiene som disse bygger på. Skiftende kontekstuelle forhold og uforutsigbare mellommenneskelige relasjoner er også elementer som bidrar til å begrense barneverntjenestens mulighet til å oppdage og beskrive årsakssammenhenger (Head, 2008).

De selvmotsigende aspektene ved barneverntjenestens premisser – former for paradokser?

Det er flere selvmotsigende aspekter knyttet til barneverntjenestens premisser. For det første uttrykker barnevernsarbeiderne i studien at de opplever uforutsigbarheten som både ubehagelig og vanskelig å forholde seg til. Den manglende kontrollen og muligheten til å predikere fremvekst av problemer og resultatet av tiltakene står i motsetning til politikernes tro på at resultatet av et tiltak eller policy kan forutses, og at organisasjonen kan kontrollere dette selv (Devaney & Spratt, 2009). Teigland (2018) påpeker at det paradoksalt nok synes å være liten aksept for usikkerhet ved profesjonsutøveres beslutninger. Jo mer uforutsigbarhet, desto større forventninger synes det å stilles til graden av sikkerhet hos profesjonsutøverens analyser og vurderinger (Hood, 2014).

Et annet eksempel er det stadige kravet til kunnskapsbaserte tiltak. Det kan sies å være et paradoks at barnevernet forutsettes å benytte kunnskapsbaserte hjelpetiltak (NOU 2016: 16) når disse finnes i svært begrenset omfang (Christiansen mfl., 2015; Fauske mfl., 2017). Barneverntjenestens største paradoks er likevel mest sannsynlig at den ikke kan avstå fra å hjelpe en familie, samtidig som det fremstår som både faglig og etisk betenkelig å la en familie gjennomgå tiltak som man ikke vet om virker, eller hvor familien – gjennom hjelpetiltak – står i fare for å kunne påføres ytterligere belastninger.

Utgjør kompleksitetsteori en hensiktsmessig alternativ forståelsesramme for barneverntjenesten?

Tidligere tenkte man at kompleksiteten lot seg redusere gjennom en oppdeling av problemet, slik som beskrevet av barnevernsarbeiderne i studien. Fauske, Lichtwarck, Bennin og Buer (2016) peker på at det er en illusjon at komplekse problemer kan reduseres til delproblemer som kan løses hver for seg. De hevder at delproblemene er sammenvevde, og at disse derfor influerer hverandre. Fragmentering vil følgelig ikke i seg selv redusere uforutsigbarhet. Det å skille det enkelte problem fra hverandre i «biter» fører med andre ord ikke til at problemet reduseres, men at man i stedet mister verdifull informasjon om helheten (Cilliers, 2013).

Det er likevel ikke uvanlig å benytte lineære problemløsningsstrategier til å forstå komplekse fenomener (Conklin, 2006). Én forklaring på at problemene underlegges en lineær form, kan være individets behov for å finne mening og forutsigbarhet i situasjonen gjennom å se etter mønstre som gjentar seg (Stevens & Cox, 2008). For i utgangspunktet danner også komplekse adaptive systemer et visst mønster – forskjellen er at disse mønstrene kun angir retning og dermed ikke indikerer et bestemt resultat. Dette skyldes at de ulike komponentene er dynamiske som følge av selvorganiseringen, noe barnevernsarbeiderne påpeker gjennom sin frustrasjon over at det skjer nye ting hele tiden uten at de klarer å forutse hva som kommer til å skje, eller klarer å påvirke dette gjennom iverksatte tiltak. Kompleksitetsteorien bidrar i så måte til å synliggjøre hvilke begrensninger som kompleksiteten representerer med hensyn til å forstå årsakssammenhenger, predikere utvikling og kontrollere endringer i barneverntjenesten utenfra (Hood, 2014). Den rasjonelle modellen, derimot, er best egnet der hvor tjenesten kan iverksette tiltak med forventninger om et bestemt

konkret resultat (Johannessen, 2002). Det er først og fremst dette som gjør den rasjonelle modellen lite egnet som problemløsningsmodell for en tjeneste med egenskapene til et komplekst adaptivt system – og som kan tilsa at kompleksitetsteori vil være en alternativ hensiktsmessig forståelsesramme.

KONKLUSJON

Kompleksitetsteori kan gi oss en forståelse som skiller seg fra annen etablert systemtenkning (Fish & Hardy, 2015). Å forstå barneverntjenesten som et komplekst adaptivt system kan bidra til større innsikt i hvorfor det ikke synes å være en tydelig sammenheng mellom gjennomførte styringstiltak rettet mot barneverntjenesten og kunnskapen som vi har om tjenestens utvikling. Dette kan bl.a. handle om hvorfor kriterier og målestokker ikke blir realisert slik de var tenkt og beskrevet, eller hvorfor resultatet blir annerledes enn det som var planen (Stacey, 2008). Forventningene til resultatet bør være forenlig med hva som kan utrettes, og hvilke mål som det er mulig å oppnå (Rittel & Webber, 1973). Teoriens styrke ligger derfor i at den tilfører et syn på hvilke begrensninger som barneverntjenesten som system representerer ved løsning av sosiale problemer. Det gjelder bl.a. mulighet til å angi årsakssammenhenger, predikere utvikling og kontrollere endringer i barneverntjenesten (Hood, 2014). Aspektet er viktig med tanke på hvilke forventninger det er betimelig å ha til resultater fra utenfrastyring av tjenestens arbeid med sosiale problemer. Men til tross for at barneverntjenesten i form av et komplekst system ikke kan kontrolleres eller styres, vil den likevel kunne påvirkes både innenfra og utenfra. Stacey (1996) har hevdet at selvorganiserende systemer kan påvirkes både gjennom graden av informasjonsflyt, antall relasjoner samt graden av ulikhet og variasjon mellom organisasjonens medlemmer. I praksis kan dette handle om å tenke i alternative utviklingsbaner basert på ulike scenario og ut fra flere faglige og verdimeslige perspektiver (Fish & Hardy, 2015; Munro mfl., 2016).

Forfatterne ønsker å takke Bjørn Lichtwarck og anonym fagfelle for verdifulle innspill til artikkelen.

LITTERATUR

- Antonsen, L.P. (2019). Hva kompleksitetsteori kan lære oss om sykdom og organisering. *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*, 139, 138–140. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.18.0724>
- Axelrod, R. & Cohen, M.D. (2001). *Harnessing complexity: Organizational implications of a scientific frontier*. New York: Basic Books.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L.B. & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010: En longitudinell studie*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne-, likestillings- og Inkluderingsdepartementet (2013). *Endringer i barnevernloven* (Prop. 106 L (2012–2013)). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>
- Barne- og likestillingsdepartementet (2016). *Rundskriv Q-0982 Retningslinjer om hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-om-hjelpetiltak-jf.-barnevernloven-4-4/id2482116/>
- Barne- og likestillingsdepartementet (2017). *Endringer i barnevernloven mv. Bedre rettsikkerhet for barn og foreldre*. (Prop. 169L (2016–2017)). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/?ch=1>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2017). *Saksbehandlingsrundskrivet: Barneverntjenesten*. <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100).

- Bernt, J.F. (2009). Det juridiske fortolkningsfelleskap som referanseramme for avgjørelse av juridiske tvilsspørsmål. I H. Aune, O.K. Fauchald, K. Lilleholt & D. Michaelsen (red.), *Arbeid og rett. Festskrift til Henning Jakhellns 70-års dag* (s. 1–13). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K.J., Aarland, K., & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse.
- Christiansen, Ø. & Kojan, B. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Cilliers, P. (2013). Understanding complex systems. I J. P. Sturmberg & C.M. Martin (red.), *Handbook of systems and complexity in health* (s. 1–17). New York: Springer Science+Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4998-0_1
- Conklin, J. (2006). Wicked problems & social complexity. San Francisco, CA: CogNexus Institute. <http://cognexusgroup.com/wp-content/uploads/2013/03/wickedproblems.pdf>
- Devaney, J. & Spratt, T. (2009). Child abuse as a complex and wicked problem: Reflecting on policy developments in the United Kingdom in working with children and families with multiple problems. *Children & Youth Services Review*, 31(6), 635–641. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2008.12.003>
- Fauske, H., Kvaran, I. & Lichtwarck, W. (2017). Hjelpetiltak i barnevernet. Komplekse problemer og usikre virkninger. *Fontene forskning*, 10(2), 45–58.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Bennin, C. & Buer, B.A. (2016). Tverrfaglig samarbeid i barnevernets beslutningsprosess. I Ø. Christiansen & B. Kojan (s. 178–194). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fish, S. & Hardy, M. (2015). Complex issues, complex solutions. Applying complex theory in social work practice. *Nordic Social Work Research*, 5:sup1, 98–114. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2015.1065902>
- Gillingham, P. (2011). Decision-making tools and the development of expertise in child protection practitioners: are we «just breeding workers who are good at ticking boxes»? *Child & Family Social Work*, 16(4), 412–421. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2011.00756.x>
- Glaser, B. (2010). *Att göra grundad teori. Problem, frågor och diskussion*. Växjö: Thuleducare.
- Gümüscü, A., Nygren, L. & Khoo, E. (2018). Social work and the management of complexity in Swedish welfare services. *Nordic Social Work Research*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1542336>
- Head, B. W. (2008). Wicked problems in public policy. *Public policy* 3(2), 101–118. <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=662880306504754;res=IELFSC>
- Heggen, K. & Dahl, S.L. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene forskning* 10(1), 70–83.
- Helm, D. (2011). Judgements or assumptions? The role of analysis in assessing children and young people's needs. *British Journal of Social Work*, 41(5), 894–911. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr096>
- Helsetilsynet (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering*. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2012/helsetilsynetrapport_2_2012.pdf
- Helsetilsynet (2017). *Bekymring i skuffen: Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med barnevernets arbeid med meldinger og tilbakemelding til den som har meldt*. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2017/helsetilsynetrapport_1_2017.pdf
- Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker*. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernssaker.pdf
- Hood, R. (2012). A critical realist model of complexity for interprofessional working. *Journal of interprofessional care*, 26(1), 6–12. <https://doi.org/10.3109/13561820.2011.598640>
- Hood, R. (2014). Complexity and integrated working in children's services. *British Journal of Social Work*, 44(1), 27–43. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs091>
- Hood, R. (2018). *Complexity in social work*. Los Angeles, CA: Sage Publications.
- Jansen, A. (2017). «It's so complex!»: Understanding the challenges of child protection work as experienced by newly graduated professionals. *The British Journal of Social Work*, 48(6), 1524–1540. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx127>.

- Johannessen, S. (2002). Å skape orden i kaos: ledelse og utvikling i en kompleks verden. *MAGMA. Econas tidsskrift for økonomi og ledelse* (1/2002).
- Lichtwarck, B. (2019). *The development and evaluation of TIME – Targeted Interdisciplinary Model for treatment and Evaluation of neuropsychiatric symptoms* (Doktoravhandling). Oslo: Universitetet i Oslo.
- Mitchell, M. (2009). *Complexity: A guided tour*. Oxford: Oxford University Press.
- Munro, E. (2018). Decision-making under uncertainty in child protection: Creating a just and learning culture. *Child & Family Social Work*, 24(1), 123–130. <https://doi.org/10.1111/cfs.12589>
- Munro, E., Cartwright, N., Hardie, J. & Montushi, E. (2016). *Improving child safety: deliberation, judgement and empirical research* (CHESS working paper). Durham: Centre for Humanities Engaging Science and Society. https://www.dur.ac.uk/resources/chess/ONLINE_Improvingchildsafety-15_2_17-FINAL.pdf
- Nordahl, D., Ilstad, K.L.K. & Siebler, F. (2011). Bedrer ubevisst tenkning kvaliteten på komplekse beslutninger? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 48(7), 626–631.
- NOU 2009: 08 (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet. Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-08/id558007/>
- NOU 2012: 05 (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling – ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/?ch=1>
- NOU 2016: 16 (2016). *Ny barnevernslov. Sikring av barns rettigheter til omsorg og beskyttelse*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/?ch=1>
- Prigogine, I. (1987). Exploring complexity. *European journal of operational research*, 30(2), 97–103. [https://doi.org/10.1016/0377-2217\(87\)90085-3](https://doi.org/10.1016/0377-2217(87)90085-3)
- Riksrevisjonen (2012). *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler*. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2011-2012/dokumentbase_3_15_2011_2012.pdf
- Rittel, H.W.J. & Webber, M.M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning, *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Sanger, M. & Giddings, M.M. (2012). A simple approach to complexity theory. *Journal of Social Work Education*, 48(2), 369–376. <https://doi.org/10.5175/JSWE.2012.201000025>
- Stacey, R.D. (1996). *The space for creativity in an organization: Complexity and creativity in organizations*. San Francisco: Berrett-Koehler Publisher.
- Stacey, R.D. (2008). *Hvordan kunnskap vokser frem. Et kompleksitetsperspektiv på læring og kunnskapsutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Stevens, I. & Cox, P. (2008). Complexity theory: Developing new understandings of child protection in field settings and residential childcare. *British Journal of Social Work*, 37(7), s. 1320–1336. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcm052>
- Stevens, I. & Hassett, P. (2007). Applying complexity theory to risk in child protection practice. *Childhood*, 14(1), 128–144. <https://doi.org/10.1177/0907568207072535>
- Sturmberg, J.P. & Martin, C.M. (2013). Complexity in Health: An Introduction. I J.P. Sturmberg & C.M. Martin (red.), *Handbook of Systems and complexity in Health* (s. 1–17). New York: Springer Science+Media. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4998-0_1
- Svendsen, I.M.L. (2015). «Der er faresignaler her...»: Om ret og heuristik i det almindelige kommunale tilsyn med barn og unge (Doktoravhandling). Roskilde: Roskilde universitet.
- Teigen, K.H. (2017). *Terningen er rund: Bedømmelsespsykologi i tretten kapitler*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Teigland, E. (2018). Beslutninger under usikkerhet. *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*, 138, 154–154. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.17.0488>
- Wilkinson, A., Kupers, R. & Mangalagiu, D. (2013). How plausibility-based scenario practices are grappling with complexity to appreciate and address 21st century challenges. *Technological Forecasting & Social Change*, (80)4, 699–710. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.17.048>
- Aasen, T.M. & Amundsen, O. (2011). *Innovasjon som kollektiv prestasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Artikkel 3

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(02), 126–138. <https://doi.org/10.1826/issn.2464-3076-2019-01-05>.

(Artikkelen er ikke med i den digitale avhandlingen, på grunn av manglende tillatelse fra tidsskrift. Se *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(02) eller den trykte avhandlingen for å lese den)

Artikkel 4

Langsrud, E., Fauske, H., & Lichtwarck, W. (2019b). Et empirisk blikk på forholdet mellom begrunnelseskravet som norm og barneverntjenestens praksis ved beslutninger om hjelpetiltak. *Retfærd*, 2019(1), 45–59.

(Artikkelen er ikke med i den digitale avhandlingen, på grunn av manglende tillatelse fra tidsskrift. Se *Retfærd 2019(1)* eller den trykte avhandlingen for å lese den)

Vedlegg

1. Tilbakemelding fra NSD
2. Informasjonsskriv og samtykkeskjema barnevernsarbeider
3. Informasjonsskriv og samtykkeskjema foreldre
4. Intervjuguide

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Elizabeth Langsrud
Avdeling for helse- og sosialfag Høgskolen i Sør-Trøndelag
Ranheimsveien 10
7004 TRONDHEIM

Vår dato: 20.04.2015

Vår ref: 42662 / 3 / AGL

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.03.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

42662   *Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier*
Behandlingsansvarlig   *Høgskolen i Sør-Trøndelag, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig   *Elizabeth Langsrud*

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.09.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Audun Løvlie

Kontaktperson: Audun Løvlie tlf: 55 58 23 07

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svuit.no

Formålet er å framskaffe mer kunnskap om hvordan barnevernsmenn kommer fram til sine beslutninger om hjelpetiltak gjennom å sette ord på sine resonnementer. Målet er å utvikle kunnskap om resonnementene som fører fram til beslutninger i barnevernet, og dermed bidra til en teoretisk forståelse av fagligheten i barnevernsarbeidet.

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet. Personvernombudet forstår fremgangsmåten slik at barneverntjenesten vil oversende informasjonsskriv og samtykkeerklæring til barn og foresatte på vegne av forsker.

Det behandles sensitive personopplysninger om helseforhold.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Sør-Trøndelag sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Emendo er databehandler for prosjektet. Høgskolen i Sør-Trøndelag skal inngå skriftlig avtale med Emendo om hvordan personopplysninger skal behandles, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder: <http://www.datatilsynet.no/Sikkerhet-internkontroll/Databehandleravtale/>.

Forventet prosjektslutt er 30.09.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)

Vi gjør oppmerksom på at også databehandler (Emendo) må slette personopplysninger tilknyttet prosjektet i sine systemer. Dette inkluderer eventuelle logger og koblinger mellom IP-/epostadresser og besvarelser.

Vedlegg 2

FORESPØRSEL TIL SAKSBEHANDLERE VED BARNEVERNTJENESTEN I [KOMMUNE/BYDEL] OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET:

«Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier»

Viser til telefonsamtale den [dato] med barnevernsleder [fornavn etternavn], vedrørende doktorgrads-prosjektet «Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier». Som avtalt sender jeg herved en skriftlig orientering om forskningsprosjektet med forespørsel om deltakelse til saksbehandlere ved barneverntjenesten.

Bakgrunn og formål

Barnevernansatte foretar valg om hjelpetiltak til familiene basert på en stor mengde og sammensatt informasjon, samtidig som de må forholde seg til mange ulike problemstillinger. Til tross for at dette er en utfordrende oppgave som berører over 80 % av barna i barnevernet, så er det forsket lite på beslutningsprosessen rundt hjelpetiltak. Studien tar derfor sikte på å framskaffe mer kunnskap om hvordan barnevernansatte kommer fram til sine beslutninger om hjelpetiltak gjennom å sette ord på sine resonnementer. Målet er å utvikle kunnskap om resonnementene som fører fram til beslutninger i barnevernet, og dermed bidra til en teoretisk forståelse av fagligheten i barnevernsarbeidet.

Forskningsprosjektet er en del av mitt doktorgradsarbeid i «Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling». Jeg er ansatt som stipendiat ved Høgskolen i Sør-Trøndelag og er tatt opp som doktorgradsstudent ved Høgskolen i Lillehammer. Veiledere er professor Willy Lichtwarck og professor Halvor Fauske.

Videre er studien koblet til et større Forskningsrådsprosjekt under ledelse av professor Willy Lichtwarck og professor Graham Clifford: «*Innovasjon i arbeid med forsømte familier - målrettet intervensjon for risikoutsatte barn og familier i barnevernet*».

Doktorgradsprosjektet tar utgangspunkt i et utvalg av kommuner, hvor barneverntjenesten er under press, men som viser variasjon med hensyn til sosiale forhold og omfang av aktivitet innenfor barneverntjenesten. Størrelsen på utvalget omfatter til sammen 3 kommuner, og jeg håper at barneverntjenesten i [kommune/bydel] vil være en av disse 3 kommunene som inngår i studien.

Hva innebærer din deltakelse i studien?

Ved å delta i studien får du anledning til å formidle dine tanker og erfaringer fra ditt arbeid med å ta beslutninger i barnevernet. Gjennom intervju kan du dele dine betraktninger i en eller to av dine saker som berører sårbare familier. Det vil si saker hvor foreldrene selv har vært rammet av omsorgssvikt i egen barndom og familier hvor foreldre har utviklet problemer i ungdomstiden/de første voksenårene.

Intervjuet vil ta utgangspunkt i en intervjuguide med åpne spørsmål for å få tak i dine erfaringer og refleksjoner. Jeg vil intervju deg to ganger i løpet av en to-års periode. Første intervju gjennomføres ved oppstart av studien. Det andre intervjuet vil være etter ca. 18-24 måneder. Intervjuet vil vare ca. 1 ½ time og foregå på barneverntjenesten. Intervjuet tas opp på digital lydopptaker, og blir senere skrevet ut i anonymisert form til et word-dokument, som deretter blir analysert ved hjelp av dataprogramvaren NVivo. Analysen vil ha en åpen tilnærming hvor jeg tar utgangspunkt i din forståelse og dine erfaringer. I tillegg ønsker jeg å være til stede på aktuelle interne møter ved barneverntjenesten hvor saken drøftes med kollegaer.

Den andre delen av studien består av en analyse av relevante dokumenttekster tilhørende saken du velger til å reflektere rundt i intervjuet (journalnotat, rapporter og vedtak skrevet av saksbehandler), forutsatt informert samtykke fra familien som saken gjelder. Forslag til erklæring om informert samtykke ligger vedlagt. Tekstene vil bli analysert i lys av målsetning om å kartlegge dokumentenes argumentasjonsstruktur.

Det samlede anonymiserte materialet fra alle intervjuene og dokumentanalysene vil danne grunnlag for artikler om beslutninger i barnevernet.

Intervjuer, tilstedeværelse på interne fagmøter og analyse av dokumenter forutsetter et informert samtykke fra foresatte og barn/ungdom hvis alder tilsier dette. Jeg har utarbeidet et forslag til en erklæring om samtykke med informasjon til familien om deltakelse i prosjektet som barneverntjenesten kan benytte. Videre forutsetter min tilstedeværelse på interne fagmøter, samt bruk av anonymiserte sitater fra disse møtene, et informert samtykke fra de som deltar. Det er utarbeidet en egen samtykkeerklæring for disse møtene.

Hva skjer med informasjonen som samles inn?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Undertegnede vil anonymisere alt materiale som blir brukt i artikler/doktoravhandlingen.

Lydopptak av intervju, alle dokumenter og datafiler i forbindelse med dette vil senere slettes, senest når prosjektet avsluttes. Tilsvarende gjelder alle notater fra interne fagmøter og word-dokumenter fra dokumentanalysen. Prosjektet skal etter planen avsluttes 30. september 2018.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst, og uten å oppgi noen grunn, trekke ditt samtykke til deltakelse og be om at all informasjon du har gitt blir slettet.

Hvis du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side i dette dokumentet.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, kan du kontakte Elizabeth Langsrud, tlf.nr. 92 62 96 92 eller e-post elizabeth.langsrud@hist.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Elizabeth Langsrud
Stipendiat
Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avd. Helse- og sosialfag, Program for sosionomutdanning

SAMTYKKE TIL DELTAKELSE I STUDIEN

Jeg har lest ovenstående informasjon om doktorgradsprosjektet «Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier», samt hva deltakelse i prosjektet vil innebære for meg og er villig til å delta

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg samtykker til å delta i intervju

Jeg samtykker til at det kan brukes anonymiserte sitater fra intervju i artikler/avhandlingen

Vedlegg 3

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET:

«Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier»

Barneverntjenesten i [kommune/bydel] ønsker å delta forskningsprosjektet «Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier». Forskningsprosjektet er en del av Elizabeth Langsruds doktorgradsarbeid i «Barn og unges deltakelse og kompetanseutvikling». Hun er ansatt som stipendiat ved Høgskolen i Sør-Trøndelag og er tatt opp som doktorgradsstudent ved Høgskolen i Lillehammer. Hennes veiledere er professor Willy Lichtwarck og professor Halvor Fauske. Doktorgradsprosjektet er koblet til et større Forskningsrådsprosjekt under ledelse av professor Willy Lichtwarck og professor Graham Clifford: «*Innovasjon i arbeid med forsømte familier - målrettet intervensjon for risikoutsatte barn og familier i barnevernet*».

Bakgrunn og formål

Mer enn 80 prosent av barna i barnevernet mottar hjelpetiltak, men likevel er det forsket lite på dette. Ny kunnskap viser at foreldre ikke bare er opptatt av hvilket tiltak de får, men også av hvordan barnevernet kommer fram til sine avgjørelser om hjelpetiltak. Forskningsprosjektet til Elizabeth Langsrud tar derfor sikte på å framskaffe mer kunnskap om hvordan barnevernansatte kommer fram til sine beslutninger om hjelpetiltak gjennom å sette ord på hvordan de tenker og resonnerer. Målet med studien hennes er å utvikle teoretiske forklaringer på denne tankeprosessen, som igjen kan bidra til forståelse av det faglige arbeidet i barnevernet.

Hva innebærer deltakelse i studien for [deg/dere]?

Prosjektet innebærer for det første at Elizabeth Langsrud analyserer innholdet i dokumenter i saksmappen til [navn på barnet]. Hennes formål med å analysere dokumenttekstene er å kartlegge hvordan saksbehandlere i barnevernet argumenterer seg fram til sine konklusjoner. Alle analyser av argumentasjonen i word-dokumentene vil være anonymisert. Relevante dokumenter vil være tekster som er skrevet av saksbehandlere, for eksempel journalnotat, rapporter og vedtak. Tilgang for Elizabeth Langsrud til å analysere disse dokumentene forutsetter at [du/dere] samtykker til dette.

For det andre innebærer prosjektet at Elizabeth Langsrud intervjuer saksbehandler i saken om hvordan [hun/han] har kommet fram til valg av hjelpetiltak i [din/deres] familie. Hun ønsker at saksbehandler skal uttale seg om hvilken informasjon om familien [hun/han] vurderer som relevant for å vurdere hjelpetiltak i [din/deres] familie, hvordan [hun/han] forstår familiens utfordringer, hvilke utfordringer valgte hjelpetiltak skal bidra til å løse eller redusere, hvilke andre tiltak som kunne vært aktuelle mv. Hun ønsker også å være til stede på interne fagmøter når saksbehandler ev. drøfter og mulige hjelpetiltak med sine kollegaer på barneverntjenesten. Dette forutsetter at [du/dere] gir et informert samtykke til at Elizabeth Langsrud kan intervjuer saksbehandler om hvordan [hun/han] har kommet fram til valg av hjelpetiltak i [din/deres] familie og at hun får [din/deres] tillatelse til å være til stede når saksbehandler drøfter problemstillinger knyttet til [din/deres] familie og får faglige innspill fra sine kollegaer.

Hva skjer med informasjonen som samles inn?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Elizabeth Langsrud vil anonymisere alt materiale som blir brukt i hennes artikler/doktoravhandling.

Alle word-dokumenter fra dokumentanalysen vil senere bli slettet av Elizabeth Langsrud, senest når hennes prosjekt avsluttes. Forskningsprosjektet skal etter planen avsluttes 30. september 2018.

Frivillig deltakelse¹

Det er frivillig å delta i studien. [Du/dere] kan når som helst, og uten å oppgi noen grunn, trekke [ditt/deres] samtykke til deltakelse. Uavhengig av om [du/dere] deltar i studien, så vil dette ikke påvirke forholdet mellom barneverntjenesten i [kommune/bydel] og [deg/dere].

Hvis [du/dere] ønsker å gi [ditt/deres] samtykke til at Elizabeth Langsrud kan:

- få tilgang til å analysere dokumenter utarbeidet av saksbehandler i barnevernet i saksmappen til [navn på barnet],
- delta på interne fagmøter når saksbehandler drøfter og mulige hjelpetiltak med sine kollegaer på barneverntjenesten, samt
- intervju saksbehandler i barnevernet om hvordan [hun/han] har kommet fram til valg av hjelpetiltak i [din/deres] familie,

undertegner [du/dere] samtykkeerklæringen på siste side.

Dersom [du/dere] senere ønsker å trekke [deg/dere] eller har spørsmål til studien, kan [du/dere] kontakte prosjektansvarlig Elizabeth Langsrud, tlf.nr. 92 62 96 92 eller e-post elizabeth.langsrud@hist.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Barneverntjenesten i [kommune/bydel]

---

¹ Det er ønskelig, dersom barnets alder tilsier dette, at barnet får si sin mening om deltakelse/gi sitt skriftlige samtykke.

SAMTYKKE TIL DELTAKELSE I STUDIEN

[Jeg/vi] har lest ovenstående informasjon om Elizabeth Langsruds doktorgradsprosjekt «Barnevernets resonnering i beslutninger om tiltak i sårbare familier», og er villig til å delta

---

(Signert av foresatte, dato)

(Signert av foresatte, dato)

- [Jeg/vi] samtykker til at Elizabeth Langsrud kan analysere dokumenter utarbeidet av saksbehandler ved barneverntjenesten i [kommune/bydel] i saksmappen til [navn på barnet]
- [Jeg/vi] samtykker til at Elizabeth Langsrud kan delta på interne fagmøter når saksbehandler drøfter og mulige hjelpetiltak med sine kollegaer på barneverntjenesten
- [Jeg/vi] samtykker til at Elizabeth Langsrud kan intervju saksbehandler i barneverntjenesten om hvordan [hun/han] har kommet fram til valg av hjelpetiltak i [min/vår] familie.

Vedlegg 4

Intervjuguide¹

Introduksjon

- Gi en kort presentasjon av meg selv
- Takke informanten for å ta seg tid til samtalen, og avklare at tiden som er avsatt er ok (1,5 time).
- Avklare med informanten at det er greit at jeg benytter lydopptaker/anonymisering.
- Informere kort om hva prosjektet mitt handler om:

«En viktig hensikt med prosjektet mitt er å undersøke hvilke tanker du og andre barnevernsarbeidere gjør dere om valg av hjelpetiltak i utvalgte saker som dere jobber med. Målet med studien er å utvikle teoretiske forklaringer på denne tankeprosessen gjennom å anlegge et internt perspektiv. Jeg vil derfor intervju deg og andre barnevernsarbeidere ved til sammen tre ulike barnevernstjenester om subjektive erfaringer og oppfatninger knyttet til beslutninger i konkrete familier som dere jobber med. Opplysningene fra disse samtalene vil bli behandlet konfidensielt. Videre vil alle opplysninger og sitater anonymiseres».

- Be informanten om å lese igjennom og signere samtykkeerklæring, hvis dette ikke er gjort på forhånd.
- Avklare om informanten har noen spørsmål før vi starter.

0. Innledende spørsmål

- Hva var det som gjorde at du valgte å jobbe i barnevernet?
- Hvor mange år (til sammen) har du jobbet i barnevernet?
- Hva slags utdanningsbakgrunn har du? *Bachelor, master el./videreutdanning/kurs osv.*
- Hva liker du best ved å jobbe i barnevernet?
- Hva synes du er mest utfordrende ved å jobbe i barnevernet?
- Kan du fortelle litt om hvordan beslutningene om hjelpetiltak foregår, sånn rent formelt? *Er det utarbeidet noen prosedyrer for arbeidet med hjelpetiltak ved barneverntjenesten? Hvor ligger beslutningsansvaret for hjelpetiltak?*
- Hvilke instanser samarbeider barneverntjenesten med (internt og eksternt)? *Kan du fortelle litt om hvordan dette samarbeidet foregår? Er det noe du vil trekke fram som spesielt nyttig/problematisk?*

1. Dimensjoner ved familiens livssituasjon

- Når ble du kjent med familien for første gang? Hvordan skjedde dette? Kan du fortelle litt om det første møte? *Hva spurte du foreldrene om? Hva spurte du barnet om? Observerte du familien sammen? Hva så du etter?*
- Hva visste du om familien før det første møtet? *Hvor fikk du denne informasjonen fra?*

---

¹ Tekst i kursiv er mulige oppfølgingsspørsmål av det innledende spørsmålet

- Kan du huske om det var noe spesielt som gjorde inntrykk på deg etter det første møtet med familien? *Var det noe spesielt ved selve møte eller familiens «fortelling» du festet deg ved?*
- Er det noen andre enn familien (foreldre/barn) som du har snakket med? *Hva spurte du han/henne om? («den profesjonelle», «familiemedlemmet»)?*
- Er det noen andre måter som du har tilegnet deg informasjon om familien på? *For eksempel gjennom å lese skriftlige dokumenter som journalnotater, rapporter mv.?*
- Benyttet du noen form for «verktøy» (guide, mal el) når du samlet informasjon om familien? *Hva slags type verktøy var dette?*
- Er det opplysninger i denne saken som du opplever som motstridende (det vil si at du mener de peker i ulike retninger)? *Hva slags type opplysninger er dette? Hvor stammer disse opplysningene fra?*
- Er det noen opplysninger som du har vurdert som lite sannsynlig i denne saken? *Hva slags type opplysninger er dette? Hvor stammer disse opplysningene fra? Har du endret oppfatning av dette underveis? Hva fikk deg til å endre oppfatning?*
- Er det noen opplysninger som du har vurdert som veldig troverdig i denne saken? *Hva slags type opplysninger er dette? Hvor stammer disse opplysningene fra? Har du endret oppfatning av dette underveis? Hva fikk deg til å endre oppfatning?*
- Hvor ofte har du hatt kontakt med familien i løpet av den tiden du har hatt ansvar for saken?

2. Rettsanvendelse

- Har foreldrene noen forståelse av hva som er barnets behov? *Hvordan opplever du familiens forståelse av hva som er «barnets behov»?*
- Hva tenker du er barnets «særlige behov»? *Hva er det som gjør deg sikker på at barnevernet bør intervensere i denne familien?*
- *Hva tenker du ønsker familien å oppnå med hjelp fra barnevernet?*
- Hva mener du har vært/er det viktigste målet som barneverntjenesten kan hjelpe til med for denne familien?
- Hvilke mål tenker du foreldrene er i stand til å realisere?
- Hva mener du har vært den viktigste begrunnelsen for å iverksette de valgte hjelpetiltak i denne saken? *Hva mener du var mest utslagsgivende for familiens behov for de valgte hjelpetiltakene?*

3. Perspektiv og skjønnsutøvelse

- Hvordan vil du beskrive familiens livssituasjon?
- Hvilke belastninger vurderer du har størst innflytelse på familiens situasjon? *Hva fører disse belastningene til for familien? På hvilken måte skjer dette? Er det noen av disse belastningene som du mener det kan være vanskelig for barnevernet å bidra til å redusere eller kompensere for? På hvilken måte anses familien til å kunne bidra til å redusere disse belastningene?*
- Hvilke andre tiltak vurderer du kunne vært aktuelle for denne familien – som ikke er iverksatt? *Hva ville du valgt – om du stod helt fritt i valget ditt? Hva er grunnen til dette?*
- Hva er det som har gjort mest inntrykk på deg i denne saken? *Hva tror du er grunnen til at dette gjør så sterkt inntrykk på deg?*

4. Avveining

- Hva er du fornøyd med i denne saken? *Hva vil du si har vært viktigst for deg i denne saken? Hvorfor har dette vært viktig for deg?*
- Har det vært situasjoner i denne saken hvor du var i tvil om hva du skulle gjøre? *Kan du beskrive en slik situasjon og fortelle litt om hva var du i tvil om? Hvordan opplevde du dette? Var det noen alternative måter du kunne ha håndtert denne situasjonen på?*
- Hva vil du si er de mest førende hensyn/verdiene i denne saken? *Hvordan stemmer disse overens med dine egne verdier?*

5. Avsluttende spørsmål

- Er det noe du gjerne vil si, som du ikke har fått sagt?
- Er det noe du syntes jeg burde spurt om, som jeg ikke har spurt om?

- Runde av og takke for samtalen.

Høgskolen
i Innlandet

Sett i lys av at frivillige hjelpetiltak er den mest anvendte tiltaksformen i barneverntjenesten, framstår slike tiltak som en relativt lite utforsket del av barnevernsarbeidet. Denne avhandlingen har derfor som ambisjon å bidra med innsikt i beslutningsprosessen som leder fram til enkeltvedtak om frivillige hjelpetiltak – i form av hva som oppleves som utfordrende i beslutningsarbeidet, og hvordan dette håndteres av barneverntjenesten. Utgangspunktet for studien er en grounded theory tilnærming. Datamaterialet består av både kvalitative intervjuer med ansatte i barneverntjenesten og skriftlige beslutninger om hjelpetiltak i 22 reelle barnevernssaker. Den empirinære analysen av intervjumaterialet synliggjorde opplevelsen av usikkerhet i beslutningsarbeidet som barneverntjenestens hovedutfordring. I analysen av barneverntjenestens strategier for å håndtere opplevelsen av usikkerhet, trekker avhandlingen veksler på relevante retts sosiologiske perspektiver og kompleksitetsteori. Strategiene presenteres i avhandlingen i form av de tre konseptuelle hypotesene en barnevernskapt virkelighet, problemfragmentering og normalitetsmålestokken «gode nok foreldre».

Kunnskapsbidraget til avhandlingen ligger i den samlede begrepsliggjøringen av barneverntjenestens praksis omkring beslutninger om frivillige hjelpetiltak. Gjennom sin identifisering og begrepssetting av mønstre ved barnevernsarbeidernes beskrivelser og skriftlige argumentasjon frambringer avhandlingen en større forståelse for hvilken tenkning, kunnskap og rasjonalitet som uttrykkes i en beslutningsprosess som framstår som usikker, uforutsigbar og tvetydig. I avhandlingen tydeliggjøres blant annet det motsetningsfylte mellom den komplekse og ikke-lineære virkeligheten som barneverntjenesten står i og den etablerte tenkningen om at barneverntjenestens beslutningsarbeid kan styres og kontrolleres utenfra – herunder gjennom rettslige virkemidler som forvaltningslovens og barnevernlovens begrunnelsesnormer.